

Vrije Universiteit Brussel

FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

Studiegebied Taal- en Letterkunde: Nederlands

Natascha Derese

Rolnummer 0514749

Moet er nog dialect zijn?

Onderzoek naar het dialectverlies in Vlaams-Brabant en de beweegredenen om dialect al dan niet achterwege te laten

---

Promotor: Rik Vosters

Proeve ingediend voor het behalen van de graad van Master in de Taal- en Letterkunde Nederlands

Brussel

Academiejaar 2015-2016

Is dialect still needed?

Ik verklaar plechtig dat ik de masterproef, 'Moet er nog dialect zijn?', zelf heb geschreven.

Ik ben op de hoogte van de regels i.v.m. plagiaat en heb erop toegezien om deze toe te passen in deze masterproef.

Datum

Naam + handtekening

I Abstract

Dialect in Flemish-Brabant seems to become extinct. Although still 50% speaks some dialect, only 12,7% of this group are youngsters from the age of 15-20. These numbers don't show a positive forecast, especially not when their use in different situations seems to keep decreasing. It appears that the functional use of dialect has once again lost some areas, as this younger group only uses it anymore to speak to friends from the same region. Those who don't speak dialect, find their refuge in tussentaal. Still informal enough to be used around family and friends, it offers people a perfect solution. Even though dialect is not looked down upon – it is even characterised as warm, unique and a patrimony that should not be lost – most prefer an education in Standard Dutch for their children. Clearer, wider and better communication are some of the reasons, but also the benefits for school and a career are often cited.

Tags: dialect, dialect loss, Standard Dutch, tussentaal, motivation

II Samenvatting

Anno 2016 spreekt slechts 50% van de inwoners van Vlaams-Brabant nog dialect. Van deze groep blijkt bovendien maar 12,7% van de 15-20-jarigen nog dialectcompetent te zijn. Het zijn vooral de ouderen die nog dialect kennen (90%), terwijl in de middenste groep het dialectpercentage al zakt tot 50%. Dat leeftijd dus een belangrijke rol speelt om te kunnen voorspellen of iemand al dan niet dialect zal kunnen praten, lijkt dan ook vanzelfsprekend. Toch blijken ook de (gedane) studies een erg voorspellende factor te zijn. Zo zal iemand die enkel de lagere school afwerkte, veel meer kans maken om een dialect te beheersen dan iemand die hogere studies afrondde. Dat het percentage dialectsprekers zo laag ligt, is grotendeels te wijten aan het functieverlies van het dialect in verschillende domeinen. Het wordt immers enkel nog gesproken in familiale kring en met vrienden uit de eigen streek. Bovendien wordt het in de buurt van kinderen nog amper gesproken, waardoor het ook in één van de laatste domeinen steeds meer aan functionaliteit verliest. Bij diegenen die geen dialect meer praten, lijkt de tussentaal zich als vervanger op te werpen en op te werken. Daar waar bij de oudste groep enkel nog dialect of standaardtaal gesproken wordt, lijkt tussentaal een goed evenwicht te vinden tussen dialect en standaardtaal in de daaropvolgende generaties. Het blijkt immers de ideale oplossing voor veel respondenten, omdat het toch een informeel karakter blijft behouden, maar toch al meer in de richting van de standaardtaal gaat. Een perfecte oplossing dus voor de dialectsprekers bij wie de standaardtaal nog een stapje te ver is en voor de niet-dialectsprekers die ook op informele wijze zichzelf willen uitdrukken. Bij de Vlaams-Brabantse bevolking lijkt er bovendien een duidelijk normbesef aanwezig te zijn. Van zodra de situatie enige confrontatie met superieuren of onbekenden met zich meebrengt, schakelen de respondenten massaal over naar een hogere variëteit. Zowel bij de dialectsprekers als de niet-dialectsprekers is dat in de meerderheid van de gevallen een overschakeling naar de standaardtaal. Wanneer gekeken wordt naar de taalvoorkeuren voor de opvoeding van kinderen, wordt duidelijk dat het dialect geen rooskleurige toekomst beschoren is. Slechts een minderheid – voornamelijk oudere respondenten – geeft aan te kiezen voor het dialect. Bovendien blijken de voorkeuren niet altijd overeen te stemmen met het werkelijke taalgebruik met kinderen. In de werkelijkheid blijken immers nog minder respondenten effectief dialect te praten met kinderen. Ik durf dan ook stellen dat het dialect over 20 jaar nog amper zal bestaan en dat van de volgende generatie bijna niemand nog een dialect zal beheersen. Toch lijkt het dialectverlies bij heel wat respondenten een gevoel van verlies te bestendigen. De vele positieve attitudes ten opzichte van het dialect worden vooral gekenmerkt door termen als charmevol, uniek, cultuur en erfgoed dat niet mag verdwijnen. In tegenstelling tot deze positieve attitudes ten opzichte van het dialect kiest een ruime meerderheid voor de opvoeding van kinderen toch voor Standaardnederlands. Hiervoor kunnen twee redenen aangehaald worden. Zo leeft bij de respondenten bijvoorbeeld het besef dat een goede

kennis van het Nederlands nodig is. Ze zijn zich bewust van de vele voordelen die het Algemeen Nederlands biedt, vooral naar school en een latere carrière toe. De tweede reden die kan worden aangehaald, is dat Standaardnederlands ruimer gebruikt kan worden dan dialect. Het is immers verstaanbaar over de dorpsgrenzen heen en zorgt voor betere communicatievoorwaarden. Daarnaast moet ook melding gemaakt worden van de vele andere positieve kenmerken die ermee geassocieerd worden. Zo vinden respondenten Algemeen Nederlands beleefder, zorgt het voor minder taalfouten en schrijffouten en leidt een opvoeding in Standaardnederlands tot een betere beheersing van de taal. Toch geven veel respondenten aan dat in familiale kring kinderen de normen voor het taalgebruik niet te strak moeten zijn. Ze zeggen dat het wel belangrijk is dat kinderen Standaardnederlands kennen. Binnen de familie mogen kinderen echter ook tussentaal of zelfs dialect spreken, zolang ze maar Algemeen Nederlands kunnen gebruiken in alle andere situaties.

Trefwoorden: dialect, dialectverlies, Standaardnederlands, tussentaal, motivering

III Dankwoord

Bijna acht maanden lang heb ik me verdiept in de wondere wereld van het dialect, de tussentaal en de standaardtaal. Met dit dankwoord leg ik nu de laatste hand aan deze Masterproef. Het schrijven van deze scriptie verliep niet altijd van een leien dakje en ik wil dan ook even de tijd nemen om een aantal personen te bedanken. Het alombekende *bloed, zweet en tranen* zal volgens mij bij menig studenten van toepassing zijn op het schrijven van hun Masterproef en dat is ook bij mij niet anders geweest.

Beginnen doe ik graag met mijn promotor, Prof. Dr. Rik Vosters. Ik wil hem enorm bedanken voor de vele steun en feedback die hij gegeven heeft. Hij stond altijd paraat op de momenten van paniek, de momenten waarop ik niet meer wist hoe ik verder moest. Ik ben dankzij hem niet alleen tot het uiteindelijke thema van dit werk gekomen, hij heeft me ook geholpen met zijn talloze informatie over mogelijke bronnen en invalshoeken alsook bij het schrijven van een script voor de verwerking van mijn resultaten. Ik ben hem dan ook dankbaar voor alle geboden hulp, niet alleen via mail, maar ook tijdens onze afspraken.

Ik wens ook mijn familie en vriend te bedanken voor de vele steunbetuigingen en motiveringen tijdens het schrijven van dit werk. Vooral mijn vriend heeft mij tijdens deze periode in al mijn goede – en minder goede – dagen steeds met open armen ontvangen/opgevangen. Ook bedankt om me niet te verlaten wanneer ik erg lastig, slechtgehumeurd en aanhankelijk werd ten gevolge van hele dagen ‘thesis schrijven’. Ook dank aan mijn vrienden en studiegenoten om samen te blijven doorzetten. Ik weet niet hoe jullie mijn geklaag zo lang hebben kunnen aanhoren.

Tot slot nog dank aan Laura en tante Gaby voor het nalezen van dit werk. Ik twijfel er niet aan dat jullie soms spijt hebben gehad van de beslissing om dit te willen doen.

Er rest mij nu nog maar één ding: afstuderen en genieten van het leven. En zoals dat in tijden van digitale media gaat: #thesis #ciaokesbyeke #hallovrijetijd

Natascha Derese

Vilvoorde, 15 mei 2016

IV Inhoudstafel

I	Abstract	III
II	Samenvatting.....	IV
III	Dankwoord	VI
IV	Inhoudstafel.....	VII
1	Inleiding	1
2	Literatuurstudie.....	3
2.1	Standaardtaal, tussentaal, dialect.....	3
2.1.1	Korte historische geschiedenis.....	3
2.1.2	Geschiedenis van de Nederlandse taal	4
2.1.3	Het talige landschap	7
2.2	Dialect.....	11
2.3	Status questionis	14
2.4	Het Vlaams-Brabants dialect	19
3	Onderzoeksopzet.....	22
3.1	Kernvraag	22
3.2	Methode.....	22
4	Bespreking van de resultaten.....	26
4.1	Inleiding.....	26
4.2	Chi-kwadraattest	27
4.3	De respondenten.....	28
4.4	Dialectkennis	29
4.5	Taalgebruik bij dialectsprekers en niet-dialectsprekers.....	30
4.5.1	Van – formeel naar + formeel	30
4.5.2	Dialectsprekers.....	31
4.5.3	Niet-dialectsprekers	46
4.6	Motivering taalvoorkeuren bij de opvoeding van kinderen.....	56
4.6.1	Inleiding.....	56
4.6.2	Kwantitatieve analyse	57
4.6.3	Kwalitatieve analyse van de gegevens	61
5	Conclusie	71
6	Bronnen.....	75
7	Lijst met figuren.....	79
8	Lijst met tabellen.....	80

9	Lijst met grafieken	81
10	Bijlagen	82
10.1	Enquête	82

1 Inleiding

‘Dialecten in Vlaanderen zijn niet zozeer “in”, ze zijn vooral “in the picture”. ‘

(De Decker & Vandekerckhove, 2012, p. 44).

Het lijkt wel alsof we de laatste tijd om de oren geslagen worden met dialecten. Vooral in het cultuurlandschap lijkt het dialect alomtegenwoordig. Denk maar aan de vele muzikale bands en groepen die zich in het dialect uiten zoals Flip Kowlier, Slongs Dievanongs en MC Le Tourist. Ook de vele toneelverenigingen die hun stukken enkel in het dialect opvoeren zijn niet op één hand te tellen. Één van de bekendste is onder meer het *Brussels volkstejoëter*. Het dialect laat ook veel steden niet onberoerd, ze richtten zelfs organisaties op om het dialect van hun streek te onderhouden en te promoten: de *Gentsche sosseteit* in Gent, een cursus ‘Brugs dialect voor beginners’ in Brugge, *Bacht’n de Kuupe* en *Veldeke Bels(j)* in Limburg. Al deze verenigingen zitten sinds 2005 verzameld onder de vzw Variaties, een organisatie die coördinatie en ondersteuning biedt bij het verzamelen van dialecten, maar die ook de jaarlijkse dialectendag organiseert. In 2008 wilde de stad Antwerpen aandacht vragen voor het Antwerpse dialect tijdens de week van het dialect of de *Ode on ‘t Aentwaerps*. Dialect is ook al decennia lang terug te vinden in de media. Denk bijvoorbeeld aan het Duffelse dialect van presentator Bart Cannaearts in ‘De Pappenheimers’, het sappige West-Vlaams in de serie ‘Eigen kweek’ en in ‘Bevergem’ en het aanstekelijke Limburgs in ‘Safety First’. Dialect is in de media al lang geen *hot issue* meer, maar het moet wel in de gepaste context gebeuren. Als gevolg van een kleine taalrel rond het gebruik van het Kempens dialect door zangeres Natalia op de MIA’s, presenteerden enkele radiostemmen van Radio 2 hun programma in het dialect. Ook radiozender MNM valt in het hele dialectgebied niet uit de boot en organiseerde in 2010 een wedstrijd waarin gezocht werd naar het mooiste dialect van Vlaanderen, waar het Gents als winnaar uit de bus kwam. Voor een vollediger overzicht verwijst ik graag naar het onderzoek van De Decker & Vandekerckhove (2012). Uit dat onderzoek blijkt echter dat ondanks de heropleving van het dialect in verschillende culturele domeinen, het dialect toch wel echt op de terugweg is. ‘De impact op het taalgedrag en de taalattitudes van de jongste generatie lijkt minimaal of onbestaande’ (De Decker & Vandekerckhove, 2012, p. 44). Ze besluiten hun onderzoek dan ook met de quote die deze masterproef inleidt.

Dat het dialect op de terugweg is, lijkt al langer bevestigd te worden. Verschillende onderzoekers geven al tientallen jaren aan dat jongeren steeds minder dialect spreken. Willemyns bracht de situatie voor het eerst in kaart in 1979, maar ook Van Keymeulen en Ghyselen bevestigden deze cijfers. Telkens dalen de cijfers voor dialectkennis en dialectgebruik in het hele Vlaamse gebied. Ook de verschillende domeinen waarin nog dialect gesproken wordt, worden steeds zeldzamer en het

dialect beperkt zich steeds vaker tot de huiselijke kring. De vraag naar hoe het momenteel staat met de huidige dialectkennis rijst dan ook.

Voor deze masterproef wil ik dan ook nagaan hoe het precies gesteld is met het dialectverlies. Ik heb ervoor gekozen om me niet te richten op één bepaalde gemeente of stad, maar op de hele provincie Vlaams-Brabant, om op die manier een goed beeld te krijgen van hoe het nu precies gesteld is met het dialect in deze regio. Onderzoek gericht op enkel de Vlaams-Brabantse provincie is nog niet eerder gebeurd en zal dan ook resultaten geven waar verder op gebouwd kan worden. De vraag of leeftijd al dan niet een belangrijke rol speelt, zal de leidraad vormen van het onderzoek. De vragenlijst die reeds door Willemyns in 1979 werd opgesteld zal ook voor dit onderzoek gebruikt worden, zodat correlaties met voorgaande onderzoeken gemaakt kunnen worden.

Bovendien zal ik ook proberen te achterhalen wat de beweegredenen zijn van mensen om al dan niet dialect te gebruiken bij de opvoeding van kinderen. Voor het Nederlands bestaat hier immers amper onderzoek over. Recente info naar de beweegredenen van de Vlaams-Brabanders (of andere Vlamingen) om het dialect al dan niet achterwege te laten is hoegenaamd onbestaande. Het gebrek aan deze informatie laat mij dan ook toe om hier uitgebreid naar te peilen en mensen te vragen waarom zij beslissen om wel of geen dialect te gebruiken tegen hun kinderen. De keuze van (groot)ouders om Standaardtaal of dialect te spreken tegen hun kroost zal hier de hoofdvraag vormen.

Met deze masterproef zal dus ik trachten om uitgebreid antwoord te geven op de vraag hoe het gesteld is met de kennis en het gebruik van het dialect in Vlaams-Brabant, alsook peilen naar de beweegredenen van mensen om het dialect al dan niet achterwege te laten. Deze masterproef zal dan ook uit verschillende onderdelen bestaan. Allereerst is er een literatuurstudie, waarin eerst een kort overzicht gegeven wordt van de Nederlandse geschiedenis. Daarna gaat het meer de sociolinguïstische richting uit, waarin onder meer de concepten standaardtaal, tussentaal en dialect aan bod zullen komen. Ik plaats het dialect in een groter geheel, met het continuüm van Auer en kijk hoe functieverlies en structuurverlies een dialect klein kunnen krijgen. Nadien geef ik een overzicht van reeds uitgevoerde onderzoeken met betrekking tot dit thema. In de onderzoeksopzet beschrijf ik hoe de respondenten gekozen werden, hoe de vragenlijst afgenomen werd en welke vragen precies gesteld werden om de keuzes die de respondenten maakten te staven. Alle resultaten worden uitgebreid besproken in het hoofdstuk dat daarop volgt, waarbij ik probeer om vergelijkingen te trekken met voorgaande onderzoeken of waarbij ik dieper inga op de verschillen die naar voren komen. Tot slot wordt het geheel afgerond met een conclusie.

2 Literatuurstudie

2.1 Standaardtaal, tussentaal, dialect

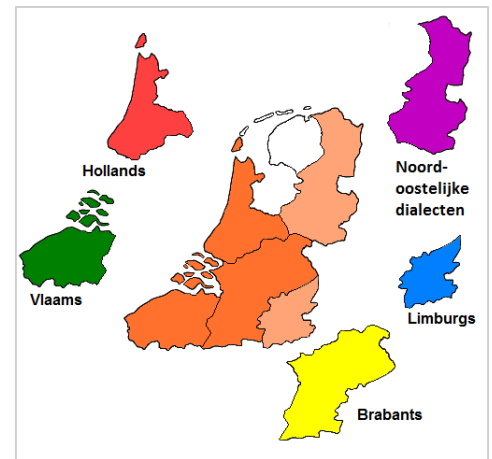
2.1.1 Korte historische geschiedenis

Tijdens de periode van ongeveer 1150 tot 1500 ondergingen de Lage Landen heel wat politieke verschuivingen. Het graafschap Vlaanderen kwam tot stand en werd tijdens de 12de en 13de eeuw een politieke en economische grootmacht. Holland kende toen echter een trage ontwikkeling en kwam pas tot bloei in de 14de eeuw. De 14de eeuw was daarentegen een zwarte periode in de geschiedenis van de Lage Landen. Hongersnood, epidemies en oorlogsvoering leidden uiteindelijk tot een samenwerking tussen alle landsheerlijkheden. Zo maakte Filips de Goede een begin met de eenmaking van de Nederlanden (Janssens & Marynissen, 2008, p. 75). Het Bourgondische Rijk viel nadien onder Habsburgs gezag. In 1500 werd Karel V geboren en als keizer van het Heilige Roomse Rijk, koning van Spanje en Heer van de Nederlanden vervulde hij de eenmaking van de Nederlanden: in 1548 werden de Zeventien Provinciën een feit. Onder Karel V kwamen de Lage Landen weer tot bloei, maar wanneer de invloed van verschillende godsdienstige groeperingen steeds sterker werd onder de vorm van het protestantisme, gebruikte Karels rooms-katholieke zoon Filips II steeds meer geweld om deze te onderdrukken. Het volk en de adel verzette zich tegen deze inquisitie van Filips II, ook omdat hij noch Nederlands, noch Frans sprak en zich definitief in Spanje had gevestigd. In 1566 brak dan ook de eerste beeldenstorm uit. Als reactie stuurde Filips II de hertog van Alva met een leger van tienduizend man naar de Lage Landen om het protestantisme en de protestanten meedogenloos te bestraffen (Janssens & Marynissen, 2008, p. 103). De Nederlandse gewesten gingen echter in 1568 onder leiding van Willem van Oranje de strijd aan tegen die Spaanse onderdrukking. De Tachtigjarige Oorlog kwam pas ten einde in 1648. Het gevolg hiervan was dat de noordelijke gewesten zichzelf onafhankelijk verklaarden en de Republiek der Verenigde Nederlanden stichtten, maar dat de zuidelijke gewesten na de val van Antwerpen in 1585 volledig onder Spaans gezag kwamen. De Republiek kwam opnieuw tot hoge bloei en kende succes zowel op eigen bodem als op de overzeese koloniën. De Zuidelijke Nederlanden raakten onder Spaans bewind echter in verval en vielen dan ook geregeld ten prooi aan de Franse aanvallen. Na de dood van de laatste Spaanse koning uit het Habsburgse huis kwam het grondgebied toe aan Oostenrijk (1713) onder de regering van keizerin Maria-Theresia, die het land nieuw leven inblies. Toch was de heropleving maar van korte duur. In 1794 veroverden de Fransen de Oostenrijkse Nederlanden en hervormden ze het land volledig naar Franse waarden: ze voerden het Franse recht in, verklaarden Frans tot enige officiële taal en bestreden de invloed van de katholieke kerk (Janssens & Marynissen, 2008, p. 108). In 1815 kwam ook aan de Franse bezetting weer een eind wanneer Willem I Napoleon versloeg bij de Slag van Waterloo. Het Congres van Wenen bevestigde de hereniging van de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden in het Koninkrijk der Nederlanden, met Willem I als staatshoofd. De hereniging was echter geen succes, want niet alleen waren de verschillen

tussen het calvinistische Noorden en het rooms-katholieke Zuiden erg groot, ook de diepgaande verfransing in het Zuiden leidde tot een superioriteitsgevoel bij de Noordelijke Nederlanden. De oppositie tegen Willem I werd dan ook steeds groter en in 1830 brak uiteindelijk de Belgische Revolutie uit, waarna op 4 oktober 1830 de Belgische onafhankelijkheid werd uitgeroepen met Koning Leopold van Saksen-Coburg aan het hoofd.

2.1.2 Geschiedenis van de Nederlandse taal¹

De geschiedenis van Nederland en België maakt duidelijk dat beide landen, samen of apart, niet echt rustige periodes hebben gekend. Ondanks de woelige geschiedenis is er toch een standaardtaal kunnen ontstaan. Al in de Middelnederlandse periode (1150 – 1500) valt de grote verscheidenheid van de volkstaal in de middeleeuwse Lage Landen op. Het Nederlandse landschap bestond uit een lappendeken van dialecten die elk gekarakteriseerd werden door een aantal eigen klanken en woorden, alsook eigen grammaticale vormen. Hoewel er onderling talrijke verschillen waren, kon men ze op basis van enkele overeenkomsten toch onderverdelen in vijf hoofdgroepen: Limburgs, Brabants, Vlaams, Hollands en de noordoostelijke dialecten (Janssens & Marynissen, 2008, p. 77).

Figuur 1: De dialectgebieden van het Middelnederlands

De groeiende nood aan een uniforme taal werd vanaf de 13^e eeuw al duidelijk. De toegenomen handel leidde niet alleen tot nood aan een grotere verstaanbaarheid, ook leerden steeds meer mensen schrijven en lezen, waardoor literaire teksten niet enkel meer in het Latijn, maar ook in de volkstaal werden geschreven. Die volkstaal verschilde dus van streek tot streek, al ontstonden er wel bepaalde centra die als normbepalers fungeerden. Dit waren meestal centra en bevolkingsgroepen met een economisch en cultureel aanzien, waardoor het taalgebruik van deze cultuurcentra gevolgd en geïmiteerd werd (Janssens & Marynissen, 2008, p. 77). In de 13de en 14de eeuw lagen die centra voornamelijk nog in Vlaanderen, maar vanaf de helft van de 14de eeuw kreeg ook Holland een duidelijke schrijftraditie. De drang naar een min of meer uniforme taal werd nog groter bij het ontstaan van de boekdrukkunst in de tweede helft van de 15de eeuw. Een uniforme taal zorgde immers voor een bredere verspreiding en dat leidde dan weer tot een grotere omzet. Ook het ontstaan van Rederijkerskamers zorgde voor een versnelling van de evolutie. Zij aanbaden immers de Nederlandse taal en verafschuwden het dialect. Door de onderdrukking van Spanje in de Zuidelijke Nederlanden waren veel Vlamingen en Brabanders ondertussen gevlucht naar Holland, waardoor Holland de bakermat werd van de Nederlandse taal. Doordat veel gevluchte Zuid-

¹ Voor een volledige geschiedenis van het Nederlands verwijs ik graag naar Willemyns' uitgebreide werk *Het verhaal van het Vlaams* (2003) en *Het Nederlands vroeger en nu* (2008) van Janssens en Marynissen.

Nederlanders hoog in aanzien stonden in Holland, konden zij hun stempel drukken op de taal, waardoor in het Hollands ook veel Vlaamse en Brabantse elementen zaten. Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw werden taalboekjes gepubliceerd waarin een eenheidsspelling werd voorgesteld. De *Nederlandsche Spellinghe* (1550) van Joos Lambrecht is hier een voorbeeld van. In 1584 verscheen *Twe-spraack vande Nederduitsche letterkunst* van de hand van Henrick Lazurenszoon Spiegel, zijnde een eerste dialoog over de Nederlandse grammatica. De belangstelling voor de moedertaal steeg ook in wetenschappelijke werken en tot slot heeft ook de Reformatie een grote bijdrage geleverd aan de uniformisering van de standaardtaal, doordat de Statenbijbel in 1637 niet in het Latijn, maar in de Nederlandse volkstaal werd geschreven.

In de 18de eeuw ging de uniformisering door en werden er steeds meer regels en normen opgesteld. De eindeloze reeks regels voor de schrijftaal werd via het onderwijs verspreid en leidde tot een zeer gekunstelde schrijftaal die in het niets aansloot bij de spreektaal van mensen. Het was vooral een schrijftaal van 'ontwikkelden'. Tegen het einde van de 18de eeuw werd er in de schrijftaal uiteindelijk een duidelijke eenheid bereikt (Janssens & Marynissen, 2008, p. 129). Ze was na een eeuwenlang proces van selectie, codificatie en functie-uitbreiding ook eindelijk verspreid en geaccepteerd. Dat standaardiseringsproces bestaat uit vier verweven processen. Allereerst is er de selectie. Dat betekent dat wordt beslist welke variëteit gekozen wordt. Dit gebeurt op verschillende niveaus: op macroniveau, bijvoorbeeld betreffende de grammatica en woordenschat, maar ook op microniveau, bijvoorbeeld op vlak van uitspraak. Ten tweede is er de codificatie. Dit houdt in dat het corpus en de taalvormen worden vastgelegd en beschreven. Het belangrijkste onderdeel hier is het maken van woordenboeken, spelling en grammatica. Ten derde volgt de acceptatie of implementatie. De gekozen variëteit dient immers verspreid te worden via de media en het onderwijs. De samenleving moet overtuigd worden om die taalvariëteit te gebruiken, zoniet zal het standaardiseringsproces niet slagen in zijn opzet. Tot slot is er nog de elaboratie. Het is belangrijk dat de taal zich aanpast en meegroeit met de nieuwe tijden, zodat ze levendig blijft. De eerste twee elementen van het standaardiseringsproces richten zich duidelijk meer op de vorm van de taal, terwijl de laatste twee zich richten op de functie die de taal heeft/zal hebben. In opdracht van de overheid werd uiteindelijk in het begin van de 19de eeuw dan ook een spellingregeling en grammatica ontworpen.

In tegenstelling tot de schrijftaal was er aan het begin van de 19de eeuw nog geen eenheid over de gesproken taal. Daar kwam aan het eind van de 19de eeuw langzaam verbetering in doordat men de uitspraak aan het schriftbeeld begon aan te passen, maar ook omdat er overeenstemming was bereikt over de norm van 'de ideale uitspraak'. Het Algemeen Beschaafd Nederlands² richtte zich

---

² Voorts afgekort tot ABN.

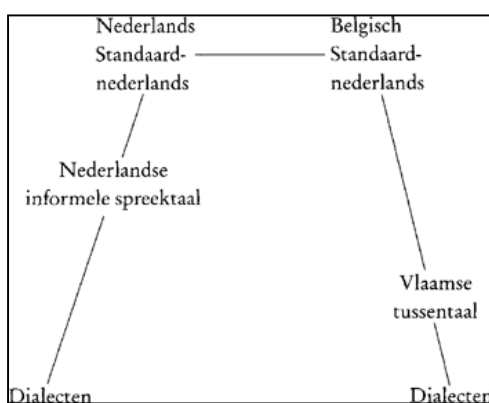
voornamelijk op de uitspraak van de hogere klassen van enkele Hollandse steden, zijnde Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (Grondelaers & Van Hout, 2011, p. 209). In Nederland is dus duidelijk sprake van een top-down verspreiding, waarbij het ABN zich vanuit de stedelijke elites in Holland naar andere groepen heeft uitgebreid.

In Vlaanderen is het standaardiseringsproces, dat in de 16de eeuw op gang was gekomen, rond de 17de eeuw weer gestagneerd. Een eigen standaardisering mislukte deels doordat Vlaanderen economisch en politiek verzwakt was, maar ook omdat het culturele leven verzwakt was door de vlucht van de elite. Bovendien waren in Vlaanderen het Latijn en het Frans talen die sleutelposities bezetten. Het Latijn bleef de taal van de kerk, de wetenschap, de filosofie en het hoger onderwijs. Het Frans ging vooral in de 17de en 18de eeuw een belangrijke rol spelen in de cultuur van de hogere klasse. Die kloof tussen de maatschappelijke bovenlaag – adel en hogere burgerij – en het volk werd steeds groter (Janssens & Marynissen, 2008, p. 139). Toen Vlaanderen herenigd werd met Nederland tussen 1815 en 1830 kon de adel en hogere burgerij de Nederlandse standaardtaal niet smaken (Willemys, 2003, p. 205). De Fransen hadden Vlaanderen onder Napoleon immers Franstalig gemaakt en de (Franstalige) adel en clerus wilden die vooraanstaande positie niet kwijt. Ook koning Willem I kon het tij dus niet keren door het Nederlands als landstaal aan te stellen en in 1830 volgde uiteindelijk de splitsing van Nederland met België. In Nederland ontplooidde het Nederlands zich steeds meer, in tegenstelling tot in België, waar het Frans de voertaal bleef. Hoewel zowel het Frans als het Nederlands er als officiële landstaal werden aangesteld, bleef het gebruik van het Nederlands beperkt tot het dialect bij de lagere Vlaamse klasse, terwijl de hogere klasse zich in het Frans bleef uitdrukken. De Vlaamse Beweging werd dan ook opgericht om de rechten van de Vlamingen duidelijk te maken en te strijden voor een verbetering van het Vlaams. De taalwetten zorgden voor een verbetering van de situatie, maar vooral de leerplicht (in onder meer het Nederlands) en de oprichting van de universiteit Gent zorgden voor een nieuwe – Nederlandstalige – elite. Daarnaast werden de Vlamingen vanaf de jaren dertig ook in het Nederlands geholpen in het gerecht en bestuur. De taalstrijd die gevoerd werd door de Vlaamse Beweging kwam tijdens beide wereldoorlogen op een laag pitje te staan door collaboratie met de Duitsers, maar herwon aan kracht door de steeds sterker wordende Vlaamse eis. Een belangrijk discussiepunt binnen de Vlaamse Beweging was hoe de Nederlandse taal waarvoor ze stredden er precies uit moest zien. De integrationisten waren van mening dat ze moesten aansluiten bij de al gevormde noordelijke standaardtaal. Jan Frans Willems stelde dat ‘alleen een voor Noord én Zuid geldende standaardtaal, een taaleenheid gebed in een culturele en letterkundige eenheid met het Noorden, voldoende macht en prestige zou hebben om een reëel tegenwicht te vormen voor het Frans en de Franse cultuur’ (Janssens & Marynissen, 2008, p. 149). Dit was echter niet naar de zin van de particularisten, want die vonden dat ze hun eigen taal moesten handhaven en trachten van een

Vlaamse standaardtaal te vormen. Ze zetten zich resoluut af tegen elke ‘verhollandsing’. De ‘Vlaamse’ moedertaal werd immers beschouwd als de centrale factor in de identiteit van het Vlaamse volk en Vlaamse woorden en vormen leverden volgens hen een bijdrage aan de taalrijkdom. Als gevolg van een steeds groter wordende drang om hogerop te komen, besepte de kleine burgerij in Vlaanderen dat een oplossing zich opdrong. Frans leren was geen optie, omdat ze dan nog steeds het onderspit zouden moeten delven en bovendien zou dit inhouden dat de eigen groep als inferieur zou worden erkend. Daarom kozen ze voor een code die gericht was op het noordelijke Nederlands. Die voldeed immers aan twee belangrijke eisen. De Nederlandse taal had een rijke geschiedenis en literatuur en kon ook gebruikt worden om zich te onderscheiden van (de taal van) de massa (die dialect sprak). Bovendien was de taal veel nauwer verwant met hun eigen moedertaal. Die beslissing werd vanaf 1946 officieel bericht en het Vlaams werd vanaf 1973 consequent Nederlands genoemd.

2.1.3 Het talige landschap

Het standaardiseringsproces ging in België dan wel veel later van start dan in Nederland – door Vandekerckhove omschreven als retarded standardization (Vandekerckhove, 2009, p. 75) – er werd een hals inhaalmanoeuvre op poten gezet om ook in België te kiezen voor een standaardtalige vorm die gericht was op het Nederlands van onze noorderburen. Wanneer in de jaren zestig en zeventig daardoor verschillende ABN-acties op poten gezet werden, liet een steeds groter wordende groep het dialect achterwege. Toch bleef er – en blijft er nog steeds – een onderscheid bestaan tussen het Belgisch-Nederlands en het Nederlands-Nederlands. Geeraerts (2001) maakte dit duidelijk met zijn continuüm van het Nederlandse taallandschap. In Figuur 2 is te zien dat de geschreven standaardtaal

Figuur 2: Verschillen tussen het Nederlands in Nederland en Vlaanderen (Geeraerts, 2001)

in beide landen amper van elkaar verschilt. Er zijn enkel wat verschillen op het gebied van woordenschat. Wanneer we overschakelen naar gesproken taalgebruik, zien we echter dat het zogenaamde Nederlands en Vlaams steeds meer van elkaar verschillen. De oorzaak daarvan is vooral te vinden in de uitspraak. Deze Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal wordt zelfs erkend en aanvaard door het VRT-taalcharter³. Toch betekent dit niet dat iedereen nu het zogenaamde VRT-Nederlands spreekt.

Hoewel veel Vlamingen de nood begrepen van een ruimere verstaanbaarheid – waarbij ze het dialect dus achterwege lieten – slaagden ze er niet in om zich perfect in dit Standaardnederlands uit te drukken. De stap van dialect naar Standaardnederlands was te groot en veel Vlamingen beheersten deze variëteit – ondanks alle inspanningen van de overheid – niet

³ Te vinden op <http://www.vrt.be/taal/taalcharter>

voldoende om het in alle situaties te kunnen gebruiken, wat leidde tot een zekere afkeer van de standaardtaal. Het Vlaams zelfbewustzijn groeide bovendien gestaag, door onder meer zijn sterke positie op politiek en economisch vlak, waardoor de waardering voor de eigen moedertaal ten opzichte van het Frans groeide, maar ook leidde tot 'de overtuiging dat de norm uit Nederland niet langer alleenzaligmakend is, maar dat er ook ruimte moet zijn voor typische Belgische taalkenmerken' (Ooms & Van Keymeulen, 2005, p. 10). Daardoor ontstond in België een tussentaal, een variëteit die zich ergens bevindt tussen de standaardtaal en het dialect. Er is weliswaar niet één tussentaal. Ieder past zich aan naargelang de situatie, de gesprekspartner en zijn/haar kennis van de standaardtaal, waardoor de tussentaal zich de ene keer korter bij het dialect bevindt, de andere keer korter bij de standaardtaal. Het ontstaan van deze variëteit kwam volgens De Caluwe volledig natuurlijk tot stand: 'Als mensen niet langer dia/regiolect kunnen of willen spreken, ontstaat een tussenvorm, een mengtaal tussen het endogene dia/regiolect, en de exogene standaardtaal' (De Caluwe, 2006, p. 23). Onderzoek van De Schryver (2014) toont aan dat er ook ruimte is in het Belgische landschap voor deze tussentaal. Een meerderheid van de Vlaamse taalprofessionelen⁴ keurt meer Vlaams in de standaardtaal goed. Het Standaardnederlands verliest dus ook bij de laatste voorstanders van het ABN steeds meer terrein, waardoor er een steeds ruimere acceptatie is van het Vlaams en dus ook meer tussentaal in het Belgisch-Nederlandse taalgebruik. De populariteit van de tussentaal is ook duidelijk terug te vinden in de media. Het Standaardnederlands is voor veel Vlamingen immers een heel onnatuurlijk gegeven, een soort zondagspak waar men zich onwennig in voelt (Geeraerts, 2001). Toch zijn er ook heel wat tegenstanders van de tussentaal waardoor al heel wat termen over deze variëteit de revue zijn gepasseerd. Terwijl Taeldeman het heeft over een 'hamburgertaal' en 'taalnormverlaging- en vervalsing' (1992, p. 13), spreekt Van Istendael over 'Verkavelingsvlaams' (1993) en heeft Geeraerts het over 'soap-Vlaams' (1998, p. 75) en 'oe-noemde-gij-taal' (2001, p. 339). Ook De Schutter (1998, p. 234) laat zijn ongenoegen blijken. Goossens had het in 2000 dan weer over Schoon Vlaams, maar geeft aan dat tussentaal niet in zijn opzet slaagt om zich af te zetten van de dialecten (2000, p. 11). Die dialecten hebben immers door de campagnes van de overheid een negatief imago gekregen. Dialect werd gestigmatiseerd en geassocieerd met de lagere sociale klasse. Hierdoor kunnen we spreken van een diglossische situatie. Ferguson schreef voor het eerst in 1959 over dit fenomeen. Hij beschrijft diglossie met volgende definitie:

'Diglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large

---

⁴ Taalprofessionelen worden in de enquête omschreven als mensen die in een taalberoep zitten. Dit werd gedefinieerd als beroepen waarvoor taal een essentiële rol speelt (De Schryver, 2014)

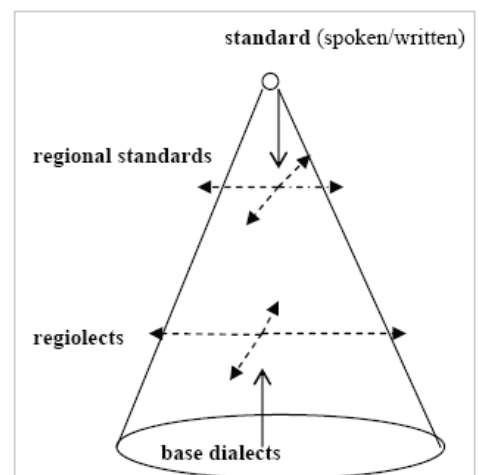
and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any section of the community for ordinary conversation’.

(Ferguson, 1959, p. 435)

In het continuüm wordt dialect in dit geval beschouwd als zogenaamd lage variëteit, terwijl de standaardtaal als hoge variëteit beschouwd wordt. Geprojecteerd op Vlaanderen zullen Vlamingen in hun informele en gesproken situaties dialect gebruiken, terwijl de standaardtaal eerder in formele of geschreven situaties zal voorkomen. Power en prestige spelen dan ook een grote rol in het gebruik van de standaardtaal in formele situaties. Toch kunnen we niet spreken van een binair model. De geschiedenis van het Nederlands in België leert ons immers dat het model met aan de ene zijde de standaardtaal en aan de andere zijde het dialect niet representatief is voor Vlaanderen. Sinds de jaren zeventig zijn we geëvolueerd naar een model van diaglossie.

Deze term van Auer (2005) richt zich ook op het taalcontinuüm standaardtaal-dialect en gaat uit van vijf verschillende repertoires⁵:

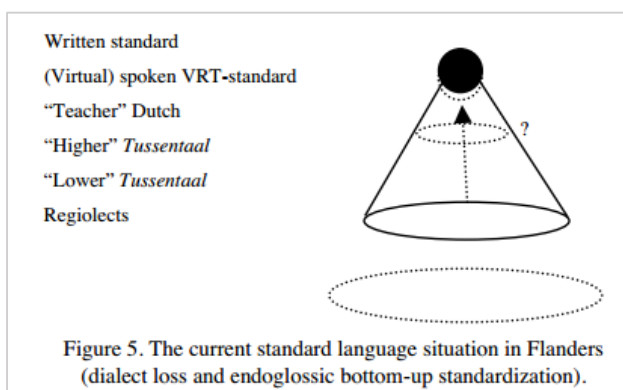
- Type zero repertoires: de standaardvariëteit bevindt zich in een andere taalgroep dan de andere variëteiten.
- Type A repertoires: mediale diaglossie. Dialecten worden enkel gebruikt in mondelinge communicatie, de standaardvariëteit enkel geschreven gebruikt.
- Type B repertoires: gesproken diaglossie. Naast de dialecten wordt ook de standaardvariëteit gebruikt bij het spreken.
- Type C repertoires: diaglossie. Er ontstaat een continuüm dat gebaseerd is op regionale variëteiten die kenmerken van zowel de dialecten als de standaardtaal hebben. Regiolecten ontstaan omdat zowel dialect als standaardtaal gesproken wordt.
- Type D repertoires: repertoire dat langzaam zal ontstaan omdat lokale dialecten verdwenen zijn en de regiolecten dan de bodem zullen vormen. Ze zullen dan beschouwd worden als laagste taalvariëteit.

Figuur 3: Type C repertoire: diaglossie (Auer, 2005)

⁵ Zoals beschreven door: Wilting, Van Hout, & Swanenberg, 2014, p. 144-145

Auer zelf deelt ‘most of Flemish-speaking Belgium’ in bij het type C repertoire (Auer, 2005, p. 24). Er is immers sprake van dialectnivellering op zowel horizontaal vlak (waarbij verschillen tussen naburige dialecten verdwijnen, niet noodzakelijk richting standaardtaal) als op verticaal vlak (waarbij de spreker zich beweegt richting de standaardtaal of een variëteit hiervan). Het dialect schuift in dit geval als het ware omhoog en zal hierbij zijn primaire dialectkenmerken⁶ verliezen, anderzijds zakt de standaard ook naar beneden en mengt het zich met het dialect. In Vlaanderen rijst dan ook de vraag naar hoe het verder zal verlopen met het dialect. De groepen met voor- en tegenstanders van tussentaal vinden we ook hier terug. Goossens behoort tot de groep die ervan uitgaat dat het dialect zal verdwijnen. Daardoor zal opnieuw een diglossie ontstaan met enerzijds de standaardtaal en anderzijds een gestabiliseerde tussentaal. Hij waagde zich zelfs aan volgende voorspelling: ‘De omgangstaal Schoon Vlaams zal door steeds meer Vlamingen in steeds meer situaties gesproken worden en dus de dialecten verder verdringen. Tegelijk zal, voornamelijk onder Brabantse invloed, de thans nog zeer opvallende regionale variatie in die taal verminderen, maar dan zo dat zij juist door haar gegroeide uniformiteit een zeer herkenbare andere structuur vertoont dan het officiële Nederlands van de media en de instellingen’ (Goossens, 2000, p. 7). De tussenvormen zoals ze nu bestaan zullen volgens hem samenvloeien tot één gemeenschappelijke tussentaal voor heel Vlaanderen. Ook Taeldeman (2008) is van mening dat de huidige diaglossische situatie plaats zal moeten maken voor één zonder dialectpool. Grondelaers en Van Hout (2011, p. 235) beweren dan weer dat de tussentaal zich zelfstandig zal ontwikkelen tot de nieuwe standaard. Ze gaan ervan uit dat het VRT-Nederlands ten onder zal gaan en dat daardoor een nieuwe diglossie zal ontstaan in Vlaanderen: het Standaardnederlands blijft behouden in geschreven vorm, maar voor de gesproken vorm zal tussentaal zich verder standaardiseren en uiteindelijk de rol van het VRT-Nederlands overnemen. Ze geven dit weer met volgende figuur.

Figuur 4: De huidige standaardtalige situatie in Vlaanderen (Grondelaers & Van Hout, 2011: 234)

In deze figuur geven ze aan dat de geschreven standaard en de gesproken VRT-standaard elkaar grotendeels overlappen. Toch wordt deze vorm van gesproken taalgebruik als onhaalbaar geacht en ligt de werkelijke gesproken standaard bij het ‘Teacher Dutch’. Het verlies van dialecten leidt er volgens hen toe dat de regiolecten endoglossisch naar boven toe zullen standaardiseren.

⁶ Zie hoofdstuk 2.2 Dialect

De groep sociolinguïsten die wel het beeld van Auers continuüm volgen, zijn het er over eens dat er nog geen gestabiliseerde tussentaal ontstaan is. Onder meer De Caluwe, Jaspers, Willemyns en Vandenbussche zijn van mening dat er nog verschillende tussenvormen zijn tussen de standaardtaal en het dialect en proberen deze dan ook te beschrijven, eerder dan te stigmatiseren.

2.2 Dialect

Hoewel de trend van dialect naar standaardtaal duidelijk gezet is, is het toch belangrijk om ook stil te staan bij wat dialect dan precies is. Willemyns omschrijft dialect als ‘het taalsysteem dat slechts in een regionaal beperkt gebied in die specifieke vorm voorkomt’ (Willemyns, 2003, p. 312). Bovendien zijn er ook structuurverschillen terug te vinden, zowel tussen dialecten onderling als tussen dialect en standaardtaal. Willemyns geeft aan dat die het opvallendst zijn op het gebied van de woordenschat (bvb verschillende benamingen voor een *lieveheersbeestje*) en uitspraak (bvb de manier waarop *huis* kan worden uitgesproken), maar ook vormleer (het voltooid deelwoord *bleven* naast *gebleven*) en zinsleer (*ik heb de band lek* naast *ik heb een lekke band*) spelen een rol (Willemyns, 2003, p. 312). Daarnaast zegt hij ook dat er verschillen zijn in functie en prestige: ‘Een dialect is meestal niet een bestuurs- of schooltaal, niet de taal van de media, wordt bijna uitsluitend mondeling gebruikt en heeft meestal een lager sociaal prestige dan andere variëteiten en zeker dan de standaardtaal’ (Willemyns, 2003, p. 312).

Door de nivellering van dialecten naar regiolecten en tussentaal kunnen we dan ook de kenmerken van dialecten in drie groepen opdelen. Hoppenbrouwers (1990) werkte net als Schirmunski (1930) en Hinskens (1986) met de primaire en secundaire dialectkenmerken, maar Taeldeman (2006) voegde er nog tertiaire dialectkenmerken aan toe.

TERTIARY (accent)	SECONDARY	PRIMARY
– a relatively big area	– intermediate	– a relatively small area
– gradual transitions	– intermediate	– sharp transitions
– very stable	– changes are possible	– strong liability to change
– if any changes, then very slowly, gradually in all respects (distance, lexically, intermediate forms)	– changes are more gradual in nature	– changes are absolute in all respects (distance may be big, no intermediate forms)
– a very low degree of awareness (if any)	– an intermediate degree of awareness	– a very high degree of awareness
– no attitudinal engagement with respect to the home form	– no attitudinal engagement with respect to the home form	– a high attitudinal markedness
– no <i>Ortsloyalität</i>	– (almost) no <i>Ortsloyalität</i>	– high (chance of) <i>Ortsloyalität</i>
↓	↓	↓
difficult to suppress	not difficult to suppress	easy to suppress

Tabel 1: Dialectkenmerken volgens Taeldeman (2006)

Wanneer we bovenstaande tabel samenvatten en richten op de Vlaamse situatie krijgen we volgend overzicht⁷:

- Primaire dialectkenmerken: zijn geografisch kleinschalig, vallen heel sterk op (ze zijn 'saillant') en bij nivelleringsprocessen (→ regiolect → standaardtaalige variëteiten) worden ze doorgaans het eerst achterwege gelaten.
Bijvoorbeeld: de Gentse [ɲʏ] in *zingen* en *vangen*.
- Secundaire dialectkenmerken: bestrijken gemiddeld al grotere gebieden (typisch voor een regio), vallen minder op maar behoren doorgaans toch tot de bewuste dialectkennis van de regiobewoners (en de ruimere omgeving). Binnen het dialectgebied zijn ze vrij stabiel maar ze sneuvelen doorgaans wanneer gekozen wordt voor een 'hogere' niet-DIA-variëteit.
Bijvoorbeeld: de Oost-Vlaamse *uuë* in *boom*.
- Tertiaire dialectkenmerken (in de fonologie ongeveer synoniem met 'accent'): manifesteren zich in grote gebieden, vallen nauwelijks als 'dialect' op (lage bewustzijnsgraad) en zijn enkel via monitoring te onderdrukken.
Bijvoorbeeld: de Brabantse 'scherpe' uitspraak van de korte *i* en *u*.

Rys en Taeldeman melden hierbij bovendien nog het volgende: 'Het spreekt bijna vanzelf dat de eerste twee types (primaire en secundaire) onderdrukt worden wanneer iemand min of meer bewust overstapt op een 'hogere' tussentalige variëteit. De tertiaire dialectkenmerken daarentegen worden makkelijk naar 'hogere' variëteiten getransfereerd' (Rys & Taeldeman, 2007, p. 3).

Bij dialectverlies sneuvelen de primaire kenmerken steevast. De vraag naar hoe dit dialectverlies precies tot stand komt, rijst dan ook. Wanneer een dialect verdwijnt, gebeurt dit steeds op dezelfde manier. Het dialect krijgt eerst te maken met functieverlies, daarna treedt er structuurverlies op. Uiteindelijk gaat het dialect verloren. Hoppenbrouwers gebruikt volgende formulering:

'Bij de achteruitgang van het dialect als gevolg van de standaardisering wordt gewoonlijk onderscheid gemaakt tussen structureel verlies en functieverlies. De structurele verschijnselen van het regiolect hebben betrekking op de verschuivingen in de grammaticale component en veranderingen in het lexicon. Het functieverlies heeft betrekking op de domeinen waarin het dialect gebruikt wordt en is nauw verbonden met de houding tegenover de regionale taal.'

(Hoppenbrouwers, 1990, p. 11)

---

⁷ Naar: Rys & Taeldeman, 2007, p. 3.

Functionieverlies van een dialect betekent dus dat het dialect in steeds minder situaties gebruikt wordt en steeds meer sociale beperkingen heeft (Hinskens, 1986, pp. 185-186). Het verliest als het ware zijn functie in domeinen waarin het voorheen wel gebruikt werd. Functioneel dialectverlies is volgens Hoppenbrouwers onder meer te wijten aan emancipatie en de veranderende communicatieve behoeften, waarbij ouders er steeds minder behoefte aan hebben om het plaatselijk dialect aan hun kinderen door te geven (Hoppenbrouwers, 1990, p. 79). Als gevolg van dit functionieverlies krijg je structuurverlies. Dit houdt in dat de structuur van het dialect met betrekking tot grammatica en woordenschat verschuift en verandert, waardoor de taal verarmt. Het structureel dialectverlies is in dit geval duidelijk zichtbaar doordat de dialecten vervlakken in de richting van de standaardtaal. Structuurverlies gebeurt dus steeds onder invloed van een andere taalvariëteit, waardoor er altijd een wisselwerking bestaat tussen functie- en structuurverlies (Hinskens, 1986, p. 186). De grens tussen dit structureel en functioneel dialectverlies lijkt op het eerste gezicht vrij duidelijk, maar wanneer er naar de praktijk gekeken wordt, zien we dat het onderscheid niet altijd even makkelijk aan te duiden is. Een verandering binnen een dialect kan immers puur structureel zijn, maar die verandering kan het gevolg zijn van een verschuiving richting een andere vorm van taalgebruik en dus eerder functioneel (Ghyselen & Van Keymeulen, 2014, p. 118). Om onnodig onderzoekswerk te vermijden, wordt in dit onderzoek dan ook volgende indeling van Ghyselen en Van Keymeulen gebruikt, waarin wordt aangegeven waar dan precies de grens getrokken wordt tussen functioneel en structureel dialectverlies:

‘Toegepast op het onderscheid tussen functioneel en structureel dialectverlies betekent dat dat als een spreker de intentie heeft om dialect te spreken en zijn taalgebruik duidelijk als dialect ervaart, dat taalgebruik ook als dialect bestempeld dient te worden, of er nu structuurverlies in het geding is of niet. We spreken dan van functioneel dialectverlies wanneer steeds minder mensen naar eigen aanvoelen in steeds minder situaties dialect spreken; structureel dialectverlies is er daarentegen als typische dialectkenmerken verloren gaan in het taalgebruik van diegenen die menen nog dialect te spreken.’

(Ghyselen & Van Keymeulen, 2014, p. 118)

2.3 Status questionis

Over Vlaams-Brabant wordt steeds vaker gezegd dat er weinig tot geen dialect gesproken wordt, zeker wanneer deze regio vergeleken wordt met bijvoorbeeld Limburg of West-Vlaanderen. Verschillende onderzoeken tonen immers aan dat de dialectkennis in deze regio opmerkelijk lager ligt dan in de andere Vlaamse provincies. Willemyns bracht in 1979 voor het eerst een onderzoek aan waarin gepeild werd naar dialectkennis en dialectgebruik. Hoewel het gaat om zelfrapportering van de respondenten, gaf hij toen al aan dat de studenten uit Vlaams-Brabant die geen dialect kenden de leiding namen met 22,22%. Wanneer hij zich specifiek richtte op de groep uit Brussel-Halle-Vilvoorde steeg dit cijfer nog meer: 'B-H-V scoort met zijn 30,32% sprekers die geen dialect kennen precies het dubbele van het gemiddelde en het verschil met de laagste score (2% in West-Vlaanderen) is zeer groot' (Willemyns, 1979, p. 157). Ook de dominante positie van B-H-V betreffende het gebruik van de standaardtaal is een opvallende vaststelling. In 1993 gaat Van Keymeulen door op het onderzoek van Willemyns door jongeren dezelfde vragenlijst voor te leggen, maar ook door hen dialectwoorden te laten opschrijven die ze zelf nog kenden, maar niet meer gebruikten. Bij dit onderzoek gaf 48,3% van de Vlaams-Brabanders aan een dialect te spreken. Dit betekende dat het percentage dialectsprekers voor deze regio op 14 jaar tijd met maar liefst een derde gedaald was. De kaarten met dialectwoorden die opgesteld werden toonden aan dat 'voor hetzelfde begrip Westvlaamse lexemen beter bewaard worden dan die in oostelijker dialecten' (Van Keymeulen, 1993, p. 92). Recenter vinden we het onderzoek terug van Ghyselen en Van Keymeulen (2014) waar zij opnieuw met deze vragenlijst aan de slag gingen. De resultaten uit dat onderzoek bevestigen de trend dat jongeren steeds minder het dialect beheersen, met amper 14,4% van de Vlaams-Brabanders die zich nog dialectcompetent noemt. Het volledige overzicht van de cijfers bij de drie onderzoeken zijn terug te vinden in Tabel 2.

Tabel 2: Universiteitsstudenten met een goede kennis van het lokale dialect, in %

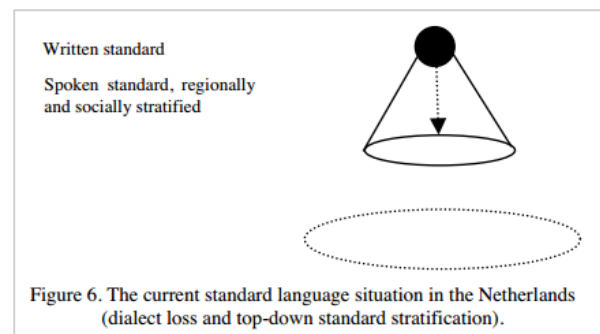
	Willemyns (1979)	Van Keymeulen (1993)	Ghyselen & Van Keymeulen (2014)
<i>West-Vlaanderen</i>	98	88	54
<i>Antwerpen</i>	91	62	39
<i>Oost-Vlaanderen</i>	86	50	17
<i>Limburg</i>	84	40	24
<i>Vlaams-Brabant</i>	72	48	14

Het gebruik van dialect wordt bovendien beperkt tot de huiselijke kring en in gesprekken met vrienden uit de eigen streek, iets wat zowel Willemyns (1979), Van Keymeulen (1993) als Ghyselen en Van Keymeulen (2014) vaststelden. Over het taalgebruik van niet-dialectsprekers stelden die laatsten tenslotte nog vast dat diegenen die geen dialect meer hanteren in lokale of regionale situaties

voornamelijk tussentaal (en niet standaardtaal) spreken (Ghyselen & Van Keymeulen, 2014, p. 133). Grondelaers en Van Hout gaven al in 2011 aan dat verschillende linguïsten opmerkten dat de zogenaamde tussentaal zich stabiliseert en een uniform karakter krijgt⁸. De voorkeur van zowel hoger opgeleiden (die zich kunnen beroepen op de standaardtaal) als de groeiende voorkeur van tussentaal bij de jongeren toont aan dat het Belgisch-Nederlands een endoglossische bottom-up standaardisering ondergaat, wat het verandert van een ‘type zero’ naar een ‘type C of D’-repertoire (afhankelijk of dialect als verloren wordt beschouwd) (Grondelaers & Van Hout, 2011, pp. 226-227).

Deze evolutie is tegengesteld aan die van in Nederland, waar de standaardtaal zich als vervanger van het dialect opwerpt. Toch is er in Nederland ook sprake van een zekere restandaardisering en kunnen we spreken van een *downward relaxation of norms*. Grondelaers en Van Hout beschrijven de situatie in Nederland als volgt: ‘The disappearance of the dialects has put pressure on the standard to relax its norms and include variation for purposes of regional and social stratification’ (Grondelaers & Van Hout, 2011, p. 217). Dit geven zij als volgt weer.

De steeds strakkere normen die in de jaren zeventig in Nederland werden opgelegd, kregen immers steeds meer tegenstand en een omgekeerde beweging kwam tot stand: de norm voor de Nederlandse standaardtaal werd weer ruimer en een toenemende tolerantie tegenover uitspraak, woordkeus en dialectische varianten zorgde voor een democratischer en informeler Standaardnederlands (Janssens & Marynissen, 2008, p. 189).

Figuur 5: De huidige standaardtalige situatie in Nederland (Grondelaers & Van Hout, 2011: 234)

Het is duidelijk dat het hele taalstandaardiseringsproces er één is dat niet stilstaat. ‘Bij taalstandaardisering (d.i. het groeien van een algemene taal) is er meestal een kerngebied waar de trend wordt gezet en waar ook de standaardtaal voor het hele taalgebied vorm krijgt’ (Willemyns, 1992, p. 100). Voor het Nederlandse taalgebied moet hier voorzichtig mee omgegaan worden. Het is immers een pluricentrisch taalgebied, daar het zich over zowel over Nederlands als Belgisch grondgebied uitstrekt. Voor de Nederlandse taal kunnen we het gebied als volgt beschrijven. Het kerngebied bevindt zich in de regio tussen Amsterdam en Rotterdam. In deze zone is de standaardtaalevolutie het sterkst. De interne periferie wordt gekenmerkt door een grotere rol van het dialectdomein, ook al is het nog steeds beperkt. Voor de Nederlandse situatie betekent dit het hele Nederlandse grondgebied, alles wat zich rond de kern bevindt. De externe periferie tenslotte beslaat

⁸ Zie: 2.1.3. Het talige landschap

het grondgebied Vlaanderen. In de externe periferie dringt de standaardtalige evolutie indirect door en zijn er ook acceptatieproblemen. Het dialect heeft er nog een belangrijke functie en een gedeeltelijke ministandaardisering kan aan de basis liggen van het ontstaan van 'nationale' varianten. Dat is dan ook gebeurd binnen het Vlaamse grondgebied. Vlaams-Brabant wordt samen met Antwerpen in België als kerngebied beschouwd, waarbij Oost-Vlaanderen het randgebied vormt en West-Vlaanderen en Limburg gezien worden als de externe periferie, zij bevinden zich immers het verst van het kerngebied.

Naast de enquêtes van Willemyns, Ghyselen en Van Keymeulen die zich richten op het hele Vlaamse landschap, zijn ook verschillende kleinere onderzoeken uitgevoerd waar de focus meer ligt op een bepaalde provincie of regio. Uit de cijfers die uit voorgaande onderzoeken naar voren kwamen, bleek het dialect het meest voet aan wal te houden in West-Vlaanderen. Toch moet hier met de nodige voorzichtigheid mee omgegaan worden. Hoewel in West-Vlaanderen de cijfers voor dialectkennis- en gebruik het hoogst blijven, is ook hier sprake van dialectverlies. Jongeren spreken dan wel minder dialect dan ouderen (Lefebvre & Dejonckheere, 2014), voor tussentaal lijkt er voorlopig echter nog weinig ruimte, zowel in Kortrijk (Dorchain, 1998) als in Ieper-Poperinge (Decaesstecker, 2007). Bovendien valt het op dat dialectgebruik niet alleen vermindert bij jongeren, maar dat ook een hogere sociale klasse een aanzienlijke rol speelt om het taalgebruik en de variëteitenkeuze te bepalen (Willemyns, Vandenbussche, & Drees, 2010, p. 803). Limburg, ook periferie, lijkt daarentegen een trend te volgen die meer aanleunt bij die van Vlaams-Brabant dan bij die van West-Vlaanderen. Goossens stelde een halvering van dialectkennis per periode van zes jaar vast in Genk, waarbij buitenshuis de gebruikelijke taal voor de scholieren de standaardtaal was (Goossens, 1987). Onderzoek van Belemans in 2001 toonde aan dat de jongeren van de stad Bilzen ook nog amper dialectkennis hadden. Slechts 11% van de 16-24-jarigen beheerste het lokale dialect, terwijl dit bij de 55-85-jarigen nog 61% was (Belemans & Keulen, 2004). Willemyns, Vandenbussche en Drees (2010) kwamen in Bree tot de conclusie dat het dialect enkel nog gekend is (en gebruikt wordt) bij de oudere generatie, terwijl jongeren het dialect ofwel niet meer kennen, ofwel het wel nog kennen, maar het amper of nooit gebruiken.

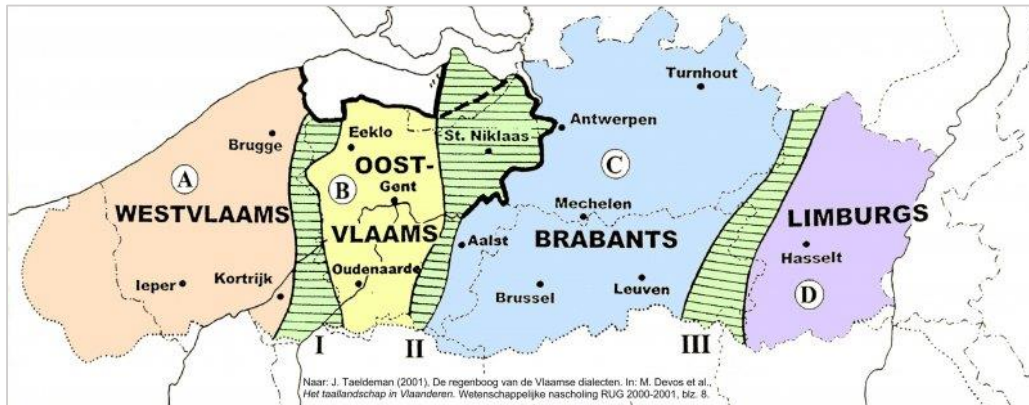
De cijfers van de Antwerpse provincie zijn ook merkwaardig te noemen, gezien Antwerpen ook beschouwd wordt als een deel van het kerngebied en men er eigenlijk mag van uitgaan dat het dialectverlies zich hier in dezelfde mate als in Vlaams-Brabant zou voltrekken. Toch is dit niet het geval. Vandekerckhove geeft aan dat een mogelijke verklaring de volgende zou kunnen zijn: 'there are some indications that the relatively "positive" scores in Willemyns (1979) and Van Keymeulen (1993) may be partially due to a kind of (linguistic) self-confidence which is often stereotypically ascribed to Antwerpians' (Vandekerckhove, 2009, p. 81). Bovendien toont verder onderzoek van De Schutter

(1991, 1992) aan dat er een onderscheid dient gemaakt te worden tussen de stad Antwerpen en de rest van de provincie en dat de taal wel invloeden van het Standaardnederlands ondergaat, voornamelijk in de woordenschat waarbij typische dialectwoorden steeds vaker vervangen worden door een standaardtalige variant. De meest interessante conclusie die uit het onderzoek van Vandekerckhove en Cuvelier (2007) naar voren kwam, was wel dat Antwerpse jongeren een positievere attitude hebben ten opzichte van het dialect dan ouderen, wat in tijden van dialectverlies een zeer opmerkelijk gegeven is. De vooraanstaande positie van de stad Antwerpen zorgt er bovendien ook voor dat de invloed van het Antwerpse dialect op de niet-standaardtalige variëteiten groter is dan die van enige andere Vlaamse stad (Taeldeman, 2005b, p. 277).

Over het Oost-Vlaamse landschap kan ik kort zijn. Het is duidelijk dat ook Oost-Vlaanderen zijn dialectkennis verliest, met een cijfer van slechts 17% dialectcompetente studenten (Ghyselen & Van Keymeulen, 2014). Binnen de provincie zijn wel verschillen merkbaar. Ze wordt opgedeeld in drie grote gebieden: het gebied met het 'echte' Oost-Vlaams, het enigszins verbrabantste Waasland en de zwaar verbrabantste Denderstreek (Taeldeman, 2005a). Binnen het echte Oost-Vlaams zitten nog de twee dialecteilanden Gent en Ronse met hun eigen specifieke kenmerken. Het grootste sociologische verschil vinden we terug in het taalverschil tussen de stad en het platteland. Enkele kleinschalige onderzoeken van onder meer Magali Seghers (2011-2012) en Laura Van Der Meersch (2013-2014) bevestigen dat ook in kleinere gemeenten als Evergem (Seghers) en Zottegem (Van Der Meersch) het lokale dialect vooral bij de jongeren stilaan volledig verdwijnt.

De trend waarbij het dialectverlies zich niet alleen meer voornamelijk in het Vlaams-Brabantse kerngebied vastzet, wordt al vanaf 1979 bij Willemyns gedocumenteerd. Het is duidelijk dat de Brabantse regio de voortrekker is van dit dialectverlies, maar dat ook de andere provincies meer en meer in de ban raken van het dialectverlies ten voordele van de tussentaal en standaardtaal. Hoewel Vlaams-Brabant als kerngebied beschouwd wordt, vinden we echter weinig recente onderzoeken terug die zich net specifiek op deze regio richten. Willemyns legde zijn focus in 1979 deels op dit gebied door te kijken naar het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. Geerts, Hellemans en Jaspaert (1985) keken naar het dialectverlies in Leuven en kwamen toen tot de conclusie dat het Leuvens dialect binnen twee decennia zou uitgestorven zijn. Ceuppens (1996) kon voor zijn onderzoek in Tienen niet eens jongeren vinden uit de hogere sociale klasse die nog dialect beheersten. De typisch dialectische kenmerken worden immers opgegeven voor een vorm die meer aanleunt bij het Standaardnederlands of voor een regiolect met typisch Brabantse kenmerken. Dit regiolect is volgens Hoppenbrouwers (1990) een dialect met geografisch wijder verspreide kenmerken. Het is '[...] een voortzetting van het vroegere dialect, waarvan de secundaire bovenplaatselijke elementen overblijven' (Hoppenbrouwers, 1990, p. 79). In tegenstelling tot de vele kleine dialecten, houden deze regiolecten wel stand en lijken

ze zelf zeer in trek (Ooms & Van Keymeulen, 2005, p. 113). Figuur 6 toont aan hoe het Vlaamse dialectlandschap er nu voor staat.

Figuur 6: Het Vlaamse dialectlandschap (Taldeman, 2001)

Hoewel het opvalt hoe de cijfers voor dialectverlies in alle provincies achteruit gaan, is er toch een zekere *revival* van het dialect op te merken. In de inleiding werd reeds duidelijk gemaakt dat dit echter een druppel op een hete plaat is.

Wat betreft de beweegredenen van mensen om het dialect al dan niet achterwege te laten, moet vastgesteld worden dat er nog maar zeer weinig onderzoek naar is verricht. In Nederland waren de onderzoeken van Entjes (1977) en Giesbers (1989) de eerste en enige in hun soort. Entjes ging op zoek naar de beweegredenen van de inwoners van Sauwerd (Groningen, Nederland) om Standaardnederlands tegen kinderen te gebruiken. Hij kwam tot volgende vier resultaten:

- De ouders willen hun kinderen reeds van kleins af aan vertrouwd maken met het Standaardnederlands.
- Door hen op jonge leeftijd bekend te maken met de standaardtaal, vergemakkelijkt dit het leerproces, wat een voordeel oplevert voor een latere carrière.
- Dialectsprekers hebben maar weinig ervaring in het Nederlands. Dit kan een nadeel opleveren waarvoor zij hun kinderen willen behoeden.
- Het prestige van de standaardtaal speelt een belangrijke rol.

(Entjes, 1977, pp. 146-147)

Giesbers vroeg in 1989 de inwoners van Ottersum (Nederland) waarom ze overschakelden naar Standaardnederlands wanneer ze tegen hun kinderen praten. De antwoorden komen deels overeen met de bevindingen van Entjes.

- Kinderen moeten Nederlands praten (30,7%)
- Het is nodig voor de toekomst of voor hun ontwikkeling (26,7%)
- Dialect leren ze toch wel (14,8%)
- Het is nodig voor op school (13,9%)
- We spreken het Ottersums dialect niet/we spreken een ander dialect (13,9%)
- Nederlands is mooier (4,9%)

(Giesbers, 1989, pp. 70-71)

Voor België deed Kuppens voor het eerst in 2003 onderzoek naar de beweegredenen van ouders, grootouders en kinderverzorgsters om standaardtaal te gebruiken tegen kinderen. De voornaamste redenen van Antwerpse verzorgsters om standaardtaal te gebruiken tegen kinderen zijn onder meer dat het Standaardnederlands mooier is, dat ze zo de kinderen de correcte taal aanleren en dat ze vanuit hun opleiding geleerd hebben om zo veel mogelijk standaardtaal te gebruiken bij kinderen (Kuppens, 2003). Ook bij ouders en grootouders zijn er gelijkaardige beweegredenen: 'de wil om kinderen Standaardnederlands (of een benaderende taalvariëteit) spreken [sic], het ruimere gebruik van het Standaardnederlands, en het feit dat kinderen vaak verwachten dat hun (groot)ouders Standaardnederlands spreken' (Kuppens, 2003, p. 19).

2.4 Het Vlaams-Brabants dialect

Vlaams-Brabant is een provincie in België. De provincie ontstond op één januari 1995 toen de voormalig provincie Brabant werd opgesplitst in de provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant, waarbij de taalgrens dienst doet als grens tussen deze twee gebieden. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt helemaal omsloten door de provincie. Vlaams-Brabant grenst aan de provincies Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg in Vlaanderen en aan Henegouwen, Waals-Brabant en Luik in Wallonië. De hoofdstad van de provincie is Leuven. Op één januari 2015 lag het aantal inwoners vast op 1.114.299. (FOD, 2014).

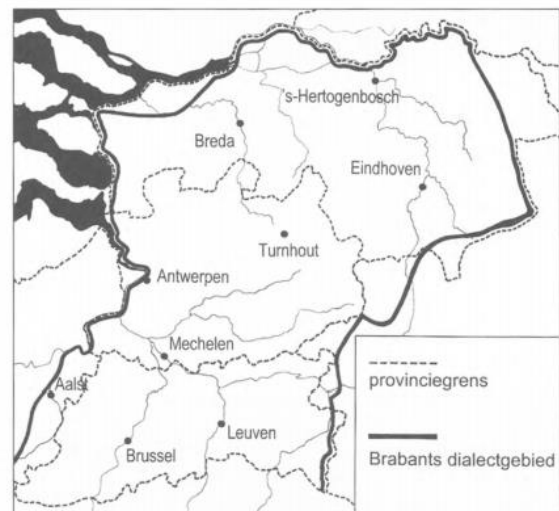
Figuur 7: De provincie Vlaams-Brabant (Bron: Wikipedia)

Vlaams-Brabant wordt opgedeeld in twee arrondissementen: het arrondissement Halle-Vilvoorde en het arrondissement Leuven. De officiële taal van de provincie is het Nederlands, met in enkele gemeenten rond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest taalfaciliteiten voor de Franstaligen. Dit is het gevolg van de verfransing van de Brusselse rand door het tweetalige beleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het Vlaams-Brabants dialect

Het Vlaams-Brabants dialect vormt samen met de Antwerpse regio het kerngebied van de Belgische tussentaal: 'Want Brabant is het taalcentrum in België : Brabantse uitspraakvarianten en woorden (*beenhouwer* 'slager', *hesp* 'ham' en *pinnekensdraad* 'prikkeldraad') worden door andere Nederlandse dialecten in België en door tussentalen overgenomen' (Ooms & Van Keymeulen, 2005, p. 10). Ook Janssens en Marynissen volgen deze stelling: 'tussentaalsprekers uit andere regio's passen zich in tal van details aan dit taalcentrum aan, waardoor de interne variatie binnen Vlaanderen afneemt' (Janssens & Marynissen, 2008, p. 201). Toch zijn er ook voor deze regio enkele duidelijk primaire en secundaire dialectkenmerken terug te vinden.

Het gebied dat Brabants dialectgebied genoemd wordt, valt ongeveer samen met het dialectgebied dat reeds in de Middeleeuwen is ontstaan⁹. Het overstijgt eigenlijk de landsgrenzen en omvat in Nederland de provincie Noord-Brabant en in België de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant. Het gebied dat nu ongeveer Antwerpen en Vlaams-Brabant omvat, heette vroeger Zuid-Brabant. De grenzen van waar het Brabantse dialectgebied precies vallen, zijn echter niet helemaal vast te leggen. Ooms en Van Keymeulen deden een poging en kwamen tot volgende kaart (figuur 8).

Figuur 8: Het Brabants dialectgebied (Ooms & Van Keymeulen, 2005: 22)

Hieronder bespreek ik kort enkele opvallende dialectkenmerken die vooral in Vlaams-Brabant terug te vinden zijn. Het spreekt uiteraard voor zich dat sommige kenmerken ook in de provincie Antwerpen of zelfs in Nederland voorkomen. Voor een volledig overzicht verwijst ik graag naar de werken die in de voetnoten van ieder onderdeel terug te vinden zijn.

---

⁹ Zie figuur 6

2.4.1.1 Fonetiek¹⁰

Fonetisch gezien is het opvallendste kenmerk van het Vlaams-Brabantse dialect de open realisatie van alle lange klanken, wat ervoor zorgt dat een [i(.)] zal worden uitgesproken als [e.], een [y(.)] als [ø.] en zo verder. De lage articulatie van de lange klanken zijn samen met de hoge scherpe uitspraak van de korte klanken /i, y/ een erg kenmerkend onderdeel van het Vlaams-Brabantse dialect.

Ook de diftongering en monoftongering van bepaalde klanken is typisch Brabants. Het Wgm. [ol/al] (> [ɔu]) en [â + w] (bijvoorbeeld in koud/zout en blauw) en Wgm. [iu] and [û] (bijvoorbeeld in vrouw en nou) worden gemonoftongeed. Hetzelfde gebeurt met de [ɛi] (bijvoorbeeld in wijs, reis en meid). Anderzijds worden de Ogw. /ai/ (zonder umlautsfactor) en /au/ dan weer tweeklanken [iə] en [uə], zoals bijvoorbeeld in [(h)ia̯t] en [pu.ət].

Tot slot kan de palatalisatie van de [a] gevolgd door /r/ + consonant als kenmerk aangehaald worden. Zo vinden we [zwe(r)t] en [mɛ(r)t] terug voor zwart en markt.

2.4.1.2 Grammatica¹¹

Morfo-fonologisch: Grammaticaal is om te beginnen één van de meest opvallende kenmerken het diminutief /kə/ bij consonanten /k, ɣ, ŋ, ŋk/ en bij uitbreiding ook /skə/ en /əkə/. Zo krijgen we te maken met vraagskes, dooskes en een huizeke.

Morfo-syntactisch:

Flexie in de abdoninale woorden: vóór een mannelijk substantief in het enkelvoud krijgen voorbepalende woorden vaak een uitgang op -(ə)n. Dit gebeurt enkel wanneer het onmiddellijk volgende woord begint met een vocaal, een t, een d of een h. Voorbeelden zijn dən drank, nə langən dag.

Het persoonlijk voornaamwoord, tweede persoon enkelvoud: de 'ge/gij'-vorm is een typisch Brabants kenmerk, maar het is bij uitbreiding ook in de rest van Vlaanderen te vinden.

Syntactisch: dubbele negatie is een kenmerk dat vaak terugkeert in het Brabantse landschap. Herhalingen als 'ze heeft nog maar 5 euro nie meer' of 'ze heeft die nooit nie gezien' zijn dus geen uitzondering.

---

¹⁰ Naar De Schutter, The dialects of the Brabant region: Phonological properties, 2013

¹¹ Naar De Schutter, The dialects of Brabant: Grammatical properties, 2013 en Taeldeman, Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal, 2008

3 Onderzoeksopzet

3.1 Kernvraag

De onderzoeksvraag van deze studie luidt als volgt:

1. *In welke mate is er dialectverlies in Vlaams-Brabant? In welke mate vinden Vlaams-Brabanders dat ze hun lokale dialect nog beheersen?*

Bijna vanzelfsprekend volgt hierop ook de vraag die peilt naar de functionaliteit van het dialect:

2. *In welke situaties spreken Vlaams-Brabanders nog dialect?*

Voor het tweede luik van het onderzoek wordt gepeild naar de motieven van (groot)ouders om al dan niet dialect te praten met hun (klein)kinderen. De derde onderzoeksvraag dringt zich dan ook op:

3. *Waarom nemen Vlaams-Brabanders de beslissing om al dan niet dialect te praten met hun kroost? Wat zijn de voornaamste beweegredenen om al dan niet dialect te spreken tegen hun (klein)kinderen.*

Deze vragen zullen bij de bespreking van de resultaten beantwoord worden. Toch lijkt het mij dat er binnen deze antwoorden enkele onderverdelingen gemaakt zullen worden. Zoals blijkt uit voorgaande onderzoeken van onder meer Willemyns, Ghyselen en Van Keymeulen spelen leeftijd en opleidingsniveau een belangrijke rol. Enkele deelvragen zullen daarom noodzakelijk zijn om de interpretatie van de gegevens nog duidelijker te maken:

1. *Welke rol speelt leeftijd in het al dan niet spreken en/of beheersen van dialect?*
2. *Welke rol speelt de opleiding in het al dan niet spreken en/of beheersen van dialect?*
3. *Zijn er opvallende factoren of variabelen die kunnen aangeven of Vlaams-Brabanders hun dialectkennis kunnen/willen doorgeven aan hun kroost?*

3.2 Methode

Het onderzoek zal in verschillende stappen gevoerd worden en bestaat uit twee delen. Het eerste deel omvat de enquête die zal peilen naar dialectkennis en dialectgebruik van de respondenten. Hier wordt gestreefd naar een kwantitatief luik. Het tweede deel bestaat uit korte kwalitatieve interviews waar bij een deel van de respondenten uit het eerste luik gepeild zal worden naar verklaringen en motiveringen van hun dialectkennis en dialectgebruik.

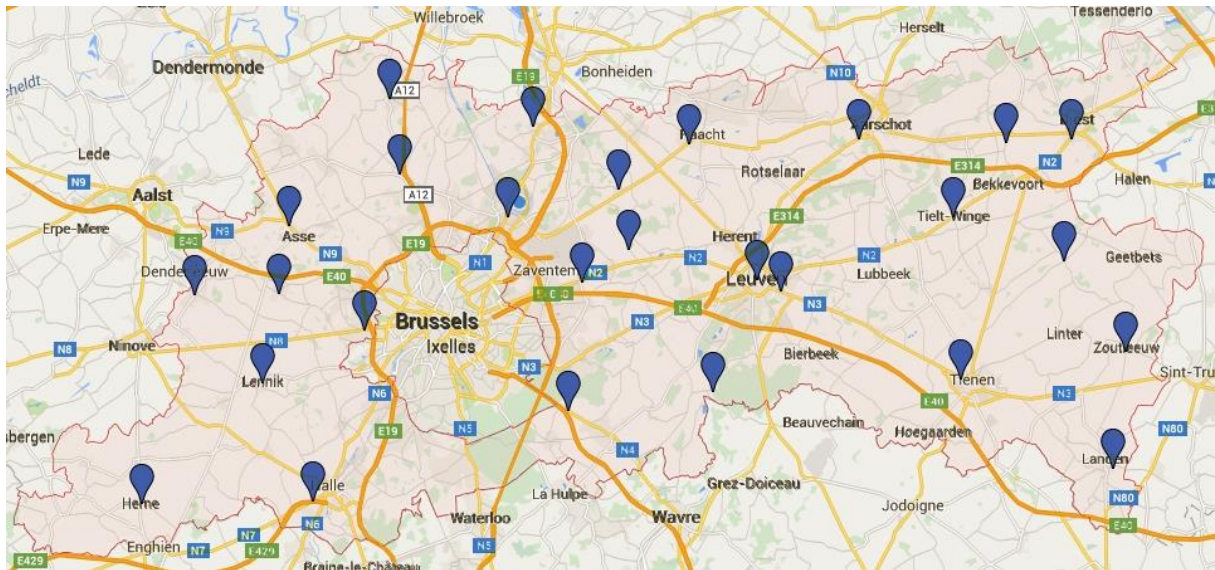
Voor het onderzoek naar het gebruik en kennis van het dialect, wordt gebruikt gemaakt van een enquête. Dit is dezelfde enquête die Willemyns reeds in 1979 gebruikte. De enquête verkreeg ik van professor Wim Vandenbussche van de Vrije Universiteit Brussel. In de vragenlijst worden eerst enkele algemene vragen over de respondent gesteld: leeftijd, woonplaats, herkomst van de ouders en

grootouders, beroep, ... want op die manier wordt een goed beeld verkregen van de respondent. Nadien volgt het deel over het taalgebruik. Hier wordt eerst gevraagd of de respondent nog dialect spreekt. Daarna krijgt de respondent enkele situaties voorgelegd waarbij hij moet aangeven welke taalvariëteit hij gebruikt in de opgegeven situatie. De respondent kan telkens kiezen tussen dialect, Nederlands met interferentie van dialecten en Algemeen Nederlands. Bij aanvang van de enquête wordt aan iedere respondent duidelijk het onderscheid tussen de drie variëteiten uitgelegd. Dialect wordt omschreven als het zeer platte taalgebruik, met zijn eigen typische woordenschat en al dan niet aangepaste grammatica. Vooral bij jongeren wordt dan verwezen naar het taalgebruik van de grootouders. Variëteit B wordt omschreven als Nederlands met interferentie van dialecten. De respondent probeert zijn taalgebruik meer te richten op het Algemeen Nederlands, maar gebruikt nog af en toe dialectwoorden en -klanken. Ook het gebruik van 'ge' en 'gij' wordt hiertoe gerekend. Deze variëteit wordt ook omschreven als de zogenaamde tussentaal. Als derde mogelijkheid is er het Algemeen Nederlands. Hier wordt gelet op het taalgebruik en woordkeuze en gebruikt de spreker ook 'je' en 'jij'. Na de verschillende situatiegebonden mogelijkheden, wordt gevraagd naar de voorkeursvariëteit voor de opvoeding van kinderen en is er nog een open vraag die peilt naar gekende kenmerken van een bepaalde variëteit. Tijdens het afnemen van de enquêtes werd bij de vraag naar de voorkeursvariëteit bij de opvoeding van kinderen ook steeds gevraagd naar de reden waarom ze voor deze variëteit kozen. Op die manier kon ik zonder veel tijd te verliezen steeds bij alle respondenten ook kort polsen naar de motivering voor deze keuze. De enquête kan gevonden worden als bijlage 1.

De vragenlijst werd in eerste instantie exact overgenomen en omgezet naar een online versie om te verspreiden via sociale media. Dit werd gedaan om zo veel mogelijk respondenten te bereiken en zo een algemeen beeld van de Vlaams-Brabantse bevolking te verkrijgen. Ik ben me hierbij duidelijk bewust geworden van de *selection bias*, waarbij slechts een bepaald percentage deze enquête invullen. Het zijn voornamelijk voortrekkers of tegenstanders van het dialect die zullen ingaan op de vraag om online de enquête in te vullen. Op korte tijd had ik zo immers heel veel enquêtes verzameld (231), maar de gegevens die hieruit voortkwamen, stonden helemaal haaks op de resultaten die uit de enquêtes van Ghyselen en Van Keymeulen voortkwamen. Maar liefst 90% van de respondenten sprak zogenaamd nog dialect, wat letterlijk omgekeerd evenredige cijfers zijn van de resultaten van Ghyselen en Van Keymeulen (waar het percentage dialectsprekers op amper 14% komt, n.v.d.r.). Bovendien kan ik bij een online enquête niet nagaan wat zij als dialect of tussentaal beschouwen. Deze antwoorden zijn volledig zelfgerapporteerd en zouden dus geen objectieve standaard zijn. Daarom liet ik de gegevens uit de online enquête volledig achterwege en trok ik Vlaams-Brabant in om de enquêtes persoonlijk af te nemen. Hiervoor ging ik verschillende dagen naar stations, Colruyts en winkelstraten in heel Vlaams-Brabant om te zorgen voor een evenwichtig verspreide doelgroep. Ik probeerde in

iedere stad of gemeente waar ik stopte een achttal mensen te interviewen. Dit lukte niet overal, maar de geografisch evenwichtige verspreiding van het aantal respondenten over Vlaams-Brabant lukte wel. De stopplaatsen waren: Aarschot, Asse, Diest, Dilbeek, Erps-Kwerps, Haacht, Halle, Herne, Kampenhout, Kessel-Lo, Kortenaeken, Landen, Lennik, Leuven, Liedekerke, Londerzeel, Nossegem, Overijse, Scherpenheuvel, Sint-Joris-Weert, Sint-Truiden, Ternat, Tiel-Winge, Tienen, Vilvoorde, Wolvertem en Zemst. Hieronder een kaart van Vlaams-Brabant met daarop de verschillende stopplaatsen.

Figuur 9: Vlaams-Brabant met stopplaatsen

Door te stoppen op deze plaatsen kwam ik aan een totaal van 150 enquêtes die ik kan gebruiken in de verwerking van de resultaten. Het was belangrijk om tijdens de vergaring van deze enquêtes rekening te houden met een evenwichtige verdeling man-vrouw, alsook een verdeling over de drie leeftijdsgroepen om een zo representatief mogelijk beeld te bekomen.

Voor het tweede luik van het onderzoek ging ik bij sommige respondenten na het beantwoorden van de enquête dieper in op de motivering van de respondenten om dialect of Standaardnederlands te spreken. Deze respondenten werden willekeurig gekozen aan de hand van de situatie op dat ogenblik. Met een bijkomende vragenlijst polste ik vooral naar het taalgebruik tegenover kinderen en de voordelen en nadelen van het feit dat dialect steeds minder gesproken wordt. Voor deze vragenlijst baseerde ik me grotendeels op de kernvragen uit het onderzoek van Kuppens, waar ze polste naar het taalgebruik van kinderverzorgsters (Kuppens, 2003, p. 5) en van ouders en grootouders (Kuppens, 2003, p. 6).

Deze vragen zien er, aangepast aan dit onderzoek, zo uit:

Vragen voor 30-45-jarigen en 60-plussers:

1. Spreekt u tegen (klein)kinderen eerder Standaardnederlands of dialect? Waarom?
2. Wat zijn volgens u de voordelen en nadelen van zo'n taalwijziging?
  - a. Voordelen/nadelen van Standaardnederlands
  - b. Voordelen/nadelen van dialect
3. Vindt u het belangrijk dat kinderen Standaardnederlands (leren) spreken? Waarom?
4. Vindt u dat kinderen tegen volwassenen Standaardnederlands moeten spreken? Waarom?
5. Vindt u het jammer dat het dialect verdwijnt? Waarom?

Vragen voor de jongste leeftijdscategorie:

1. Spreken uw ouders tegen u eerder Standaardnederlands of dialect?
2. Wat zijn volgens u de voordelen en nadelen van zo'n taalwijziging?
  - a. Voordelen/nadelen van Standaardnederlands
  - b. Voordelen/nadelen van dialect
3. Vindt u het belangrijk dat kinderen Standaardnederlands (leren) spreken? Waarom?
4. Vindt u dat kinderen tegen volwassenen Standaardnederlands moeten spreken? Waarom?
5. Vindt u het jammer dat het dialect verdwijnt? Waarom?

Alle interviews werden opgenomen met toestemming van de respondent. Ze werden opgenomen om nadien te kunnen herbeluisteren om de belangrijkste gegevens en conclusies eruit te kunnen halen. Het doel was om per stad of gemeente van iedere leeftijdscategorie twee respondenten te vinden, zijnde telkens één man en één vrouw. De verdere selectie van deze personen gebeurde volledig willekeurig en was afhankelijk van de locatie en de omstandigheden waarin ik me op dat ogenblik bevond. Deze doelstelling heb ik echter tijdens het afnemen van de interviews moeten bijstellen. Door omstandigheden ter plaatse of doordat de respondenten geen (meer) tijd hadden, kon ik niet van elke categorie iemand interviewen. Het totaal kwam uiteindelijk op 45 interviews, wat volgens mij wel een aanvaardbaar cijfer is om te spreken van een representatief kader.

4 Bespreking van de resultaten

4.1 Inleiding

Om te beginnen wil ik meteen de melding maken dat bij het afnemen van de enquête een duidelijk probleem naar voor kwam. Het gaat immers om zelfgerapporteerd taalgebruik van de respondenten. Willemyns kaartte ditzelfde probleem al in 1979 aan: ‘hebben de proefpersonen steeds ingevuld hoe ze zich linguïstisch gedragen, dan wel hoe ze zich zouden gedragen of zouden willen gedragen of hebben ze misschien zelfs datgene aangestipt waarvan ze denken, dat het van hen wordt verwacht?’ (Willemyns, 1979, pp. 144-145). Dit is echter niet problematisch, want Goeman en Jongenburger benadrukken dat gerapporteerd gedrag even interessant is als geobserveerd gedrag ‘omdat het ons een beeld biedt van de normen, waarden en percepties van de taalgebruiker, en dat zijn juist de factoren die het taalgedrag in belangrijke mate sturen’ (Goeman & Jongenburger in Ghyselen & Van Keymeulen, 2014, p. 121). Daar ik zelf de enquête afnam, kon ik wel bijsturen wanneer ik merkte dat de vraag verkeerd begrepen werd of wanneer de respondent een verkeerd inzicht had in zijn eigen taalgebruik. Zo gaven veel jongeren bijvoorbeeld eerst aan van nog wel dialect te kennen, maar wanneer ik vroeg of dit echt het platte dialect van vroeger was, gaf het merendeel aan dat dit niet het geval was en dat het eerder ging om een paar woorden en zinnen die ze af en toe gebruikten. Daarom wil ik meteen aangeven dat het duidelijk is dat nog weinig jongeren echt een goed zicht hebben van hoe het ‘echte’ dialect er precies uitziet. Ik heb dan ook duidelijk moeten stellen dat wat zij als dialectkennis beschouwden niet voldeed aan de door mij opgelegde norm en ik hun taalgebruik dan ook eerder als variëteit B beschouwde, een variëteit waarbij de respondent zijn taalgebruik meer op het Algemeen Nederlands afstemt, maar waarbij nog dialectwoorden en –klanken voorkomen. Op deze manier zorgde ik ervoor dat alle enquêtes op uniforme wijze werden ingevuld door mij. Wanneer dit zo werd uitgelegd aan de jongeren begrepen ze ook beter de onderverdeling tussen de verschillende categorieën achteraf. Toch stelt hier zich nog een ander probleem. De afbakening van de categorieën dialect, tussentaal en Algemeen Nederlands is een erg subjectief gegeven. Het is onmogelijk om voor iedere respondent exact te bepalen wat zij precies onder variëteit B (tussentaal) verstonden. Hoewel net als bij Willemyns (1979) met enkele voorbeelden en een korte uitleg deze tussentaal wel werd omschreven, is er geen enkele garantie dat iedere persoon exact hetzelfde bedoelt wanneer hij of zij aangaf deze tussentalige vorm te gebruiken.

4.2 Chi-kwadraattest

Alle resultaten werden berekend met R-studio. Ook de chi-kwadraattest (χ^2) werd hiermee uitgevoerd. De significantietest van Pearson geeft aan of de gevonden p-waarde toe te schrijven is aan toeval of of de gevonden resultaten een goede indicator zijn om geëxtrapoleerd te worden naar de volledige populatie. χ^2 wordt berekend op basis van de verkregen data en de verwachte uitkomst. Daarnaast wordt ook rekening gehouden met het aantal vrijheidsgraden (df of *degrees of freedom*). Via R-studio wordt de p-waarde automatisch berekend, maar op basis van onderstaande tabel kan ook nagegaan worden op welk significantieniveau p zich bevindt als χ^2 handmatig berekend wordt.

Degrees of Freedom	Chi-Square (χ^2) Distribution							
	Area to the Right of Critical Value							
	0.99	0.975	0.95	0.90	0.10	0.05	0.025	0.01
1	—	0.001	0.004	0.016	2.706	3.841	5.024	6.635
2	0.020	0.051	0.103	0.211	4.605	5.991	7.378	9.210
3	0.115	0.216	0.352	0.584	6.251	7.815	9.348	11.345
4	0.297	0.484	0.711	1.064	7.779	9.488	11.143	13.277
5	0.554	0.831	1.145	1.610	9.236	11.071	12.833	15.086
6	0.872	1.237	1.635	2.204	10.645	12.592	14.449	16.812
7	1.239	1.690	2.167	2.833	12.017	14.067	16.013	18.475
8	1.646	2.180	2.733	3.490	13.362	15.507	17.535	20.090
9	2.088	2.700	3.325	4.168	14.684	16.919	19.023	21.666
10	2.558	3.247	3.940	4.865	15.987	18.307	20.483	23.209

Tabel 3: Chi-kwadraattest verdeling

Om de gevonden p-waarde te kunnen beoordelen wordt gebruik gemaakt van volgende significantieniveaus:

$0,01 > p$	Het resultaat is zeer significant
$0,05 > p > 0,01$	Het resultaat is significant
$0,10 > p > 0,05$	Het resultaat toont een tendens
$p > 0,10$	Het resultaat is niet significant

Wanneer de chi-kwadraattest in R-studio berekend wordt, kunnen de berekende waarden omgezet worden naar een staafdiagram. Bij de analyse van de resultaten zullen enkel de resultaten met een p-waarde kleiner dan 0,05 opgenomen en besproken worden. Ik heb ook een keuze moeten maken in de bespreking van alle antwoorden, omdat anders deze bespreking oneindig lang kan worden wanneer alle variabelen met elkaar gekruist worden in de zoektocht naar significante resultaten. Er wordt in de bespreking nergens rekening gehouden met de herkomst van de respondent. Hiermee wordt bedoeld dat er niet gekeken wordt naar correlaties met de herkomst van de ouders en/of de grootouders. Ook de woonplaats wordt niet als variabele gebruikt in de bespreking.

4.3 De respondenten

In totaal namen 150 respondenten deel aan de enquête. Hiervan bevonden 47 personen zich in de leeftijdscategorie 15 tot 20-jarigen, 61 personen in de categorie 30 tot 45-jarigen en 42 personen in de categorie 60-plus. Bij de respondenten waren er 67 mannen en 83 vrouwen. De verdeling van het aantal respondenten per woonplaats/plaatsafname van enquête is terug te vinden in tabel 4. De plaatsen werden voor verder onderzoek ook opgesplitst in twee groepen. Ik heb gekozen om te werken met de verdeling van de kieskringen Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven. Deze gebieden liggen immers al vast en verdelen het Vlaams-Brabantse gebied mooi in twee. Voor de respondenten betekent dit dat 92 personen uit het gebied Brussel-Halle-Vilvoorde komen en 58 personen uit de Leuvense kring.

Onderstaande tabel geeft een overzicht weer van de demografische karakteristieken van de respondenten.

Aarschot	7
Asse	12
Diest	5
Dilbeek	7
Erps-Kwerps	1
Grimbergen	3
Haacht	5
Halle	10
Herne	6
Kampenhout	1
Kessel-Lo	10
Kortenaken	3
Landen	10
Lennik	2
Leuven	1
Liedekerke	1
Londerzeel	10
Nossegem	4
Overijse	7
Perk	1
Schepdaal	1
Scherpenheuvel	3
Sint-Joris-Weert	3
Ternat	2
Tielt-Winge	3
Tienen	2
Vilvoorde	15
Wolvertem	5
Zemst	5
Zoutleeuw	5
SUM	150

Tabel 4: Overzicht respondenten per woonplaats/plaatsafname

Demographics	Groups	Number of subjects	Percentage
Gender	M	67	44,7%
	F	83	55,3%
Age	15 – 20	47	31,3%
	30 – 45	61	40,7%
	60 +	42	28,0%
Education level	Lagere school	9	6,0%
	Middelbare school	72	48,0%
	Hogere studies	69	46,0%
Kieskring	BHV	92	61,3%
	Leuven	58	38,7%

Tabel 5: Demografische karakteristieken van de 150 respondenten

Bij het afnemen van de enquêtes werd ook gevraagd naar het opleidingsniveau van iedere respondent. Hier moet bij vermeld worden dat het opleidingsniveau bij de 15-20-jarigen steeds datgene is van waar ze op dat ogenblik studeren. Een 17-jarige die nog op de middelbare school zit, zal bijvoorbeeld tot de categorie middelbare school gerekend worden. Een 20-jarige die hogere studies doet, wordt dan bij

de categorie hogere studies gerekend. Enkel respondenten die hun middelbare school niet afgemaakt hebben of niet meer studeren, werden bij de categorie van de laatst afgewerkte studie geplaatst.

De kruising van leeftijd met opleidingsniveau brengt dan volgende tabel.

Studies	Lagere school	Middelbare school	Hogere studies	SUM
Leeftijd				
15-20	2	21	24	47
30-45	1	28	32	61
60+	6	23	13	42
SUM	9	72	69	150

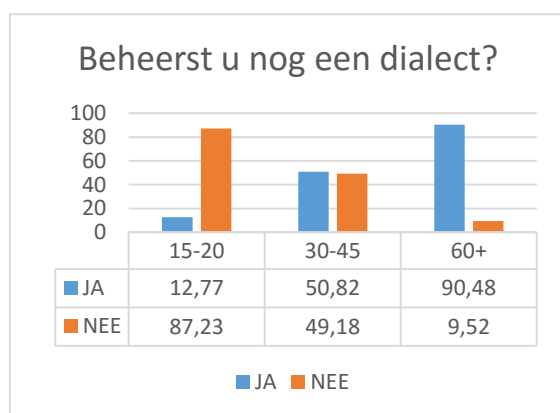
De respondenten zijn grotendeels mensen die hun middelbare school afgewerkt hebben (72 personen) of verder gestudeerd hebben (69 personen). Slechts negen respondenten hebben enkel de lagere school afgemaakt. Deze tabel is een goede basis om te extrapoleren naar de

Tabel 6: Kruistabel leeftijd-studies

populatie van Vlaams-Brabant in het algemeen, daar de p-waarde voor bovenstaande tabel op 0,03386 uitkomt. De resultaten kunnen dus als significant gemarkeerd worden.

4.4 Dialectkennis

We kunnen beginnen met de stelling dat het aantal dialectsprekers onder de respondenten netjes verdeeld is. Van de 150 personen geeft exact de helft aan nog een dialect te spreken (75-75). Wanneer

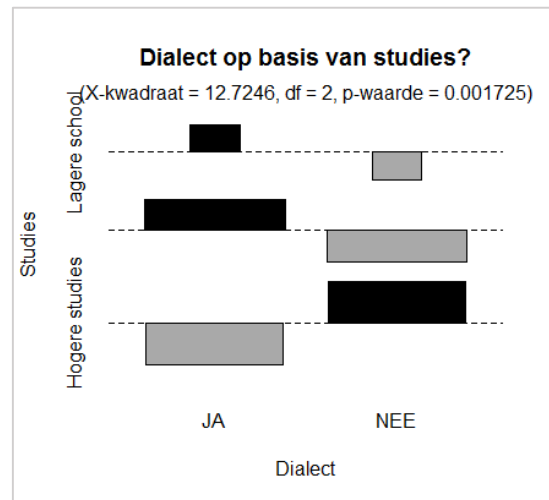

we het aspect leeftijd erbij nemen, krijgen we echter een heel andere verdeling: amper 12,77% van de jongeren geeft aan nog dialect te spreken, terwijl het omgekeerde waar is bij de oudste groep: daar spreekt maar liefst 90% wel nog een dialect. De middenste groep bevindt zich duidelijk in de tussenfase, want de verhouding voor het aantal dialectsprekers ten opzichte van niet-dialectsprekers is 51% tegenover 49%. Net iets meer dan de helft is nog

Grafiek 1: Beheerst u nog een dialect?

dialectbekwaam te noemen. Deze cijfers sluiten wat betreft de dialectcompetentie van de jongste leeftijdsgroep ook aan bij de bevindingen van Ghyselen en Van Keymeulen in 2014 (toen kwam het cijfer namelijk uit op 14,4%). Er is bovendien zelfs nog een lichte daling van het aantal dialectsprekers merkbaar. Volgens de chi-kwadraattest zijn de gevonden resultaten van alle leeftijdsgroepen ook extrapoleerbaar naar de hele Vlaams-Brabantse populatie. De berekende p-waarde komt uit op 2,291⁻¹², zijnde een waarde die vele malen lager ligt dan de nodige 0,05 waardoor deze cijfers extreem significant te noemen zijn.

Een andere opvallende voorspeller voor het gebruik van dialect zijn de gedane studies. De chi-kwadraattest toont aan dat respondenten die geen hogere studies hebben afgerond, meer geneigd zijn om het dialect te beheersen, terwijl bij diegenen met hogere studies het omgekeerde waar is. De p-waarde (0,001725) geeft aan dat het om een hoogst significante correlatie gaat. Een iets diepgaandere analyse hiervan is te vinden in hoofdstuk 4.5.2.8.

Grafiek 2: Dialect op basis van studies?

Geslacht maakt voor de kennis van een dialect niet veel uit. Uit dit onderzoek blijkt er een evenwicht te bestaan tussen de mannelijke en vrouwelijke respondenten (rond de 50% elk), maar de chi-kwadraattest komt bij de berekening uit op een p-waarde van 0,86 waardoor deze resultaten niet als standaard genomen kunnen worden voor de hele Vlaams-Brabantse bevolking.

Qua regio tenslotte geeft de p-waarde (0,09361) aan dat de kieskring waar de respondent woont geen echte indicator voor dialectcompetentie is, al is er wel een lichte tendens dat respondenten uit de Leuvense kring eerder wel een dialect zullen beheersen.

4.5 Taalgebruik bij dialectsprekers en niet-dialectsprekers

4.5.1 Van – formeel naar + formeel

De vragenlijst telde in totaal veertien vragen die peilden naar het taalgebruik van de respondent in verschillende situaties. De mogelijke situaties lijst ik hieronder even op:

Welke variëteit gebruikt u wanneer u ...	
1	Praat met uw gezins- en familieleden (broers, zussen, neven, nichten)
2	Praat uw ouders
3	Praat met kinderen (uw eigen kinderen / kinderen in het algemeen)
4	Praat met uw burens
5	Boodschappen doet en praat met de kassier
6	Praat met vrienden uit de eigen streek
7	Praat met vrienden uit een andere streek
8	Praat met collega's op het werk / medeleerlingen op school
9	Praat met een arts die u niet persoonlijk kent
10	Praat met ambtenaren die u kent en spreekt in hun functie op kantoor
11	Praat met ambtenaren die u niet kent en spreekt in hun functie op kantoor
12	Praat met ambtenaren die u kent en er een telefonisch gesprek mee voert
13	Praat met ambtenaren die u niet kent en er een telefonisch gesprek mee voert
14	In een openbare discussie aan het woord bent

Bij het ordenen van de verschillende situaties van informeel naar formeel wordt net als bij Willemyns (1979) geen rekening gehouden met de situaties waaruit impliciet blijkt of waarin vermeld wordt dat de gesprekspartner het plaatselijke dialect niet kent. Zodoende valt vraag 7 voor dit aspect uit de boot en krijgen we volgende verdeling¹²:

- Formeel											+ Formeel	
2	1	3	6	4	8	5	10	12	11	13	9	14

Deze verdeling zal ook gebruikt worden in de grafieken, zodoende een beter zicht te krijgen op een effectieve (verwachte) daling van het aantal dialectsprekers naarmate de formaliteit van het gesprek stijgt.

4.5.2 Dialectsprekers

Ik maak voor de bespreking van de resultaten een onderscheid tussen dialectsprekers en niet-dialectsprekers. Het spreekt voor zich dat respondenten die aangeven van geen dialect te beheersen ook nooit mogelijkheid A zullen geven als antwoord. Omgekeerd kan het wel zijn dat dialectsprekers niet altijd dialect zullen gebruiken. Daarom wil ik voor de bespreking van de cijfers een onderscheid maken tussen beide categorieën. Op deze manier wordt het verschil tussen beide groepen duidelijker en krijgen we ook geen vertekend beeld.

Stel dat uit een bepaalde vraag blijkt dat 75% dialect spreekt in die gegeven situatie, dan betekent dit dat 75% van diegenen die aangaven een dialect te beheersen het ook spreken in die situatie. Wanneer we diezelfde vraag zouden toepassen op de volledige groep (inclusief de niet-dialectsprekers) zou het percentage dat dialect spreekt in die situatie echter terugvallen tot 39%, omdat de groepen voor B en C veel groter geworden zijn. Dit is dus wel iets dat in het achterhoofd dient gehouden te worden bij de bespreking van deze cijfers.

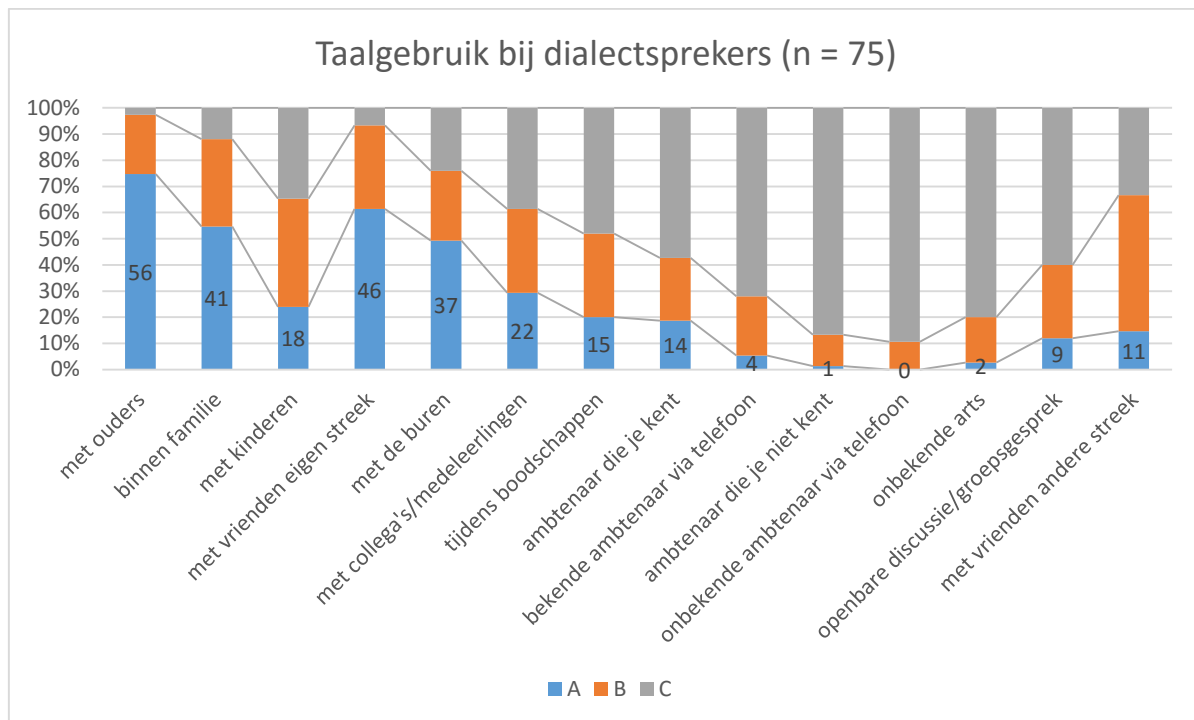
---

¹² Over de precieze plaats van ieder item in deze verdeling kunnen natuurlijk zeer verschillende meningen bestaan, maar ik denk dat deze rangschikking redelijk aanvaardbaar moet zijn voor de grote meerderheid. Ik heb me hierbij grotendeels gehouden aan de rangschikking van Willemyns (1979, p. 148).

4.5.2.1 Algemeen

Wanneer we beginnen met een grafiek (grafiek 3) van alle antwoorden van de dialectsprekers zien we dat over het algemeen het dialect nog in bijna alle domeinen in meerdere of mindere mate gebruikt wordt. In deze groep vinden we qua leeftijd zes 15-20-jarigen, 31 30-45-jarigen en 38 60-plussers. De cijfers in de blauwe tabel zijn de absolute cijfers van het dialect voor iedere vraag.

Grafiek 3: Taalgebruik verdeling bij dialectsprekers

De resultaten bevestigen dat dialect vooral nog gebruikt wordt in familiale situaties en met vrienden uit de eigen streek. De antwoorden werden voor de duidelijkheid ook meteen in volgorde van formaliteit geplaatst (zoals besproken bij 4.5.1.), zodat een duidelijke daling van het dialectgebruik zichtbaar wordt naarmate de formaliteit van het gesprek stijgt. Een kanttekening hierbij is dat de laatste situatie (vrienden uit een andere streek) hier niet bij mag gerekend worden. Ze gaat immers uit van een gesprekspartner die het lokale dialect niet beheerst, ook al zijn er zelfs in deze situatie dus nog mensen die hun eigen dialect zullen blijven hanteren. Ook het dialectgebruik in openbare discussies ligt hoger dan men zou verwachten. Dit kan deels verklaard worden doordat veel respondenten ook de optie van het groepsgesprek aangereikt werd tijdens het stellen van de vraag. Veel respondenten konden zich immers niets voorstellen bij het aspect 'openbare discussie'. Bovendien zei een deel van de respondenten ook dat ze waarschijnlijk zouden overschakelen naar dialect wanneer ze zich in die discussie zouden opwinden, waardoor er uiteindelijk als antwoord op deze vraag voor dialect werd gekozen, ook al zou men aanvankelijk voor variëteit B of C kiezen.

Het gebruik van dialect daalt stelselmatig wanneer de situatie een formeler karakter krijgt. Het absolute minimum vinden we wanneer een respondent geconfronteerd wordt met zijn taalgebruik bij een ambtenaar die hij niet kent en waar hij een telefonisch gesprek mee moet voeren. Geen enkele respondent gaf aan in die situatie dialect te gebruiken. Wanneer die ambtenaar rechtstreeks aangesproken wordt in zijn functie op kantoor blijft het percentage dialectsprekers erg laag, wat duidt op een duidelijk normbesef van de dialectsprekende populatie. Omgekeerd evenredig met de cijfers van het dialect, vinden we de cijfers voor het gebruik van de standaardtaal. Hoe formeler de situatie, hoe meer de respondent zal overgaan op het gebruik van Algemeen Nederlands. Ook de zogenaamde tussentaal moet hier aan sprekers inboeten. Over de hele lijn bevindt de categorie tussentaalsprekers (in de groep dialectcompetente respondenten) zich tussen de 22% en de 32%. Hoe formeler de situatie, hoe meer ook de tussentaalsprekende groep overschakelt naar de standaardtaal. We zien dat vooral bij contacten met onbekenden het gebruik van de formelere variëteit stijgt, bijvoorbeeld tijdens het boodschappen doen of met een onbekende arts. Opvallend is dat ook de contacten met ambtenaren die door de respondent gekend zijn een hoog percentage standaardtaalsprekers telt (57% bij ambtenaren die gekend zijn en zelfs 72% wanneer die ambtenaren telefonisch gecontacteerd worden). Dit kan verklaard worden doordat power en prestige een rol spelen in het taalgedrag van de respondent en zijn gesprekspartner. De ambtenaar oefent immers een beroep van zekere prestige uit, waardoor de situatie in hoge mate beïnvloed wordt door de gesprekspartner. De respondent zal door *similarity-attraction*¹³ zijn taalgebruik dan ook aanpassen (in de vorm van opwaartse convergentie), ook al kent de respondent de gesprekspartner, in de richting van de standaardtaal omdat deze situatie dat van hem verwacht. Dit cijfer vergroot nog meer wanneer er sprake is van telefonisch contact. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het de verstaanbaarheid van het gesprek ten goede komt. Al deze cijfers zijn bovendien zeer significant te noemen, zowel voor bevriende ambtenaren aan het loket ($p = 5.119^{-5}$) als via telefoon ($p = 2.036^{-12}$) alsook bij ambtenaren die de respondent niet kent (aan het loket is $p < 2.2^{-16}$ en via telefoon is $p = 9,576^{-12}$).

Voor de cijfers van gesprekken met vrienden uit een andere streek valt een belangrijk resultaat op: tussentaal neemt de overhand in het gesprek. Maar liefst 52% van de respondenten geeft aan te kiezen voor de middenste variëteit, ook al zijn er dus nog dialectsprekers die vasthouden aan hun eigen dialect met vrienden uit een andere streek. Het informele karakter van tussentaal komt hier duidelijk naar voor, al wordt ook door één op drie respondenten gekozen voor de formelere standaardtaal om zich uit te drukken bij vrienden uit een andere regio. De berekende p-waarde van de chi-kwadraattest komt ook hier op $p = 2,035^{-7}$ waardoor we opnieuw kunnen spreken van erg significante resultaten.

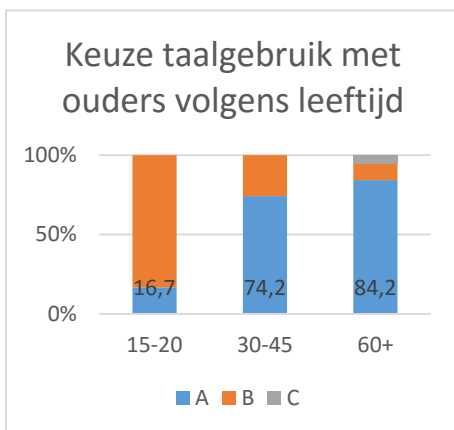
---

¹³ Het feit dat men iemands mening over zichzelf kan beïnvloeden in positieve zin door de verschillen met die persoon te verkleinen.

4.5.2.2 Opvallende situaties

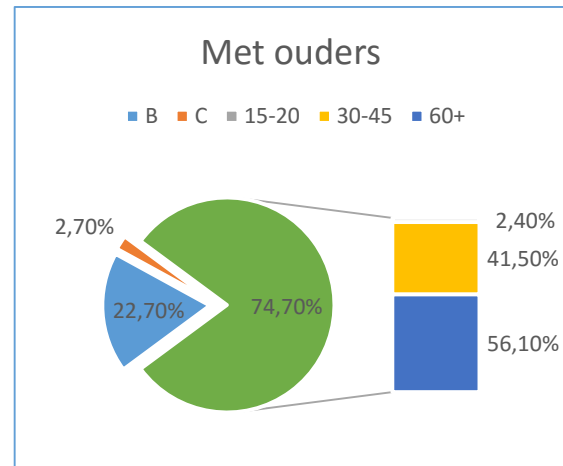
Wanneer er wordt gekeken naar de verdeling van de dialectsprekers in iedere situatie, wordt al snel duidelijk dat het dialectgebruik het hoogst scoort wanneer met de ouders gesproken wordt. Maar liefst drie op vier dialectsprekers zal zich in een gesprek met zijn ouders in het dialect uitdrukken. Met een p-waarde = 3,718⁻¹⁴ kan bovendien zonder uitsluitel gesproken worden van zeer significante resultaten. Wanneer we echter kijken naar de onderverdeling van de leeftijdscategorieën binnen deze groep dialectsprekers, zien we een zeer vertekend beeld.

Als we de groep die dialect praat met zijn ouders als 100% beschouwen, bevindt slechts 2,4% daarvan zich in de categorie van de 15-20-jarigen. Iets meer dan 40% bevindt zich in de middenste leeftijdscategorie, maar het zijn nog vooral de ouderen die met hun ouders dialect spreken (of spraken, daar veel respondenten aangaven dat hun ouders al overleden waren).

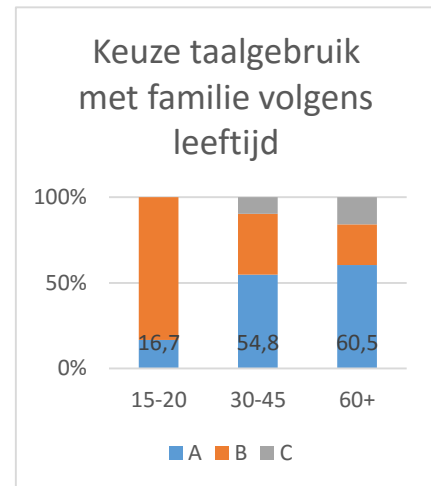
Grafiek 5: Taalgebruik met ouders volgens leeftijd

Bij de middenste groep en de oudste stijgt naar percentages van respectievelijk 74% en 84%. De kloof tussen de twee oudste generaties en de jongste generatie is hierbij duidelijk zichtbaar. Nog weinig dialectcompetente jongeren spreken echt dialect met hun ouders en kiezen voor de algemenere tussentaal. Ook de resterende 26% bij de 30-45-jarigen die zich nog dialectcompetent noemt, kiest voor de tussentalige variant. In de drie groepen komt het Algemeen Nederlands als variëteit amper aan bod (enkel bij de oudste groep een kleine 5%). Deze grafiek bevestigt voorgaande cijfers: dialect lijkt een variëteit die vooral nog door de oudere generaties gesproken wordt, terwijl jongeren steeds duidelijker en vaker voor tussentaal kiezen om zich uit te drukken.

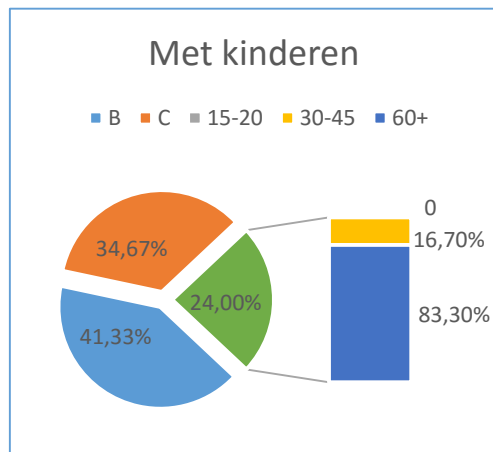
Grafiek 4: Onderverdeling van leeftijdsgroepen naar taalgebruik met de ouders

Teruggaand naar grafiek 3 zien we dat de groep dialectsprekers in familieverband ook redelijk groot is. In familieverband (met broers, zussen, neven, nichten, tantes, ...) praat gemiddeld één op twee nog dialect met elkaar. Dat ook deze cijfers zeer significant zijn maakt de p-waarde ($p = 3,571^{-5}$) duidelijk. Net als bij de ouders vinden we echter een grote verdeeldheid terug in de leeftijdscategorieën binnen deze groep. Zo is nog geen 2% terug te vinden in de jongste groep. De overige 98% zijn onderverdeeld bij de 30-45-jarigen (respectievelijk 41%) en bij de oudste groep (respectievelijk 57%). Opnieuw geeft slechts één jongere aan nog dialect te praten in familieverband (omgerekend 16,7%), terwijl de overige vijf kiezen voor tussentaal. Bij de middenste groep kiest bijna 55% voor dialect, 35% voor tussentaal en net geen 10% voor Algemeen Nederlands. Voor de oudste leeftijdscategorie verschuiven deze cijfers naar 60,5% voor dialect, bijna 24% voor tussentaal en ongeveer 16% voor de standaardtaal. Net als bij de ouders valt op dat vooral de oudste generatie zich nog in het dialect behelpt, al dalen de cijfers voor dialect ten voordele van zowel de tussentalige variëteit als de standaardtaal.

Grafiek 6: Taalgebruik met familie volgens leeftijd

Tegenstrijdig aan wat men zou verwachten, is er wel een duidelijke trend merkbaar wat betreft het taalgebruik met kinderen. Kinderen behoren immers ook tot de familiale sfeer en men zou ervan

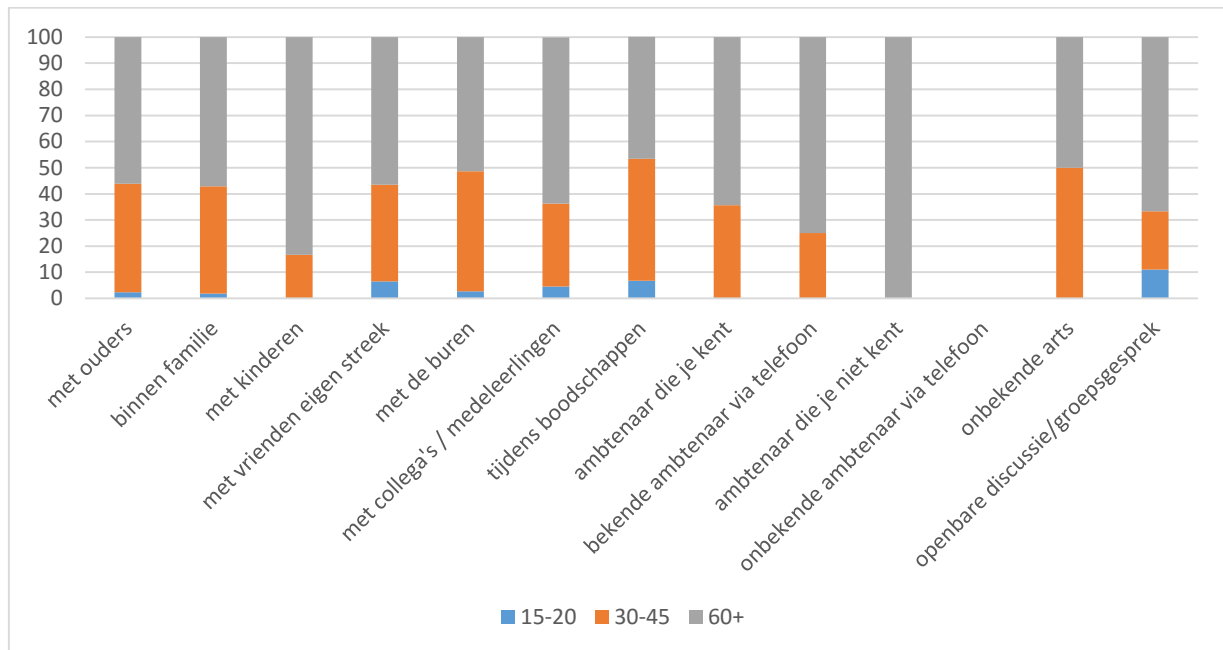

Grafiek 7: Onderverdeling van leeftijdsgroepen naar taalgebruik met kinderen

uitgaan dat met kinderen dan ook dialect gesproken wordt. Dit is echter niet het geval. De percentages voor dialectgebruik met kinderen liggen veel lager (24%) ten opzichte van bijvoorbeeld met de ouders (75%) en binnen de familiale kring (55%). De chi-kwadraattest geeft echter aan dat deze cijfers niet significant genoemd kunnen worden ($p = 0,1791$) en dus niet kan geëxtrapoleerd worden naar de hele Vlaams-Brabantse bevolking. Net als bij de ouders en binnen familieverband wordt het dialect met kinderen niet door iedere leeftijdsgroep even veel

gesproken. Van de dialectsprekers die het wel doen, bevindt zich maar liefst 83,3% in de categorie 60-plus. De overige 16,7% bevindt zich in de middenste leeftijdscategorie, want van de jongste groep is er niemand die dialect praat met kinderen. Het is duidelijk dat heel wat respondenten hun taalgebruik dus aanpassen wanneer ze met kinderen praten. In het luik met de kwalitatieve analyse (hoofdstuk 4.6.3) wordt dit uitgebreid besproken en ga ik ook op zoek naar de redenen hiervoor.

Ook voor de rest van de situaties is het ondertussen erg duidelijk dat jongeren nog amper dialect gebruiken. Onderstaande grafiek (grafiek 8) toont de opmerkelijke verdeeldheid van de verschillende leeftijdscategorieën in het gebruik van dialect. In de lijst staat bij een telefonisch gesprek met een onbekende ambtenaar geen balk, omdat niemand van de respondenten in deze situatie dialect spreekt. Verder maakt de grafiek wel duidelijk dat het vooral de oudere generatie is die nog echt dialect spreekt. In iedere opgegeven situatie zijn zij in de meerderheid wat betreft dialectgebruik.

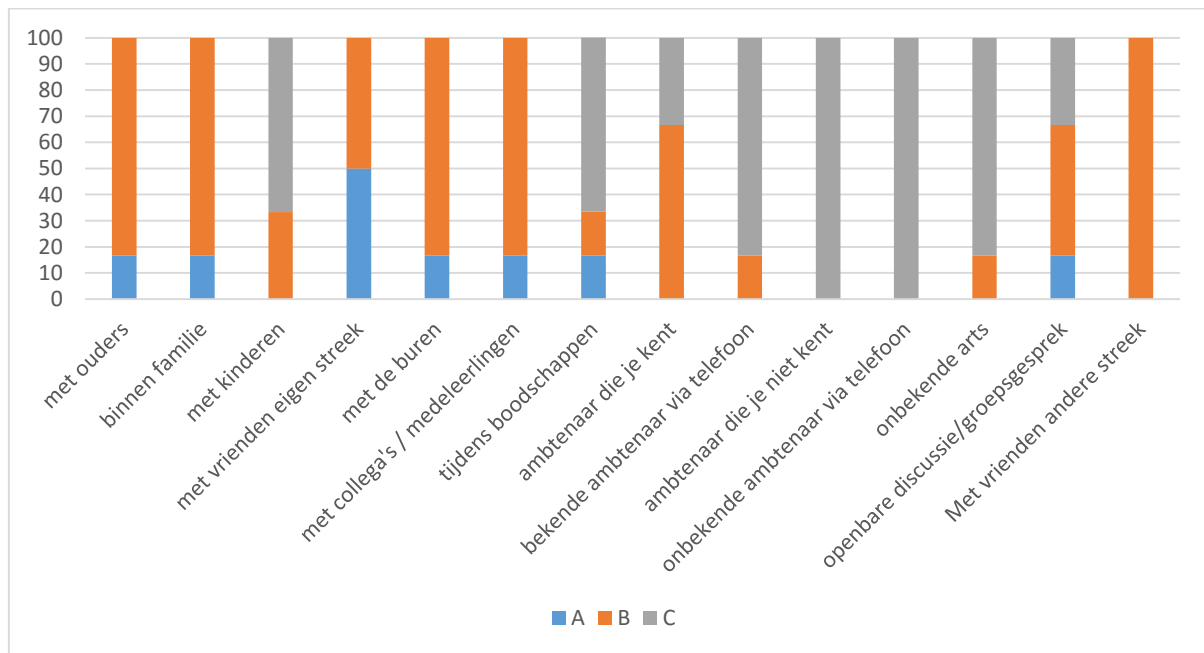

Grafiek 8: Verdeling van leeftijdsgroepen in verschillende situaties

4.5.2.3 15-20-jarigen

Van de slechts zes jongeren die zich nog dialectcompetent noemen, zijn er nog maar drie die het dialect echt gebruiken. Dat betekent dat de andere helft het dialect wel nog beheerst, maar het nooit (meer) gebruikt. Net als bij Ghyselen en Van Keymeulen (2014) blijkt er 'een duidelijk onderscheid te zijn tussen gerapporteerde dialectcompetentie en gerapporteerd dialectgebruik' (Ghyselen & Van Keymeulen, 2014, p. 124). Van de jongeren die wel nog dialect spreekt in dagdagelijkse situaties doet slechts één respondent dit in de meerderheid van de gevallen, maar ook niet meer in iedere situatie. Vooral bij de meer formele situaties schakelt hij over naar de tussentalige variant of de standaardtaal. Deze respondent is ook de enige die aangeeft het dialect nog door te willen/zullen geven aan zijn kinderen. De andere twee dialectsprekers geven aan enkel nog dialect te spreken met vrienden uit de eigen streek en wanneer een vreemde hen aanspreekt in hun eigen dialect. Dat zien we ook terug in onderstaande grafiek (grafiek 9). In alle andere gevallen schakelen ze over op de tussentalige variëteit en naarmate de formaliteit van de situatie wordt er ook overgegaan op Algemeen Nederlands. Hieraan zien we dat functionele aspect van het dialect duidelijk aan terrein moet inboeten. Het functieverlies trekt zich niet alleen meer door op de formele vlakken, ook binnen de familiale kring verliest het bij

jongeren aan terrein. Anderzijds zien we in de grafiek ook duidelijk naar voor komen dat in alle niet-formele situaties (behalve in gesprekken met kinderen) de tussentalige variant de bovenhand neemt. Pas wanneer ze geconfronteerd worden met onbekenden of met personen die zich in een machtspositie bevinden (ambtenaren, arts), verschuift het taalgebruik richting de formelere standaardtaal. Zoals reeds aangehaald werd, kregen respondenten bij de openbare discussie ook het groepsgesprek als alternatief aangereikt. Aangezien veel jongeren nog op school zitten, gingen ze er van uit dat het dan ook gebeurt in de klas met klasgenoten die ze (al dan niet) kennen.

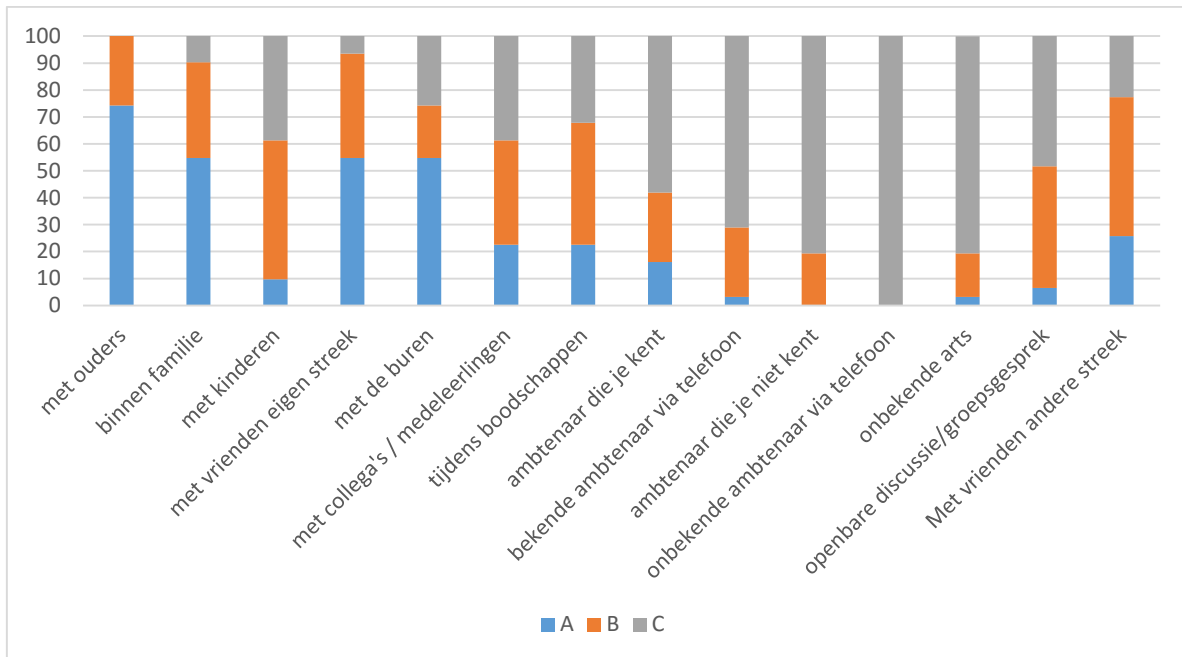

Grafiek 9: Taalgebruik van 15-20-jarigen in verschillende situaties

4.5.2.4 30-45-jarigen

Bij de 30-45-jarigen vinden we zes respondenten terug (zijnde 9,8%) die zich nog dialectbekwaam noemen, maar het niet meer gebruiken in de opgegeven situaties. Twee van deze zes geven aan het wel nog te gebruiken wanneer een vreemde hen aanspreekt in hun eigen dialect, maar voorts komt het in geen enkele situatie aan bod. Daarnaast is er ook niemand van deze zes die zegt het dialect te zullen doorgeven aan zijn/haar kinderen. Van diegenen die wel nog dialect spreken is er één die het nog enkel met collega's gebruikt en zijn er twee die het alleen nog met hun ouders praten. In grafiek 10 vinden we een meer verspreid gebruik van het dialect in de verschillende situaties bij 30-45-jarigen ten opzichte van jongeren. De middenste groep scoort qua dialectgebruik vooral hoog bij de ouders, in familieverband, met vrienden uit eigen streek en met de bureu. Opnieuw zien we dezelfde cirkel terugkomen: dialect komt vooral aan bod in de nabije omgeving van de respondent. Voor de tussentalige variëteit zien we dezelfde trend als bij jongeren: vooral in situaties met vrienden en familie scoort variëteit B goed. Bij onbekenden en/of hogergeplaatsten zien we dan weer dat het Algemeen Nederlands de bovenhand neemt. Net als bij de jongste leeftijdscategorie zien we dat ook 30-45-

jarigen hun taalgebruik wel aanpassen wanneer ze met kinderen praten. Iets meer dan de helft schakelt over naar tussentaal en nog eens bijna 40% praat dan Algemeen Nederlands.

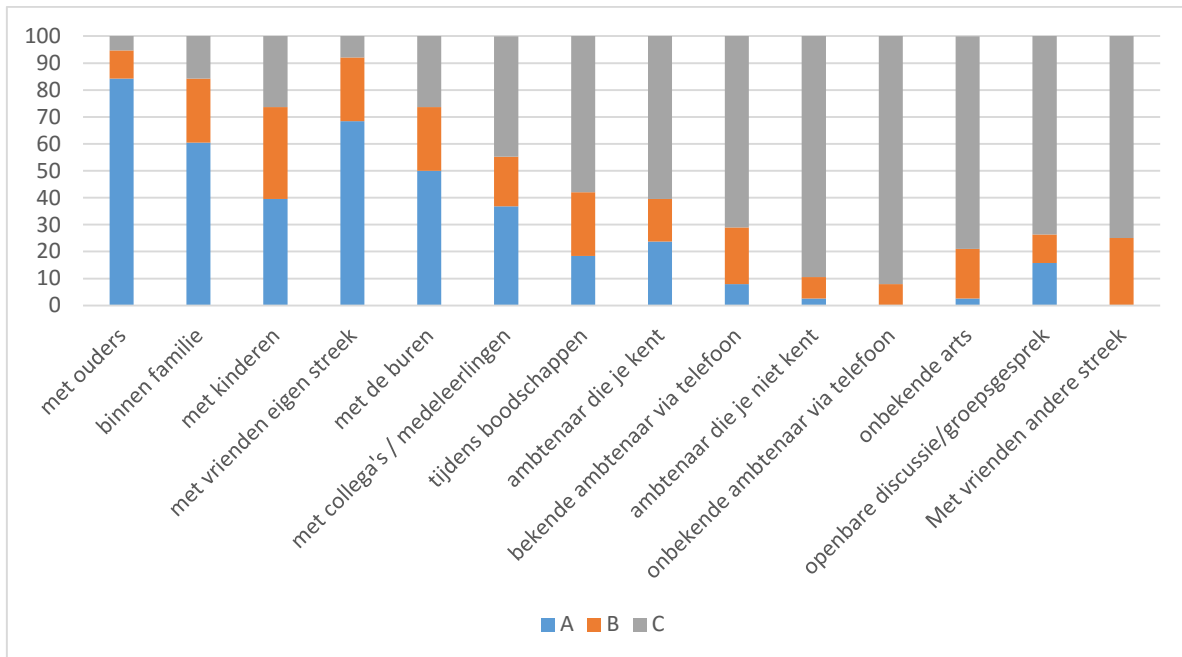

Grafiek 10: Taalgebruik van 30-45-jarigen in verschillende situaties

4.5.2.5 60-plussers

Van de 60-jarigen spreekt maar liefst 90,5% nog een dialect. Binnen deze groep is er één persoon die zegt het dialect nog te kennen, maar het in geen enkele situatie te gebruiken. Deze persoon gebruikt in alle situaties immers Algemeen Nederlands. Voorts zijn er drie personen die alleen nog dialect gebruik(t)en met hun ouders, één persoon enkel nog met vrienden uit de eigen streek en één persoon die alleen met ouders en vrienden uit eigen streek dialect gebruikt. Ook met de bureu wordt nog door veel 60-plussers een mondje dialect gepraat. Wanneer we hier de grafiek (grafiek 11) erbij nemen met een overzicht van alle situaties zien we dat er bij de oudste groep veel meer dialect aanwezig is dan bij de andere twee leeftijdsgroepen. Zoals reeds aangehaald gebruikt de oudste leeftijdsgroep vooral dialect met de ouders, binnen familie, met vrienden uit de eigen streek en met de bureu. Het percentage dat met kinderen dialect praat is bij de oudste leeftijdsgroep het hoogst, maar ligt toch opvallend lager dan de andere cijfers binnen familiale kring. In de grafiek zien we een mooie daling van het dialectgebruik naarmate de formaliteit van het gesprek toeneemt. In tegenstelling tot de voorgaande twee leeftijdsgroepen, gebruiken 60-plussers vooral standaardtaal wanneer ze geen dialect spreken. Bij onbekende en/of hogergeplaatsten stijgt het percentage standaardtaalsprekers en daalt het percentage dialectsprekers. Enkel wanneer ze met kinderen praten en met vrienden uit een andere streek, durven ze al eens terugvallen op de tussentalige variëteit. In de meestal gevallen blijft het

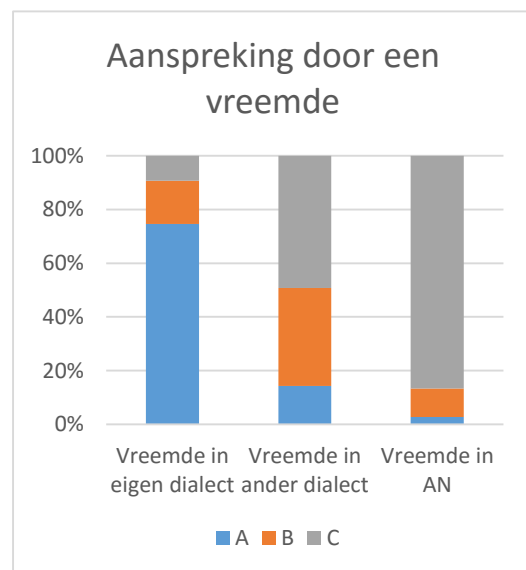
percentage tussentalige sprekers schommelen rond de 20%. Hieraan is duidelijk te zien dat de opkomst van de tussentaal pas echt ontstaan is bij de middenste generatie.

Grafiek 11: Taalgebruik van 60-plussers in verschillende situaties

4.5.2.6 Taalgebruik met een vreemde

Wat gebeurt er dan wanneer een dialectspreker wordt aangesproken door een vreemde? De respondenten kregen drie situaties voorgeschoteld: één waarbij de onbekende het dialect van de respondent sprak, één waarbij de onbekende een ander dialect sprak en één waarbij de onbekende Algemeen Nederlands sprak. Wanneer de respondent te maken heeft met een onbekende die Algemeen Nederlands spreekt, getuigen de cijfers van een duidelijk antwoord. Maar liefst 86% zal zijn taalgebruik opwaarts convergeren en zich aanpassen aan de variëteit van de onbekende ($p < 2,2^{-16}$ dus bovendien ook zeer significant). De rol van similarity-attraction is hierin vermoedelijk erg groot. Hetzelfde gebeurt ook wanneer een vreemde de respondent aanspreekt in zijn eigen dialect. In grafiek 12 zien we dat wanneer iemand wordt aangesproken in zijn eigen dialect, veel respondenten ook in het dialect zullen antwoorden ($p = 2,348^{-13}$ dus opnieuw erg significant).

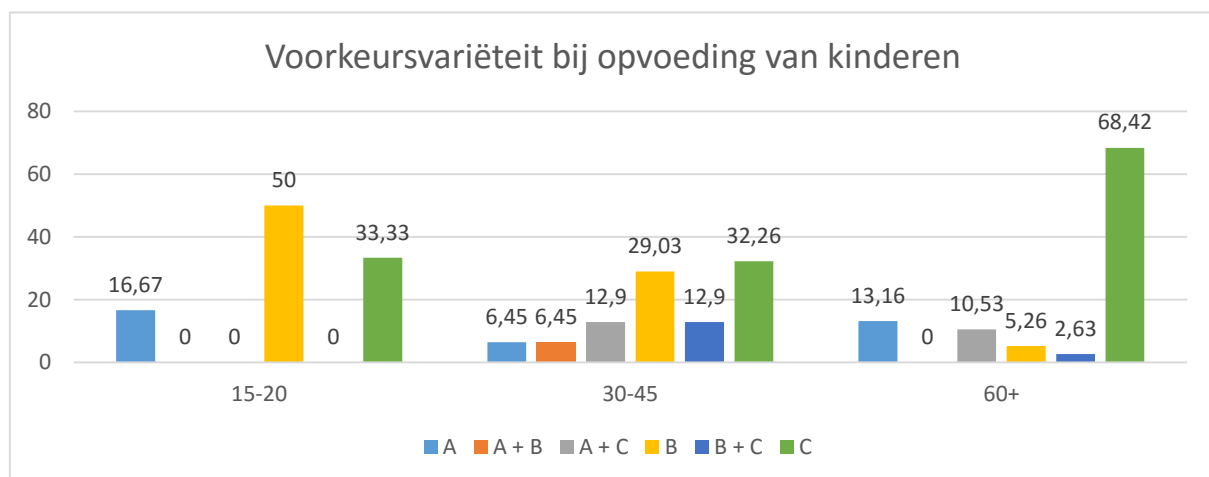
Grafiek 12: Aanspreking door een vreemde

Slechts een klein deel (9%) zal antwoorden in het Algemeen Nederlands, nog een ander deel (16%) in tussentaal. Wanneer het echter gaat om een vreemde die een ander dialect spreekt, zien we heel andere antwoorden. Daar is de verdeeldheid bij de respondenten duidelijk te zien. Precies de helft zal opwaarts divergeren en de onbekende beantwoorden in het Standaardnederlands ($p = 0,0006622$ dus weer zeer significante resultaten). Anderzijds zal ongeveer 15% blijven vasthouden aan zijn eigen dialect. De rest van de groep vindt echter zijn evenwicht in de tussentalige variant. De verklaring hiervoor kan zijn dat de respondent de standaardtaal als te stijf¹⁴ ervaart om de onbekende hierin te woord te staan, maar dat zijn eigen dialect hem niet toelaat verstaanbaar over te komen. Dan biedt de tussentaal een ideale oplossing: het is duidelijker verstaanbaar, maar bevat nog steeds dialectwoorden en –klanken, waardoor het minder gemaakt en/of afstandelijk overkomt.

4.5.2.7 Voorkeursvariëteit voor opvoeding van kinderen tegenover effectief taalgebruik

Na het bekijken van alle voorgaande gegevens rijst de vraag welke variëteit de dialectcompetente groep verkiest wanneer het gaat om de opvoeding van kinderen. De vraag werd gesteld als volgt: ‘Welke variëteit verkiest u voor de opvoeding van kinderen?’. Het ging dus niet specifiek over de opvoeding van hun kinderen, maar over de opvoeding van kinderen in het algemeen. Er moet dan ook duidelijk vermeld worden dat er een grote discrepantie bestaat tussen de opgegeven voorkeur en de werkelijk gesproken variëteit. Dit gegeven komt later in de bespreking uitgebreid aan bod. Een eerste blik op de cijfers toont ons dat er bij iedere leeftijdsgroep duidelijk verschillende voorkeuren leven. De berekende p-waarde voor de voorkeursvariëteit komt uit op $p = 1,856^{-13}$). Wanneer deze nog in kruis gebracht worden met de leeftijden komt de p-waarde uit op $p = 0,02046$. Deze resultaten zijn dus zeer significant te noemen.

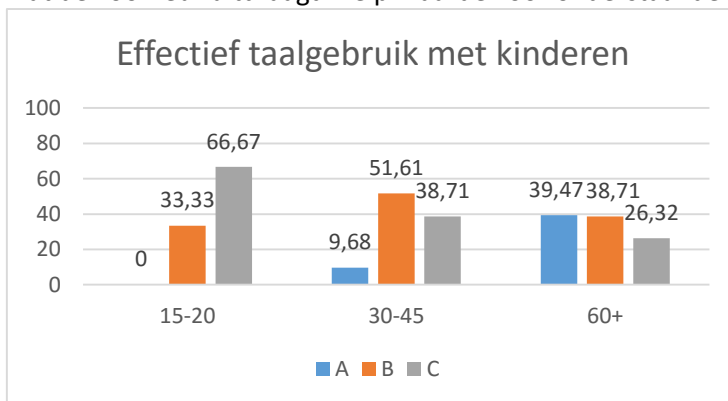

Grafiek 13: Voorkeursvariëteit bij opvoeding van kinderen

¹⁴ Ik verwijs hier naar Geeraerts (2001) die het heeft over de standaardtaal als ware het een zondags pak, een stijf gegeven waar men zich onwennig in voelt

De jongste groep kiest meestal voor B of C. Hier moet wel bij gezegd worden dat het slechts gaat om zes respondenten, dus deze cijfers dienen met enige voorzichtigheid bekeken te worden. Toch is de kloof tussen de jongste en de oudste generatie duidelijk te zien in de middenste generatie. Daar waar de jongste leeftijdsgroep nog een voorkeur heeft voor variëteit B en C, zien we bij de categorie 30-45-jarigen de antwoorden alle richtingen uit lopen. Bijna 25% heeft de voorkeur voor een variëteit mét dialect (zijnde A, A + B of A + C). Net minder dan helft (48,38%) vindt dat variëteit B de voorkeur moet genieten (zijnde B, A + B of B + C) en ongeveer 58% is te vinden voor een opvoeding in het Algemeen Nederlands (zijnde C, A + C of B + C). Hoewel de standaardtaal dus duidelijk de meerderheid kan overtuigen, spelen ook de tussentaal en het dialect een grote rol in de mogelijkheden van de middenste leeftijdsgroep. Wat betreft de oudste generatie zien we dan weer een duidelijk beeld in vergelijking met de middenste groep. Bij de 60-plussers kiest de overgrote meerderheid overduidelijk voor een opvoeding in standaardtaal. Maar liefst 81,6% kiest voor een antwoord waar het Algemeen Nederlands bij betrokken is (zijnde C, A + C of B + C). Bijna 23,7% kiest voor een optie met dialect, terwijl amper 8% kiest voor een mogelijkheid met tussentaal. Bij de oudste generatie is het duidelijk een kwestie van of dialect of Standaardnederlands, terwijl variëteit B hier amper ter sprake komt. Dit staat in contrast met de middenste leeftijdsgroep, waar de tussentalige variëteit wel al aan voorkeur wint. Daar is de overgang al duidelijk merkbaar.

Wanneer we deze cijfers vergelijken met de cijfers van de (zelfgerapporteerde) effectief gesproken taal met kinderen, vallen wel enkele verschillen op tussen wat effectief gesproken wordt en wat de voorkeur uitdraagt. De p-waarde voor onderstaande tabel komt uit op $p = 0,01799$ en kan dus

Grafiek 14: Effectief taalgebruik met kinderen

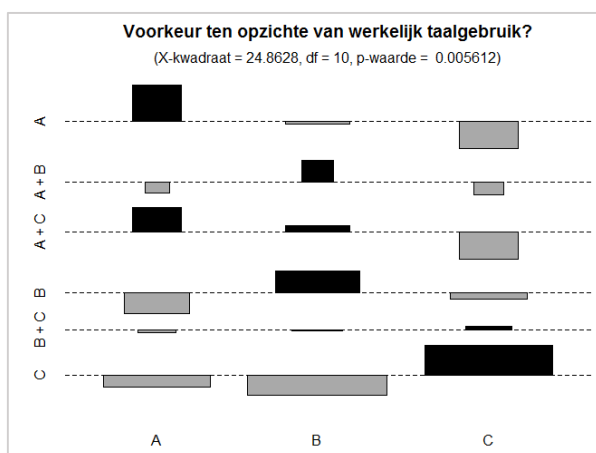
als significant beschouwd worden. Wat betreft de jongeren, is het duidelijk dat jongeren bij het praten met kinderen eerder neigen naar de standaardtalige variëteit. Kinderen worden eerder aangesproken met 'je' en 'jij' dan met de tussentalige 'ge'-vorm. Van dialect is bij jongeren geen sprake. Bij de middenste groep zien we dat het aantal dialectsprekers nog steeds erg laag ligt (nog geen 10%), wat in contrast staat met de 25% (uit grafiek 13) die aangeeft dialect te willen spreken met kinderen. Ongeveer de helft (50,8%) van alle 30-45-jarigen geeft aan nog dialectcompetent te zijn, maar slechts 25% van die groep zegt nog dialect te willen praten met kinderen. Dat betekent dat slechts 1/8^e van de volledige groep 30-45-jarigen (dialectsprekers en niet-dialectsprekers) nog dialect wil praten met kinderen. In de realiteit zien we dat dit cijfer zelfs nog lager ligt en nog geen 10% haalt, wat

als significant beschouwd worden. Wat betreft de jongeren, is het duidelijk dat jongeren bij het praten met kinderen eerder neigen naar de standaardtalige variëteit. Kinderen worden eerder aangesproken met 'je' en 'jij' dan met de tussentalige 'ge'-vorm. Van dialect is bij jongeren geen sprake.

neerkomt op ongeveer één 30-45-jarige op twintig die nog effectief dialect praat met kinderen. Dit kan uiteraard een belangrijke reden zijn van waarom in de jongste leeftijdsgroep nog zo weinig dialectsprekers zitten. Als van die kleine groep jongeren – die wel nog dialectcompetent is – bovendien slechts 16% aangeeft van nog dialect te willen praten met kinderen, mag duidelijk zijn dat de toekomst van het dialect in Vlaams-Brabant er niet rooskleurig uitziet. Al helemaal wanneer uit het werkelijke taalgebruik blijkt dat géén van de dialectcompetente 15-20-jarigen ook nog effectief dialect praat met kinderen.

De meerderheid van de 30-45-jarigen kiest dus over het algemeen voor variëteit B wanneer gepraat wordt met kinderen, maar ook de standaardtalige variëteit moet niet onderdoen. Bijna vier op de tien sprekers kiest immers voor de laatstgenoemde. Wat betreft de oudste leeftijdscategorie zien we een grote verdeelheid in het effectieve taalgebruik wanneer gepraat wordt met kinderen. Hoewel slechts 23% aangeeft dat dialectgebruik bij kinderen de voorkeur geniet, zien we dat heel wat meer ouderen toch dialect gebruiken in de buurt van kinderen (bijna 40%). De oorzaak hiervoor kan zijn dat ouderen hun taal wel willen aanpassen, maar wanneer ze effectief in die situatie zitten dit moeilijker blijkt dan verwacht. Echte conclusies kan ik hier echter niet maken en om deze vraag te kunnen beantwoorden zal dan ook verder onderzoek nodig zijn. Anderzijds zien we dat ook de cijfers voor het tussentalige gebruik niet overeenstemmen. Amper 8% draagt zijn voorkeur uit voor variëteit B, maar in de werkelijkheid gebruikt maar liefst 38,7% tussentaal wanneer ze praten met kinderen. Het meest opvallende contrast in deze cijfers vinden we echter wanneer we kijken naar de cijfers van de 60-plussers met betrekking tot het Algemeen Nederlands. Het was duidelijk dat meer dan drie op vier de voorkeur gaf aan het gebruik van de standaardtaal in de opvoeding van kinderen, maar wanneer we kijken naar het percentage van het aantal effectieve standaardtaalsprekers kunnen we alleen maar vaststellen dat in werkelijkheid slechts één op vier dit ook echt doet.

Wanneer ten slotte een kruistabel (grafiek 15) gemaakt wordt van de voorkeursvariëteit en het werkelijke taalgebruik zien we dat mensen die duidelijk voor één variëteit de voorkeur uitdragen, deze variëteit ook daadwerkelijk gebruiken. De respondenten wiens voorkeur uitgaat naar A + B zullen daarentegen in de realiteit vooral tussentaal spreken, terwijl bij kiezers van A + C in werkelijkheid vooral dialect gesproken wordt en

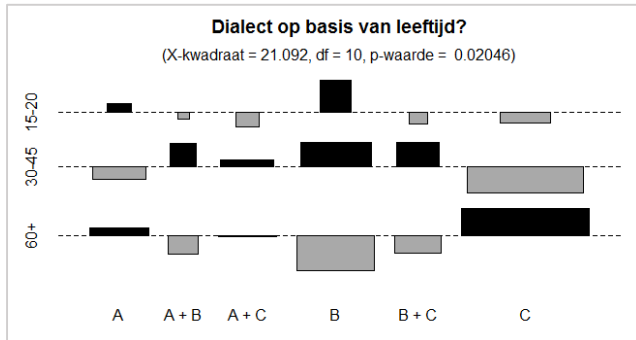

Grafiek 15: Taalvoorkeur voor kinderen ten opzichte van werkelijk taalgebruik?

een beetje tussentaal. Van het gewenste gebruik van standaardtaal is in de werkelijkheid echter geen

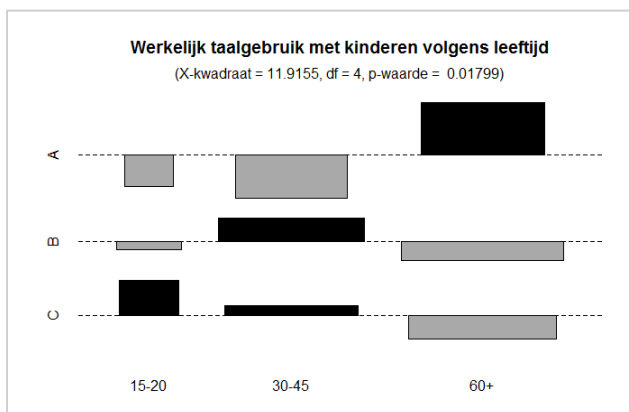
sprake. Voor de groep met voorkeur B + C zien we dat er een lichte tendens uitgaat naar het gebruik van standaardtaal in de realiteit, maar dat dit niet geen uitgesproken cijfers zijn.

Is leeftijd bij de dialectcompetente groep dan een goede voorspeller om aan te geven of ze het dialect zullen doorgeven of niet? Als we de p-waarde ($p = 0,02046$) moeten geloven wel. De resultaten voor de dialectsprekende groep zijn een goede indicator om toegepast te worden op de algemene

Grafiek 16: Taalvoorkeur voor kinderen op basis van leeftijd?

Vlaams-Brabantse bevolking. Grafiek 16 toont nogmaals dat de gevonden resultaten beamen dat jongeren vooral voor variëteit B zullen kiezen – al krijgt ook het dialect een kleine kans – terwijl de middenste groep zwermt tussen de verschillende mogelijkheden en tot slot de oudste leeftijdsgroep de voorkeur heeft voor of A of C.

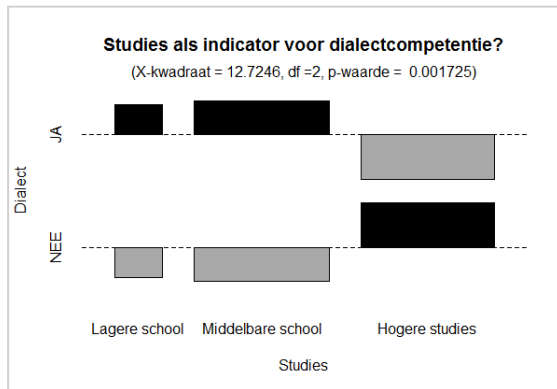
Grafiek 17: Werkelijke taalgebruik met kinderen volgens leeftijd

Toch blijkt uit de cijfers van het werkelijke taalgebruik dat de voorkeuren niet altijd overeenstemmen met wat de respondenten effectief spreken. Grafiek 17 bevestigt deze cijfers nogmaals. Enige voorzichtigheid met de interpretatie van leeftijd als indicator is dus geboden.

Wat kan dan wel geconcludeerd worden uit alle voorgaande cijfers betreffende de leeftijd en dialectgebruik? Hoe ouder de respondent, hoe hoger de kans dat die een dialect beheerst. Over het algemeen praten vooral ouderen nog dialect met kinderen, zit de middenste groep in een fase waarin zowel dialect, als tussentaal als standaardtaal aan bod komen en gaat de voorkeur bij jongeren vooral uit naar tussentaal wanneer ze met kinderen moeten praten. In de realiteit is het echter zo dat de standaardtaal eigenlijk wint van de tussentaal bij jongeren, terwijl bij de middenste groep net vooral tussentaal (en in mindere mate ook Standaardnederlands) aan bod komt. Bij de oudste groep daarentegen zit het grootste contrast: daar geven de meesten aan standaardtaal te willen spreken, maar gebruiken ze in werkelijkheid meestal dialect.

4.5.2.8 Opleiding tegenover dialectgebruik

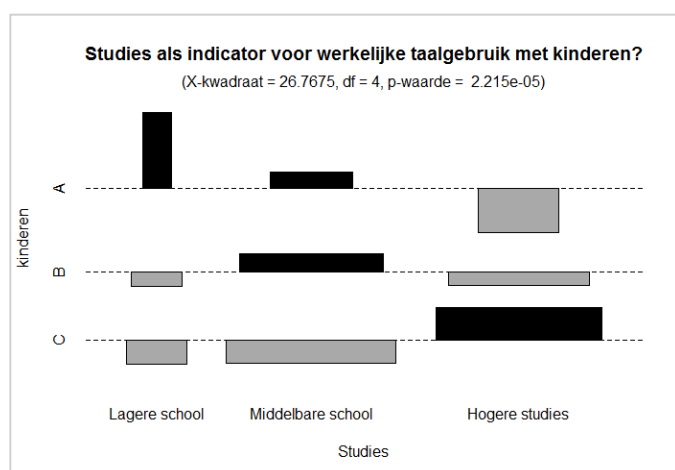
Tot slot wil ik voor de bespreking van de dialectcompetente groep het ook nog even hebben over het taalgebruik in het licht van de genoten studies. In hoofdstuk 4.4 werd dit onderwerp al kort aangehaald. Wanneer we de groep dialectcompetente sprekers (75 respondenten van de 150) nader bekijken, zien we dat van deze groep zeven mensen enkel de lagere school hebben afgemaakt (zijnde 9,33%), 44 personen (58,7%) zitten nog op de middelbare school of werkten de middelbare school af

Grafiek 18: Studies als indicator voor dialectcompetentie

volledige aantal respondenten (dus niet alleen de dialectcompetente groep, maar ook de niet-dialectsprekers). Betekent dit dan dat alle mensen die hogere studies doen geen dialect meer kennen? Uiteraard niet, want er zitten in de groep dialectsprekers ook heel wat personen die wel verder gestudeerd hebben, maar de cijfers geven wel overduidelijk aan dat wie niet verder studeerde statistisch gezien meer kans heeft om wel een dialect te beheersen. Wanneer de p-waarde van de dialectcompetente groep berekend wordt op leeftijd ten opzichte van de gedane studies komt het resultaat uit op 0,2086. Er kan dus geen significante correlatie gevonden worden tussen de leeftijd en de gedane studies bij de dialectcompetente groep.

Wanneer we echter onderzoek voeren naar de gedane studies tegenover het taalgebruik voor de opvoeding van kinderen, zien we dat daar wel relevante cijfers uit de bus komen. Onderstaande grafiek (grafiek 19) toont duidelijk aan dat het effectieve taalgebruik met kinderen sterk afhankelijk is van de genoten studies. De p-waarde ($p = 2,215^{-16}$) maakt deze cijfers zeer significant. We zien een

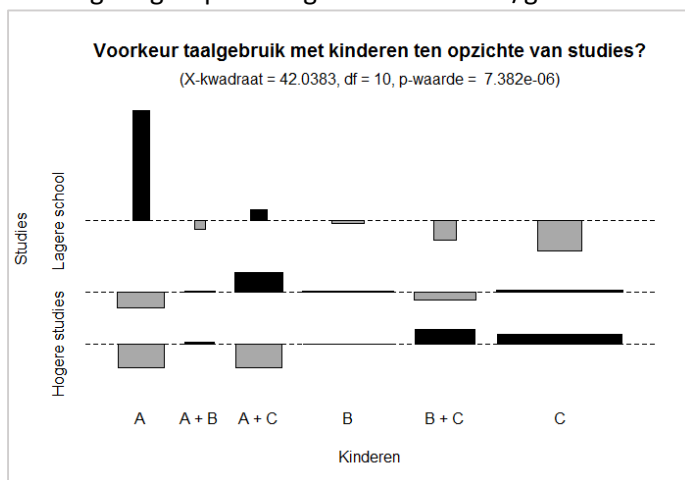

Grafiek 19: Studies als indicator voor werkelijke taalgebruik met kinderen

duidelijke correlatie tussen de opleiding en de variëteit die met kinderen gesproken wordt. Erg opvallend zijn de cijfers voor respondenten die enkel de lagere school hebben afgemaakt. Daar gaat

de overduidelijke voorkeur naar dialect als gesprekstal met kinderen. Mensen die enkel de middelbare school hebben afgemaakt, zullen opteren voor dialect of voor de tussentalige variant, terwijl de respondenten met hogere studies dan weer kiezen voor het Algemeen Nederlands als variëteit in gesprekken met kinderen.

Uit voorgaande cijfers blijkt de correlatie tussen studies en dialectgebruik duidelijk aanwezig te zijn, maar zoals we reeds zagen blijkt de voorkeur van de respondenten voor de opvoeding van kinderen niet altijd overeen te stemmen met het werkelijke taalgebruik met kinderen. Grafiek 19 toont echter (wat betreft de studies) een redelijk stabiel beeld dat relatief overeenstemt met het beeld dat we in grafiek 18 te zien kregen. Ook deze resultaten zijn zeer significant te noemen ($p = 7,382 \cdot 10^{-6}$). De grafiek voor respondenten met enkele lagere studies spreekt voor zich: er is een duidelijke voorkeur voor het dialect. Een kleine groep sluit zich wat de laaggeschoolden betreft nog aan bij het gebruik van zowel dialect als standaardtaal, maar het mag duidelijk zijn dat dialect in iedere situatie de voorkeur geniet. Ook de respondenten die enkel de middelbare school afmaakten hebben een voorkeur voor de samenwerking tussen dialect en standaardtaal, wat kan wijzen op de tweestrijd om het dialect nog te willen doorgeven, maar anderzijds ook kinderen op te voeden in het Standaardnederlands. Tot slot rest nog de groep die hogere studies doet/gedaan heeft. Bij die groep zien we een heel ander beeld

dan wij de andere twee groepen. Daar gaat de voorkeur immers uit naar de combinatie van tussentaal met standaardtaal of standaardtaal alleen. De cijfers van het taalgebruik in de realiteit versterken dit laatste beeld alleen maar, daar men ervan kan uitgaan dat wie verder studeerde met kinderen vooral Algemeen Nederlands praat/zal praten.

Grafiek 20: Voorkeur taalgebruik met kinderen ten opzichte van studies

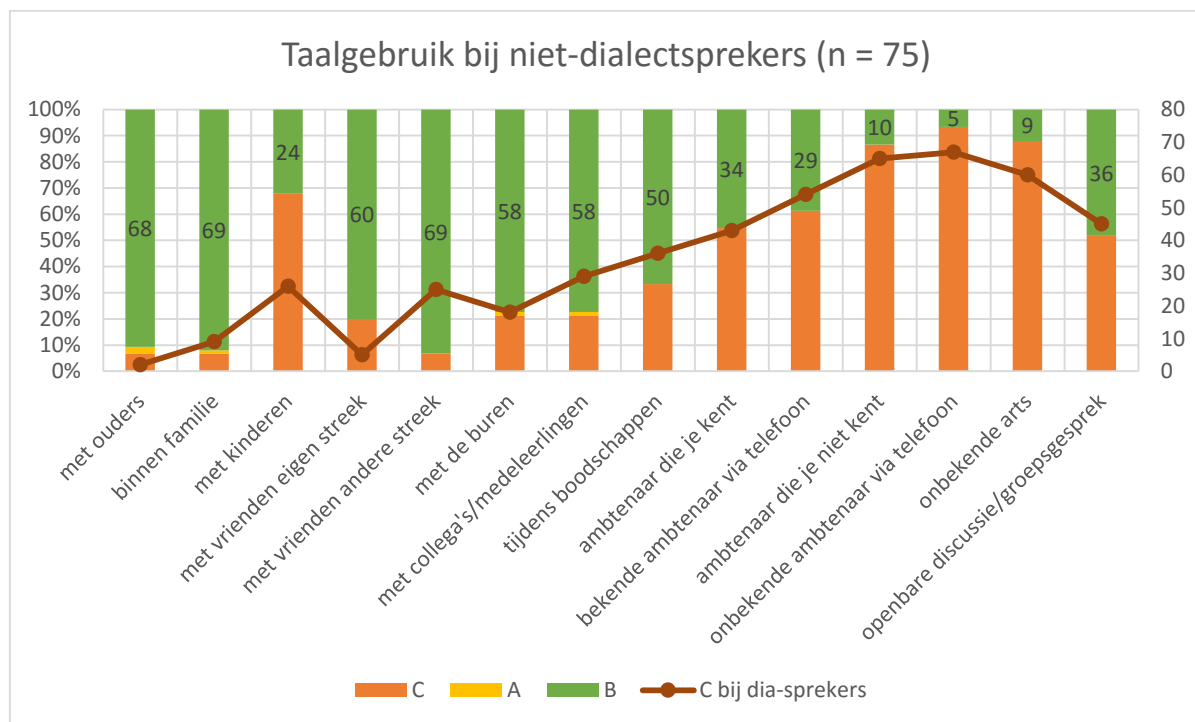
We kunnen dus besluiten dat er toch enkele opvallende resultaten zijn wat betreft studies en dialectgebruik. Vooral respondenten die enkel de lagere school afmaakten, zullen geneigd zijn om dialect te kennen en dit ook te spreken met kinderen. Zij zijn ook de grootste voorstanders om het nog te willen doorgeven aan kinderen. De groep respondenten die hogere studies geniet/genoten heeft daarentegen zijn ware voortrekkers van de standaardtaal. Ze zullen een kleinere kans hebben om zich dialectcompetent te mogen noemen, maar zien ook duidelijk geen voordelen hierin. Hun taalvoorkeur voor de opvoeding van kinderen gaat dan ook lijnrecht in tegen die van de respondenten uit de lagere school. De best opgeleide groep kiest immers voor standaardtaal, een keuze die ze niet alleen als voorkeur aangeven, maar ook daadwerkelijk uitvoeren wanneer ze praten met kinderen.

4.5.3 Niet-dialectsprekers

Na de uitgebreide bespreking van de dialectcompetente groep, zal de groep niet-dialectsprekers iets minder uitgebreid aan bod komen. Ik ga vooral op zoek naar het taalgebruik bij niet-dialectsprekers: welke variëteit geniet de voorkeur in welke situatie, wat met formele gesprekken, wat bij informele gesprekken, wat met kinderen, ... ? Krijgen we bij niet-dialectsprekers eerder te maken met tussentaal of eist de standaardtaal stilaan haar plaats op?

4.5.3.1 Algemeen

Beginnen doe ik dan ook met een overzicht van de verschillende situaties. Onderstaande grafiek geeft de verdeling weer van het taalgebruik binnen iedere situatie. In deze groep bevinden zich 41 15-20-jarigen, 30 30-45-jarigen en amper vier 60-plussers. De cijfers die bij variëteit B staan, zijn de absolute cijfers van het aantal respondenten. Voor de duidelijkheid werd in deze grafiek de standaardtaal onderaan geplaatst (oranje), terwijl de rode lijn de standaardtaalsprekers uit de dialectcompetente groep vertegenwoordigt. Zo kan duidelijk de vergelijking tussen beide groepen gemaakt worden.

Grafiek 21: Taalgebruik bij niet-dialectsprekers

Het meest opvallende aan deze grafiek is misschien wel de enkele dialectsprekers die er toch in zijn opgenomen. Het gaat hier immers om de niet-dialectcompetente groep. Toch geven twee respondenten aan dat zij bijvoorbeeld met hun ouders dialect praat(t)en. Ze hebben dus ook ooit het dialect geleerd, maar zijn dit nu niet meer machtig. Bij de andere situaties gaat het telkens om een enkeling die aangeeft nog dialect te gebruiken. In alle opgegeven situaties waarin de niet-dialectspreker aangeeft toch dialect te praten gaat het om een 60-plusser. Omdat het hier de niet-

dialectcompetente groep betreft, rijst natuurlijk de vraag in welke mate de respondent in de gegeven situatie dan ook effectief 'echt' dialect praat. Aangezien ik dit niet kan controleren en moet afgaan op het gerapporteerde taalgebruik, wilde ik deze resultaten ook niet zomaar laten vallen. Het is naar mijn mening interessant te zien dat mensen die zichzelf als niet-dialectcompetent omschrijven toch aangeven van in zeer specifieke situaties toch een vorm van dialect te gebruiken. Dit kan misschien liggen aan bepaalde verwachtingen, waarden of normen die aan die situatie gelinkt zijn. Veel dieper kan ik hier echter niet op ingaan, aangezien verdere data of gegevens mij ontbreken en dit niet het doel is van dit onderzoek.

Wat we wel uit de grafiek kunnen halen is dat tussentaal zich als vervanger opwerpt van het dialect in alle informele situaties. Over het algemeen komen de cijfers van het aantal standaardtaalsprekers bij de niet-dialectcompetente groep redelijk overeen met de cijfers van de dialectcompetente groep, maar wanneer wordt overgegaan naar gesprekken met onbekenden (onbekende arts, onbekende ambtenaar) stijgt het gebruik van Standaardnederlands bij de niet-dialectsprekers. Het normbesef lijkt bij de niet-dialectsprekers nog hoger te zijn dan bij de dialectcompetente groep. Dit kan misschien verklaard worden door het feit dat dialectsprekers soms eerder zullen overschakelen naar variëteit B omdat ze beseffen dat dialect niet de gepaste variëteit is in de gegeven situatie, maar dat ze tegelijkertijd niet over de competenties beschikken om zich voldoende in de standaardtaal uit te drukken. Op dat ogenblik is de tussentalige variëteit een goede oplossing, omdat de spreker in zijn ogen al opwaarts convergeert. Bij de niet-dialectsprekers lijkt dit probleem minder voorhanden, aangezien de tussentalige variëteit zich al afstemt op de standaardtaal. Verder opwaarts convergeren kan dan nog enkel door het Algemeen Nederlands te gebruiken.

Anderzijds zien we dat er in conflictsituaties (met collega's of tijdens het boodschappen doen) minder geopteerd wordt voor standaardtaal bij niet-dialectsprekers. Ik spreek hier over conflictsituaties, omdat de situaties afhankelijk zijn van de context en omgeving. Er ligt niet vast welke variëteit precies verwacht wordt, waardoor de ene keer een standaardtalige vorm verwacht wordt en de andere keer een iets 'losser' taalgebruik van toepassing is. Deze ruime marge wordt volgens de niet-dialectcompetente groep duidelijk liefst ingevuld door een tussentalige vorm, wat kan wijzen op het feit dat de tussentaal voor veel sprekers een perfect evenwicht brengt tussen het informele 'platte' dialect (dat ze in eerste instantie toch niet beheersen) en de formele 'stijve' standaardtaal. Tussentaal lijkt zich op functioneel vlak dus ook uit te breiden naar situaties waarin de gepaste variëteit moeilijk te bepalen valt.

Zeer opvallende cijfers zien we bij het taalgebruik bij kinderen. Wanneer de vergelijking gemaakt wordt met dialectsprekers zien we bij de niet-dialectsprekende groep bijna een verdubbeling van diegenen die standaardtaal (68% ten opzichte van 34,7% bij dialectsprekers) gebruiken. Hier zal later nog dieper op ingegaan worden.

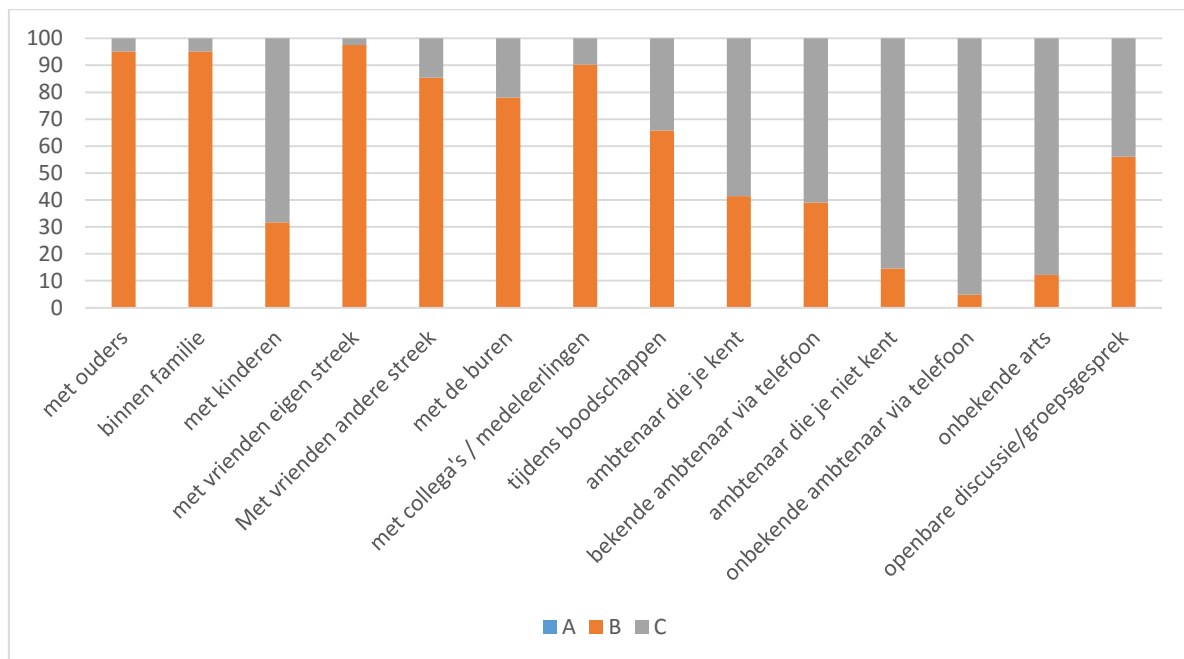
In vergelijking met de dialectsprekers zien we ook bij de niet-dialectsprekende groep dat de cijfers betreffende standaardtaal in de formelere situaties de hoogte in gaan. In geen enkele situatie gaan bij de gesprekken met ambtenaren de cijfers onder de 50%, met een absolute piek van maar liefst 93% standaardtaalsprekers wanneer ze een onbekende ambtenaar aan de lijn hebben. Zoals reeds aangehaald is het normbesef bij de niet-dialectcompetente groep duidelijk aanwezig en is het cijfer voor standaardtaalgebruik in de formele situaties veel hoger doordat opwaarts congeveren enkel nog in de richting van de standaardtaal zelf kan. Dat deze cijfers meer dan significant te noemen zijn, geven de p-waarden voor iedere berekening duidelijk aan: $p = 2,156^{-11}$ bij gekende ambtenaren en een p-waarde $< 2.2^{-16}$ bij telefonisch contact met die ambtenaren, alsook bij onbekende ambtenaren en met die onbekende ambtenaren aan telefoon.

Tot slot zijn ook de cijfers voor taalgebruik met vrienden uit een andere streek merkwaardig te noemen. Bij de dialectcompetente groep vonden we immers cijfers waarbij een klein deel nog vasthield aan zijn dialect, maar waar toch een significante 52% overschakelde naar tussentaal. In deze groep ligt het aantal tussentaalsprekers echter veel hoger, namelijk op 92%. Van standaardtaal is met deze vrienden amper sprake. Het percentage ligt zelfs hoger dan wanneer er gepraat wordt met vrienden uit de eigen streek. De exacte reden hiervoor kan ik jammer genoeg niet aanhalen en biedt dan ook ruimte voor verder onderzoek.

4.5.3.2 15-20-jarigen

Wanneer we opnieuw dieper ingaan op de verschillen binnen de drie leeftijdscategorieën, valt ons bij de jongste leeftijdsgroep het hoge cijfer van gebruik van tussentaal op. In de nabije kring zien we dat zowel binnen familie, gezin als met vrienden uit einde streek slechts één of twee jongeren kiezen voor de standaardtalige variëteit. De overgrote meerderheid maakt zich echter kenbaar in tussentaal. Dat is ook zo met vrienden uit een andere streek al zakt daar het percentage wel tot 85,37%. Ook met medeleerlingen op school praten veel jongeren tussentaal. Dat percentage ligt zelfs hoger (90,24%) dan met de vrienden uit een andere streek. Jongeren beschouwen hun medeleerlingen op school duidelijk als een deel van hun nabije omgeving en voelen zich voldoende op hun gemak om in die situaties de tussentalige variëteit te gebruiken. Het normbesef dat reeds werd aangehaald in de algemene bespreking komt ook bij de jongeren duidelijk naar voor. Van zodra ze geconfronteerd worden met onbekenden of met bekenden die zich duidelijk in een machtspositie bevinden, gaat het gebruik van tussentaal drastisch omlaag en wordt er eerder gekozen voor de standaardtalige variëteit.

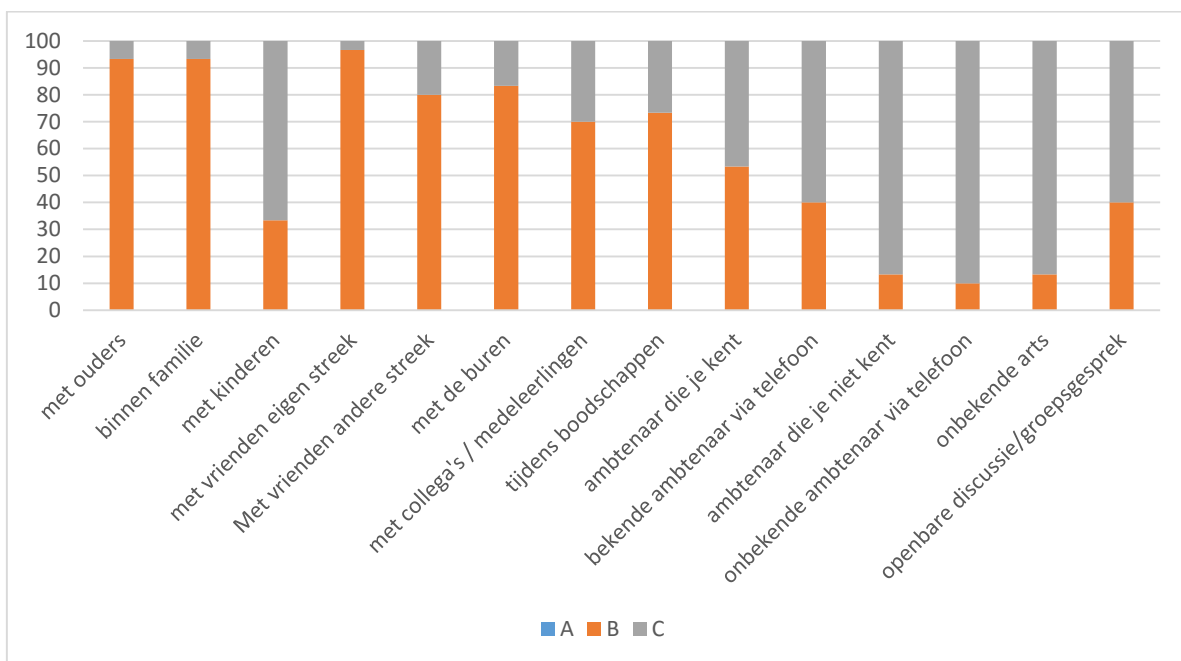
Met kinderen is daarentegen, net als bij de dialectsprekers, iets heel anders aan de hand. Zowat 68% kiest ervoor om met kinderen in het Algemeen Nederlands te praten, een cijfer bijna gelijk is aan het percentage bij de dialectcompetente groep (waar 66,7% opteerde voor de standaardtaal). Bij de ambtenaren die de respondent kent, zien we een nog redelijk verdeelde groep. De tweestrijd tussentaal – standaardtaal bevindt zich in een 40/60 ratio. Iets minder dan de helft kiest daar nog voor tussentaal. Andere cijfers zien we dan bij ambtenaren die de respondent niet kent. Het aspect van zowel een onbekende voor zich te hebben als een persoon in een hogere functie, zorgt bij de jongere respondenten duidelijk voor een shift in taalgebruik: 85% zal overschakelen naar Standaardnederlands bij een persoonlijk contact, terwijl dit bij telefonisch contact nog stijgt tot 95%. Opnieuw kan hier het aspect verstaanbaarheid als mogelijke reden aangehaald worden, maar het mag vooral duidelijk zijn dat jongeren wel degelijk weten wanneer een shift in taalgebruik verwacht wordt. Tot slot zien we nog dat de cijfers voor tussentaal in de discussie redelijk hoog liggen. Net iets meer dan de helft (56%) zal tussentaal blijven gebruiken. Een verklaring voor deze hoge cijfers is zeker het feit dat veel jongeren het concept van openbare discussie niet kenden en hen de optie van groepsgesprek werd aangereikt. In hun ogen gebeurt dit dus vooral in de klas en zullen ze dit groepsgesprek dan ook met klasgenoten houden, wat verklaart waarom veel jongeren zullen vasthouden aan de tussentalige variëteit.

Grafiek 22: Taalgebruik van 15-20-jarigen in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers

4.5.3.3 30-45-jarigen

Voor de middenste leeftijdsgroep vinden we over het algemeen bijna dezelfde cijfers terug als bij de jongste groep. Het is duidelijk dat diegenen die geen dialect kennen in hun informeel taalgebruik overschakelen naar de tussentalige variëteit om zich uit te drukken. Ook hier geven de cijfers aan dat tussentaal de voorkeur krijgt in alle informele domeinen. Met de ouders, binnen de familie en met vrienden uit de eigen streek komt variëteit B het meest aan bod, maar ook met de burens, vrienden uit een andere streek, met collega's en tijdens het boodschappen doen zien we dat heel wat 30-45-jarigen kiezen voor de tussentalige variëteit. Pas wanneer ze echt geconfronteerd worden met mensen in een hogere functie zullen ze hun taalgebruik aanpassen naar standaardtaal. Toch zijn de cijfers voor het gebruik van standaardtaal met ambtenaren iets lager dan bij de jongste leeftijdscategorie. Deze schommelingen zijn echter zeer klein, met een verschil in percentage van maximaal 10%. Tot slot zien we net als bij de jongeren dat het taalgebruik van 30-45-jarigen ook drastisch aangepast wordt wanneer met kinderen gepraat wordt. Slechts één op drie kiest in die situatie nog voor tussentaal, de overige groep schakelt over naar standaardtaal.

Grafiek 23: Taalgebruik van 30-45-jarigen in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers

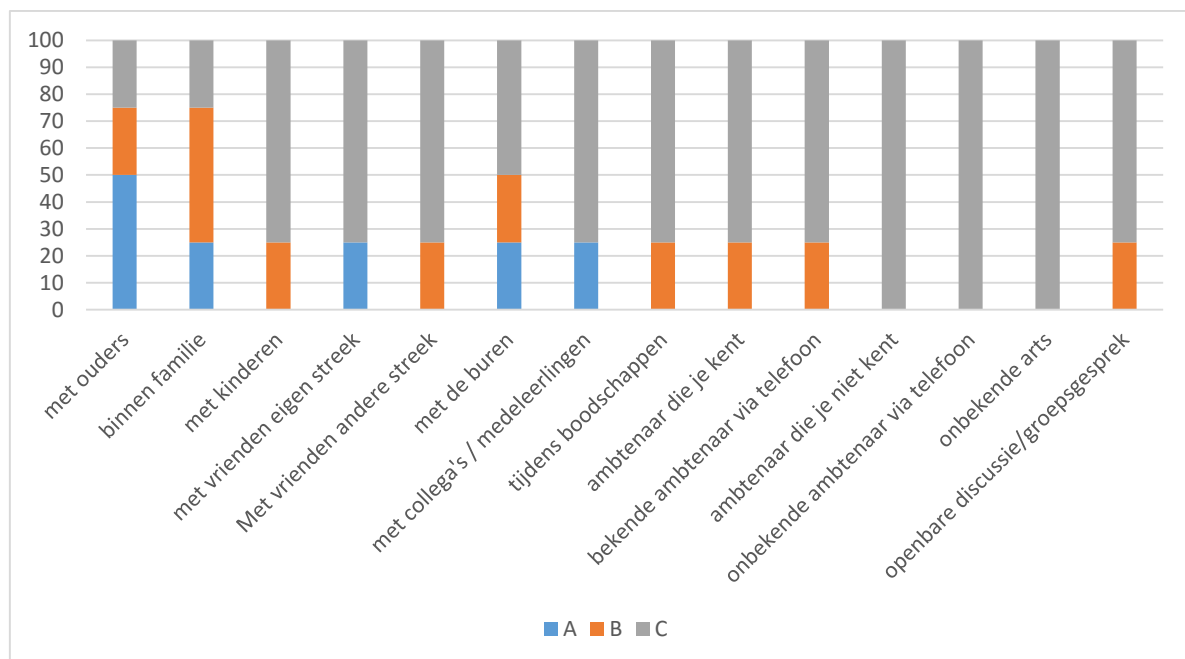
4.5.3.4 60-plussers

Bij de laatste groep zien we daarentegen heel andere cijfers dan bij de voorgaande twee groepen. Voor we beginnen met de analyse van de groep niet-dialectcompetente 60-plussers, wil ik er meteen op wijzen dat het slechts gaat om een groep van vier respondenten. Dit is erg weinig en de gevonden resultaten dienen dan ook met een korrel zout genomen te worden. Hoewel de p-waarde van de verschillende leeftijdsgroepen aangeeft dat die erg significant is ($p = 5,355^{-7}$), wil ik toch medelen dat

de cijfers die voortkomen uit deze vier respondenten niet noodzakelijk representatief zijn voor de volledige groep 60-plussers uit Vlaams-Brabant.

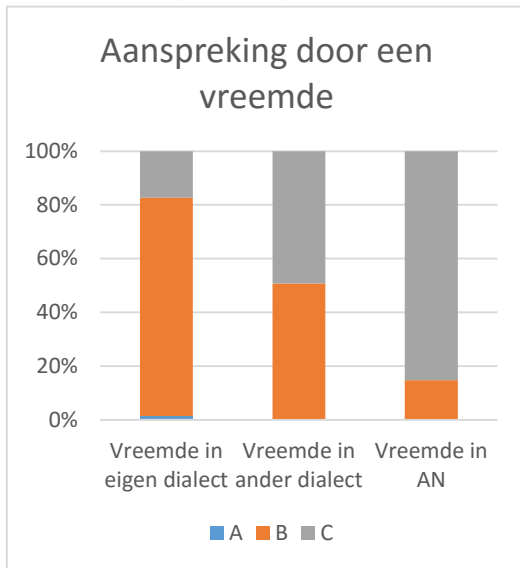
Zoals eerder aangehaald, vinden we in deze groep ook enkele respondenten terug die aangeven van dialect te gebruiken in een bepaalde situatie. Hoewel zij aangeven van niet-dialectcompetent te zijn, beheersten ze dit dus op een gegeven ogenblik duidelijk wel. Zo geven twee van de vier respondenten aan met hun ouders dialect te praten/gesproken te hebben. Één van deze twee respondenten is bovendien ook diegene die nog in verscheidene andere situaties aangeeft nog dialect te gebruiken. Hij maakte hierbij wel de opmerking dat dit vroeger zo was, maar nu dus geen dialect meer spreekt en/of gebruikt.

Voor de overige situaties vinden we in tegenstelling tot de andere twee leeftijdscategorieën weinig tot geen tussentaal terug. Het lijkt er dus op dat deze leeftijdsgroep er één is die ofwel dialect spreekt, ofwel Standaardnederlands gebruikt. Tussentaal komt slechts in enkele informele situaties aan bod, en als er dan tussentaal gebruikt wordt, is het (buiten binnen familiale kring) altijd slechts één persoon die aangeeft dit te doen. Van zodra overgeschakeld wordt naar onbekende ambtenaren en een onbekende arts geven alle participanten aan van standaardtaal te gebruiken.

Grafiek 24: Taalgebruik van 60-plussers in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers

4.5.3.5 Taalgebruik bij vreemden

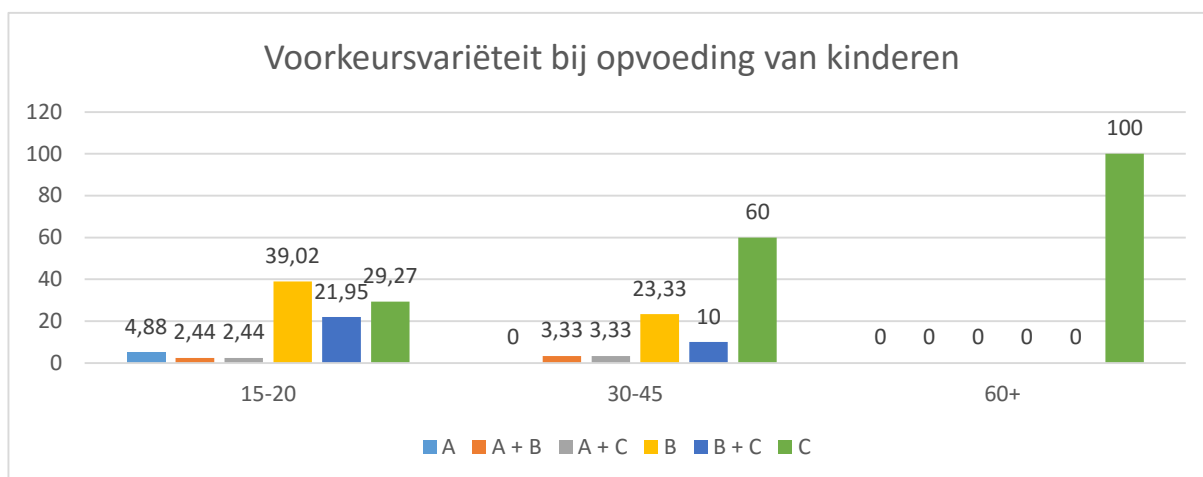

Grafiek 25: Aanspreking door een vreemde bij niet-dialectsprekers

Wat gebeurt er dan wanneer niet-dialectsprekers worden aangesproken door vreemden, in een dialect of in standaardtaal? Wanneer mensen worden aangesproken in het dialect uit hun eigen streek maar ze dit zelf niet machtig zijn, lijkt tussentaal een goede oplossing te zijn voor de meerderheid van de respondenten. Er is één oudere respondent die aangeeft in het dialect te zullen antwoorden, maar de overige groep (17,3%) zal de opwaarts divergeren en de conversatie verder zetten in het Algemeen Nederlands. Wanneer de respondenten worden aangesproken door iemand met een dialect uit een andere streek is er een duidelijke tweestrijd aanwezig. Net meer dan de helft (50,67%) zegt te kiezen voor tussentaal, de andere helft kiest voor standaardtaal. Bij de jongeren zien we dat iets meer dan de helft voor tussentaal zou kiezen (56,1%), bij de 30-45-jarigen is dit exact de helft (50%) en de 60-plussers kiezen ten slotte allemaal voor standaardtaal. Opnieuw wordt duidelijk dat jongeren een lichte voorkeur hebben voor de tussentalige variëteit in situaties die geen duidelijke richtlijnen met zich meebrengen, terwijl ouderen kiezen voor de hogere variëteit, in dit geval dus standaardtaal. Wanneer de respondenten worden aangesproken door iemand die al Algemeen Nederlands gebruikt, schakelt dan ook een ruime meerderheid over op standaardtaal. Zowat 85% zal opwaarts convergeren. Opnieuw zien we dat dit enkel bij de jongste en middenste leeftijdsgroep gebeurt.

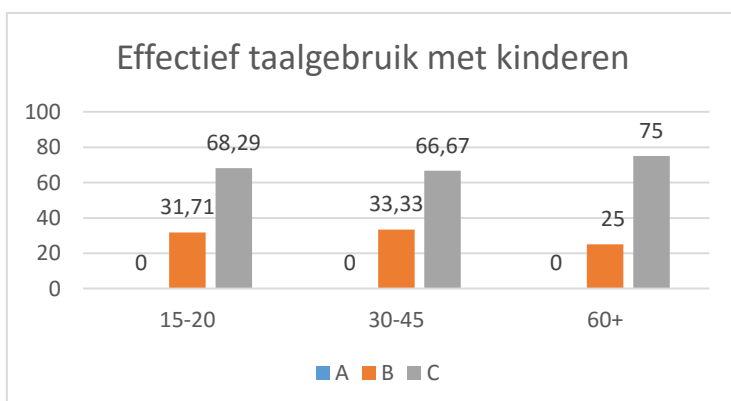
4.5.3.6 Voorkeursvariëteit voor opvoeding van kinderen tegenover effectief taalgebruik

Er zijn opnieuw heel wat verschillende antwoorden te vinden wanneer gekeken wordt naar de voorkeursvariëteit van de respondenten om kinderen op te voeden. Wanneer we naar onderstaande grafiek (grafiek 26) kijken, zien we dat er heel wat verschillen zijn binnen de verschillende leeftijdsgroepen. Zo kiest de jongste groep meestal voor een opvoeding in tussentaal of standaardtaal. Zo kiest 63,41% voor tussentaal of een combinatie met tussentaal en 53,66% voor standaardtaal of een combinatie met standaardtaal. Dit bevestigt het beeld dat jongeren de voorkeur uitdragen voor tussentaal, maar dat standaardtaal ook nog steeds een erg sterke positie behoudt. Opvallend aan deze cijfers is echter het feit dat ook dialect in meerdere situaties werd aangeduid. Net geen 10% heeft de voorkeur voor een opvoeding waar dialect deel van uitmaakt. We bevinden ons immers in de groep niet-dialectcompetenten respondenten. Dat jongeren – die zelf niet dialectcompetent zijn – er bewust voor kiezen om bij voorkeur hun kinderen in het dialect op te voeden, lijkt aan te geven dat er toch een zeker gevoel van teleurstelling is dat het dialect langzaam verdwijnt. Hier zal later nog dieper op

Grafiek 26: Voorkeursvariëteit bij opvoeding van kinderen bij niet-dialectsprekers

ingegaan worden. De middenste leeftijdsgroep heeft wel een duidelijk uitschieter. Maar liefst 73,3% kiest voor een opvoeding in standaardtaal, maar ook tussentaal draagt voor 36,66% van de respondenten de voorkeur uit. Slechts 6% kiest voor dialect en bovendien enkel voor dialect in combinatie met tussentaal of standaardtaal. Deze groep vindt het dialect blijkbaar iets minder belangrijk dan de groep 15-20-jarigen, maar geeft dus ook nog aan dat dialect niet helemaal verloren mag gaan. Het beeld dat de 60-plussers meegeven, spreekt echter boekdelen. Alle vier kiezen ze resoluut voor een opvoeding in alleen standaardtaal. Deze cijfers zijn bovendien ook representatief voor de hele Vlaams-Brabantse bevolking. De berekende p-waarde voor de voorkeursvariëteit van de respondenten komt uit op 3,434⁻¹⁴. Er is echter geen significante correlatie te vinden wanneer ze gekruist wordt met de verschillende leeftijden ($p = 0,2087$). Leeftijd is dus geen goede variabele om te voorspellen welke taalvoorkeur iemand zal uitdragen voor de opvoeding van kinderen.

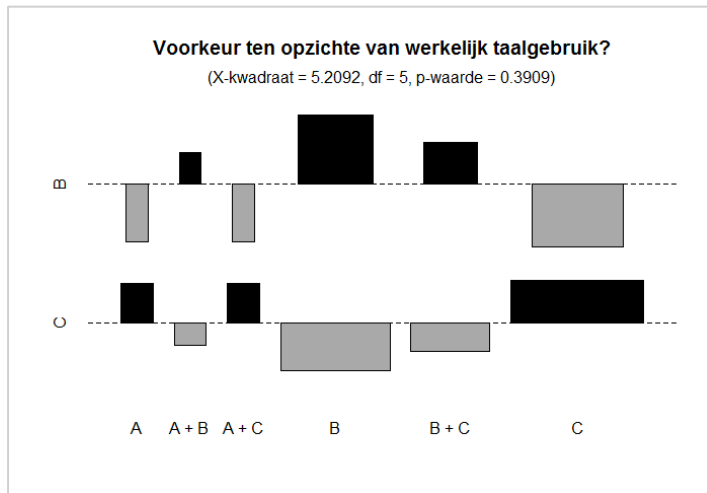

Grafiek 27: Effectief taalgebruik met kinderen bij niet-dialectsprekers

In de werkelijkheid zien we opnieuw een discrepantie van het voorkeurstaalgebruik ten opzichte van het effectieve taalgebruik. Zeker bij jongeren – die aangaven van vooral tussentaal te willen praten met kinderen – gebruiken in de realiteit veel meer standaardtaal. Bij de middenste groep kunnen we dan weer

het omgekeerde vaststellen. Daar spreken iets minder respondenten dan gewild ook effectief Standaardnederlands tegen kinderen. Van de vier oudere respondenten is er één die toch tussentaal gebruikt, de overige drie praten standaardtaal. Het spreekt voor zich dat geen van de respondenten in de werkelijkheid dialect praat met kinderen, daar ze het dialect niet machtig zijn. De gevonden

resultaten zijn extrapolerebaar ($p = 0,0018$), maar net als bij de vorige grafiek kan geen significante correlatie gevonden worden tussen het effectieve taalgebruik met kinderen en de leeftijd van de respondent ($p = 0,9346$).

Grafiek 28: Voorkeur ten opzichte van werkelijk taalgebruik bij niet-dialectsprekers

Wanneer we een kruistabel maken van het gewenste taalgebruik ten opzichte van het effectieve taalgebruik zien we dat de resultaten wel grotendeels overeenstemmen, maar dat er geen correlatie te vinden is tussen beide variabelen ($p = 0,39$). De grafiek toont wel aan dat wie een voorkeur uitdraagt voor B, in de werkelijkheid ook tussentaal zal gebruiken bij het praten met kinderen. Dit staat erg in contrast

met de effectieve sprekers van C. Hun voorkeur gaat immers niet alleen uit naar de standaardtaal, maar ook naar het dialect.

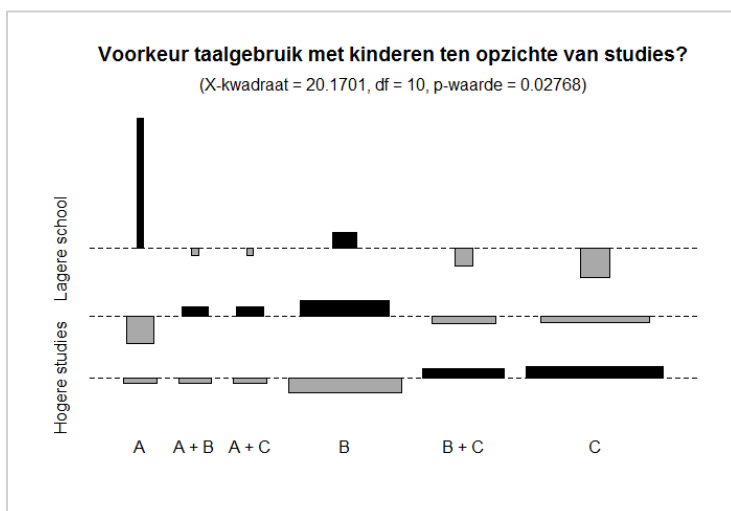
Wanneer de chi-kwadraattest uitgevoerd wordt om te zoeken naar een correlatie tussen leeftijd en het voorkeurstaalgebruik, kunnen we echter de gegevens niet gebruiken. Met een p-waarde van 0,21 zitten we ver boven de 0,05 om een significante correlatie vast te stellen. Dit cijfer wordt nog groter wanneer we een trend proberen vast te stellen tussen leeftijd en het effectieve taalgebruik. Daar komt de p-waarde uit op 0,94 wat betekent dat er absoluut geen correlatie tussen beide variabelen te vinden is.

Wat kunnen we dan wel vaststellen met betrekking tot de opvoeding van kinderen bij de niet-dialectcompetente groep? Dat over het algemeen de voorkeur uitgaat naar een opvoeding in het Algemeen Nederlands, maar dat ook tussentaal sterk aanwezig is bij de voorkeur van zowel de 15-20-jarigen als bij de 30-45-jarigen. De voorkeur sluit ook grotendeels aan bij wat de respondenten ook in het dagelijkse leven met kinderen praten. De resultaten voor de groep niet-dialectsprekers zijn dus ietwat consistentere dan die van de groep dialectsprekers. Tot slot kan nog gemeld worden dat toch 10% van de jongeren en 6% van de 30-45-jarigen het dialect aan kinderen zou willen doorgeven, ook al spreken ze het zelf niet meer.

4.5.3.7 Opleiding tegenover taalgebruik

In het laatste onderdeel van deze kwantitatieve bespreking ga ik nog kort na of de opleiding van de respondent een invloed heeft op het effectieve taalgebruik en voorkeurstaalgebruik met kinderen. In de niet-dialectcompetente groep vinden we twee respondenten (2,67%) terug die enkel de lagere school afmaakten, 28 respondenten (37,33%) die nog op de middelbare school zitten of de middelbare school afwerkten en 45 personen (60%) die hogere studies deden/aan het doen zijn. In grafiek 18 zagen we reeds dat de gedane studies een zeer goede indicator waren om aan te geven of iemand dialectcompetent was of niet. Uit die cijfers bleek duidelijk dat er een correlatie bestond tussen mensen die hogere studies genoten en mensen die geen dialect spraken. De p-waarde ($p = 0,001$) geeft aan dat deze cijfers erg significant zijn en dus kunnen toegepast worden op de hele Vlaams-Brabantse bevolking.

Wanneer een kruistabel gemaakt wordt van de studies ten opzichte van het werkelijke taalgebruik met kinderen, zien we dat we daar geen significante correlaties vinden ($p = 0,218$). De cijfers van onze respondenten geven wel aan dat wie enkel de lagere school heeft afgerond in werkelijkheid Standaardnederlands gebruikt tegen kinderen. Dit zijn echter slechts twee respondenten, dus enige voorzichtigheid met de interpretatie van deze gegevens is dan ook geboden. Van de respondenten die enkel de middelbare school heeft afgerond of nog op de middelbare school zit, geeft 57% aan van de standaardtaal te gebruiken bij kinderen. Dit cijfer stijgt naar 73% bij de respondenten die hogere studies genieten/genoten. Deze cijfers kunnen echter niet als standaard gebruikt worden voor de hele Vlaams-Brabantse bevolking.

Grafiek 29: Voorkeur taalgebruik met kinderen ten opzichte van studies bij niet-dialectsprekers

Resultaten die wel geëxtrapoleerd kunnen worden naar de rest van Vlaams-Brabant vinden we bij de taalvoorkeuren voor kinderen wanneer die afgetoetst worden aan de gedane studies. Wanneer de chi-kwadraatberekening wordt uitgevoerd op deze cijfers komen we uit op een significante p-waarde ($p = 0,02768$). Bij het bekijken van de grafiek (grafiek 29) wordt zichtbaar dat wie enkel de lagere school afwerkte een duidelijke voorkeur heeft voor dialect. Dat is opmerkelijk, omdat deze groep – zoals eerder gezegd – zelf niet meer dialectcompetent is. Toch zouden ze dus het dialect wel willen doorgeven. Deze cijfers sluiten bovendien aan bij de resultaten die naar voor

kwamen bij de dialectcompetente groep. Ook daar was het vooral de groep die enkel de lagere studies afwerkte, de groep die de grootste voorkeur uitdroeg voor dialectgebruik met kinderen. Van de groep die de middelbare school afwerkte, zal de voorkeur dan weer uitgaan naar een combinatie van dialect met tussentaal of standaardtaal, of voor tussentaal alleen. Tot slot kiest de groep die hogere studies doet/gedaan heeft dan weer voor ofwel standaardtaal alleen, ofwel een combinatie van standaardtaal met tussentaal. De cijfers voor deze laatste groep komen bovendien volledig overeen met die van de dialectcompetente groep.

4.6 Motivering taalvoorkeuren bij de opvoeding van kinderen

4.6.1 Inleiding

De gegevens voor de motivering van de taalvoorkeuren bij de opvoeding van kinderen werden op twee manieren verzameld. Tijdens het afnemen van de enquêtes moesten alle respondenten aangeven naar welke variëteit hun voorkeur uitging voor de opvoeding van kinderen. Bij de meeste respondenten stelde ik daarna de vraag waarom ze voor deze variëteit(en) kozen. De resultaten van deze antwoorden zullen hieronder kwantitatief geanalyseerd worden. Dit doe ik door de antwoorden op te delen in verschillende categorieën. De eerste categorie 'AN toekomst' telt alle antwoorden waar de respondenten aangeven dat het belangrijk is voor de toekomst (school, later, ...) . De tweede groep is 'AN belangrijk'. In deze categorie vinden we antwoorden als: het Algemeen Nederlands is belangrijk, het biedt meer mogelijkheden, ... maar ook alle antwoorden waarbij de respondent het Algemeen Nederlands als positief ervaart, er een positieve attitude tegenover heeft omdat het mooi is, beleefder is, netter is, enz. De derde categorie is dan weer 'AN negatief'. Dit zijn respondenten met een negatieve attitude of mening ten opzichte van het Algemeen Nederlands, omdat het te stijf is, niet goed klinkt, ... Groep vier is een groep die voor tussentaal opteert (de categorie 'tussentaal') omdat het de volkstaal is, omdat het beter klinkt dan AN, ... De vijfde categorie is de categorie 'behoud dialect'. In deze groep zitten alle antwoorden die betrekking hebben op het behoud van het dialect, het feit dat dialect niet mag verloren gaan, dat het eigen is aan de streek, alsook alle positieve affiliaties die de respondenten maken met dialect. De zesde categorie is 'dia negatief'. Dit zijn respondenten die een negatieve attitude of mening plaatsen bij het dialect, omdat het bijvoorbeeld lelijk is, plat of moeilijk verstaanbaar. De laatste categorie is een combinatie van één van bovenstaande en zal apart worden bekeken.

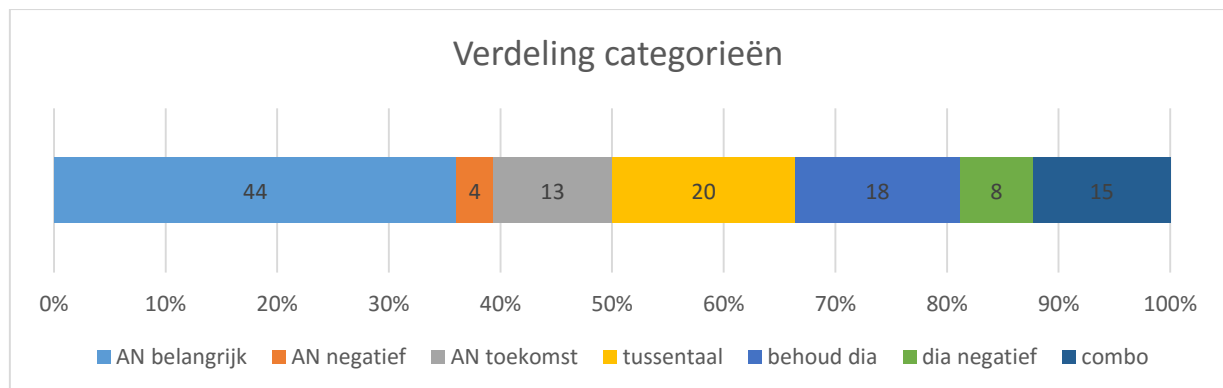
Door te werken met categorieën kan ik opnieuw zoeken naar correlaties tussen de gegeven antwoorden en verschillen in geslacht, leeftijd, studies en opgegeven voorkeuren. Daarbij moet ook vermeld worden dat niet alle 150 respondenten deze vraag konden beantwoorden. In totaal hebben 122 respondenten een antwoord gegeven op de vraag waarom hun voorkeur uitging naar een bepaalde variëteit.

Daarnaast nam ik ook bij 45 respondenten een interview af. Dat interview peilt onder meer naar de mening van de respondenten met betrekking tot de voor- en nadelen van standaardtaal en dialect, naar de redenen waarom het belangrijk is dat kinderen standaardnederlands leren spreken en naar de mening van de respondent met betrekking tot het verlies van het dialect in Vlaams-Brabant. Deze resultaten zullen op kwalitatieve wijze besproken worden.

4.6.2 Kwantitatieve analyse

De kwantitatieve analyse wordt gedaan met de antwoorden van de respondenten die tijdens de enquête antwoord gaven op de vraag waarom ze voor een bepaalde variëteit de voorkeur hadden. In totaal waren hier dus 122 antwoorden en werden de antwoorden opgedeeld in zes categorieën.

Wanneer we alle antwoorden op een rijtje zetten krijgen we volgende verdeling van antwoorden te zien. Dat deze resultaten representatief zijn, toont de gevonden p-waarde aan ($p = 1,247^{-10}$). De cijfers in de tabel zijn de absolute waarden.

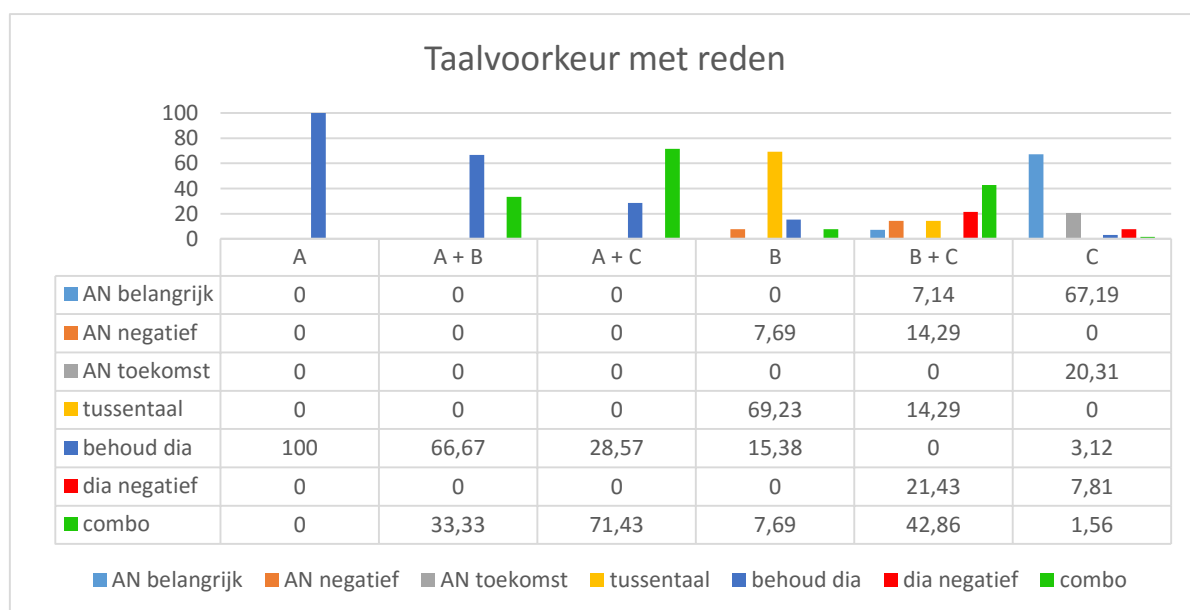

Grafiek 30: Verdeling categorieën

We zien in bovenstaande grafiek (grafiek 30) dat het grootste deel van de respondenten vindt dat het Algemeen Nederlands een belangrijke rol speelt. Enkele van de meest voorkomende antwoorden in deze categorie zijn dat het mooier, fijner, netter of waardevoller is, dat het beleefder overkomt, de beste manier is om te communiceren, over de grenzen heen gaat, dat iedereen elkaar zo verstaat, dat het gewoon zo hoort en dat kinderen zo meteen juist, correct worden opgevoed, dat ze er zo een goede basis mee krijgen. Daarbij aansluitend zien we dat een tweede groep ook voor een reden kiest waarin het Algemeen Nederlands een positieve rol speelt, namelijk dat het belangrijk is met het oog op de toekomst. De meest voorkomende antwoorden zijn daar het vooral voor school belangrijk is (9 keer op 13 respondenten) of voor de carrière. Samen maken deze twee categorieën ongeveer 47% uit van de hele groep. Daarbij moeten we zeker niet vergeten dat ook in de groep combo veel mensen zijn die een positieve reden aanhalen voor het Algemeen Nederlands te kiezen. De tweede meest vertegenwoordigde groep is de groep die kiest voor een reden om tussentaal te gebruiken: ze praten het zelf altijd, het is eten van twee walletjes, het is niet zo plat als dialect maar

ook niet zo stijf als Algemeen Nederlands, het heeft nog steeds een huiselijke sfeer, het is makkelijker of omdat de kinderen op school wel al Algemeen Nederlands zullen leren. De groep die niet te vinden is voor Algemeen Nederlands geeft aan dat dat is omdat het Standaardnederlands te gemaakt is, onnatuurlijk is, te afstandelijk is en raar is om te praten. Daartegenover vinden we dan de groep die niet te vinden is voor dialect. De opgegeven redenen zijn dat dialect niet meer van deze tijd is, dat het plat en/of ordinair is, dat het de spreektaal versimpelt en dialectgebieden creëert, waardoor niet iedereen elkaar verstaat. Toch zijn er ook nog veel voorstanders van het dialect. Zowat 15% kiest hiervoor, met de uitleg dat dialect niet mag verdwijnen (10 keer op 18 respondenten), dat het mooi is, leuk is, makkelijker is, iets interessants heeft, eigen is aan een persoon of streek of omdat de respondent wil dat de kinderen dit kunnen omdat ze hem/haar anders niet verstaan. Bij de groep combinaties vinden we vooral mensen terug die kiezen voor een combinatie van zowel dialect (omdat het moet blijven bestaan, cultuur moet blijven, leuk is of een verrijking is) als standaardtaal (voor school, omdat ze het moeten kennen, om beleefd te blijven) of alleen tussentaal omdat dialect te plat is en Algemeen Nederlands te niet mooi is, of te mooi en keurig is. Daarnaast zijn er ook respondenten die zeggen dat kinderen in bepaalde situaties (school, volwassenen, onbekenden) wel Standaardnederlands moeten gebruiken, maar dat daarbuiten tussentaal moet kunnen.

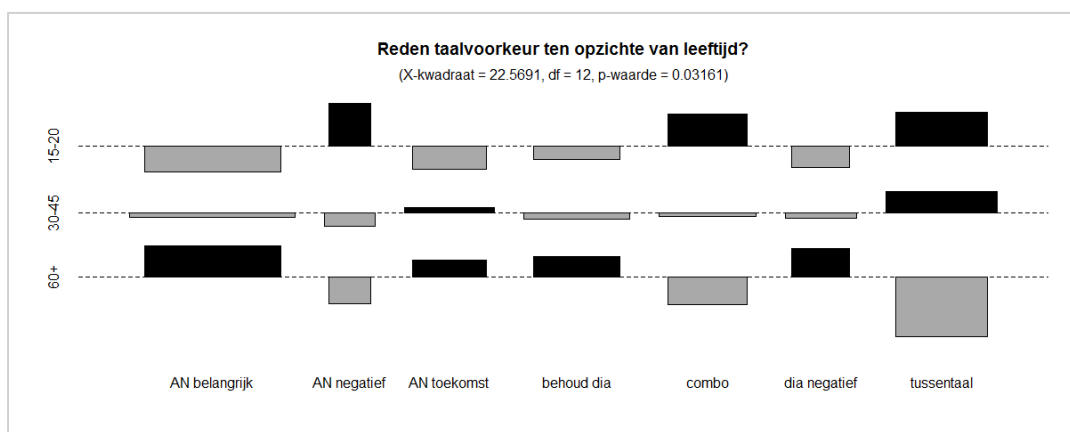
Deze cijfers zeggen natuurlijk niet zo heel veel, maar wanneer ze in een grafiek gegoten worden in combinatie met de taalvoorkeur voor de opvoeding van kinderen, zien we dat er een enorme correlatie bestaat tussen de gegeven antwoorden en de taalvoorkeuren ($p < 2,2^{-16}$). Dat is ook logisch, het is immers de verklaring van waarom ze voor deze variëteit kiezen.

Grafiek 31: Taalvoorkeur met reden

Bovenstaande grafiek zorgt voor een veel duidelijker beeld. We zien immers meteen dat de participanten die bijvoorbeeld kiezen voor het dialect (eventueel in combinatie met een andere variëteit) dit allemaal doen om het dialect te behouden, omdat het niet verloren mag gaan, etc. In de combinaties zien we vaak terug dat dialect moet blijven bestaan en dat ze het Algemeen Nederlands wel op school zullen leren. Opvallend is dat alle mensen die de standaardtaal op een negatieve manier ervaren, zich in de groep van de tussentaalsprekers bevinden. Voor hen lijkt de tussentalige variëteit dus een ideale oplossing. Sommige participanten denken dan weer dat de tussentalige vorm een goede manier is om het dialect te bewaren, terwijl andere net kiezen voor tussentaal omdat dialect te plat, ordinair of niet meer van deze tijd is. De groep die meerdere redenen geeft om tussentaal te praten, zegt dat dit is omdat dialect niet meer van nu is, maar dat Algemeen Nederlands ook niet de juiste oplossing biedt. Duidelijke cijfers zien we ten slotte bij de groep die kiest voor de standaardtaal. Maar liefst 87% van deze groep geeft aan dat Algemeen Nederlands belangrijk is op één of andere manier, of dat het nodig is voor de toekomst. Daarnaast vinden we hier ook een grote groep die het dialect op een negatieve manier ervaart.

Ik vroeg me af of er bij de opgegeven redenen ook een correlatie gemaakt kon worden met leeftijd, geslacht en studies. Wanneer de p-waarde berekend wordt voor de leeftijd, zien we dat er effectief sprake is van een significante correlatie tussen beide variabelen ($p = 0,03161$). Wat betreft de jongeren zagen we reeds dat hun voorkeur uitgaat naar variëteit B of C voor de opvoeding van kinderen. Dat is iets dat we vreemd genoeg niet weerspiegeld zien in de uitleg die ze bij hun voorkeur geven. Ze zijn immers de groep die het meest waarschijnlijk een negatief oordeel zal vellen over de standaardtaal. Anderzijds sluiten hun redenen voor tussentaal wel perfect aan bij hun keuze voor B. Ook in de combinatie-antwoorden van de jongste leeftijdsgroep vinden we veel antwoorden terug die aansluiten bij het feit dat Algemeen Nederlands niet de altijd de juiste optie is in iedere situatie. De groep 30-45-jarigen is daarentegen net als bij hun taalvoorkeuren een veel gematigdere groep. We zien dat ze meer geneigd zijn tot antwoorden waarbij het Standaardnederlands belangrijk is voor de toekomst van kinderen en dat ook tussentaal een belangrijke rol speelt. Wat betreft de oudste

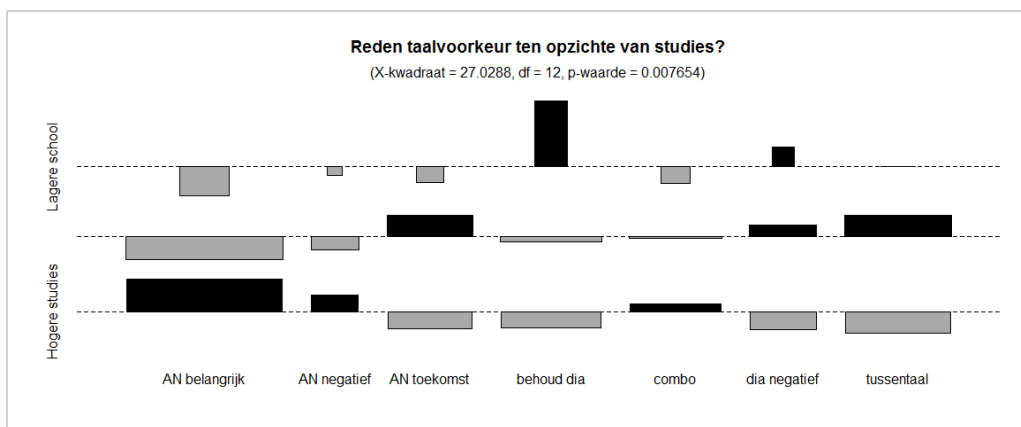

Grafiek 32: Reden taalvoorkeur ten opzichte van leeftijd

leeftijdscategorie zien we als het ware twee kampen ontstaan. Er is een deel dat aangeeft dat ze Algemeen Nederlands belangrijk vinden, dat het nodig is voor de toekomst én dat ze het dialect als negatief ervaren. Daartegenover staat dan de groep die strijdt voor het behoud van het dialect. Aangezien zij de groep zijn die nog het meeste dialect gebruiken, lijkt het me dan ook vanzelfsprekend dat zij net de grootste voor- en/of tegenstanders van dialect zijn.

Wanneer de p-waarde berekend werd voor de variabele geslacht ten opzichte van de aangehaalde redenen, kon ik vaststellen dat hier geen significante correlatie tussen beide bestaat. De gevonden p-waarde ($p = 0,606$) gaf duidelijk aan dat er geen verband was.

Significanter dan de correlatie met geslacht is de correlatie die kon gevonden worden met de studies. De chi-kwadraatberekening kwam daar uit op een p-waarde van 0,007654. Wanneer we die cijfers in een grafiek gieten, vinden we opnieuw heel opmerkelijke gegevens. De grootste uitschieter zien we bij de participanten die enkel de lagere school hebben afgemaakt. We zagen eerder al dat zij meer geneigd zijn om dialect te praten met kinderen en het dialect ook te willen doorgeven, maar nu zien we ook in de redenen weerspiegeld dat hun motieven gelinkt zijn aan het behoud van het dialect. Vreemd genoeg zien we ook dat net deze groep laaggeschoolden een negatief gevoel ervaart bij het dialect. Voor de groep met middelbare studies zien we een trend waarin het Algemeen Nederlands vooral belangrijk is voor de toekomst, maar waar ook tussentaal een belangrijke rol speelt. Bij de hogeschoolden zien we ten slotte dat zij grote voortrekkers zijn van de standaardtaal. Dat werd eerder al geconcludeerd, maar nu zien we dat dat vooral is omdat voor het Algemeen Nederlands een belangrijke plaats is weggelegd. Dat er ook een trend rijst waarin negatieve gevoelens opduiken ten opzichte van het Standaardnederlands lijkt hier dan ook vreemd. De redenen die hier naar voor kwamen, zijn dat het Algemeen Nederlands immers te gemaakt is, te afstandelijk is en niet natuurlijk is. Het lijkt een wat voorbarige conclusie, maar het kan een voorbode zijn van een belangrijke verandering: een situatie waarin iedereen aangeeft van standaardtaal te willen gebruiken met kinderen, maar waar in de praktijk blijkt dat de stap tussen tussentaal en standaardtaal toch nog net te groot is, waardoor tussentaal (opnieuw) de norm zal worden in gesprekken met kinderen.

Grafiek 33:
Reden
taalvoorkeur
ten opzichte
van studies

4.6.3 Kwalitatieve analyse van de gegevens

In dit laatste deel van de bespreking gaan we iets dieper in op de antwoorden die uit de interviews naar voor kwamen. Ik ga na wat voor de respondenten de grootste voordelen en nadelen zijn van Standaardnederlands en dialect. Ik onderzoek tevens waarom het voor de respondenten zo belangrijk is dat kinderen al dan niet Standaardnederlands leren spreken en ook de mening ten opzichte van het dialectverlies wordt aangekaart.

In totaal werden vijftien 15-20-jarigen geïnterviewd, achttien 30-45-jarigen en twaalf 60-plussers. De onderverdeling mannen-vrouwen binnen elke groep ziet er als volgt uit (tabel 7). Van deze groep spreekt 8,9% dialect

	15-20 jaar	30-45 jaar	60+
Mannelijk	60 %	38,89 %	50 %
Vrouwelijk	40%	61,11 %	50 %

Tabel 7: Verdeling respondenten leeftijd ten opzichte van geslacht

met kinderen, 42,2% tussentaal en 48,9% standaardtaal. Hun voorkeuren voor de opvoeding van kinderen liggen echter iets anders: zo zou 11,1% enkel dialect willen doorgeven, 4,4% de combinatie dialect met tussentaal en 6,7% de combinatie dialect met standaardtaal. Daarnaast is een heel deel (31,1%) te vinden voor een opvoeding in tussentaal. Een kleine groep verkiest dan weer de combinatie tussentaal met standaardtaal. De grootste groep bestaat echter uit de groep die zijn voorkeur uit voor de standaardtaal. Die groep bestaat uit 42,2% van de participanten.

Bij de jongste leeftijdscategorie werd – zoals vermeld in het hoofdstuk methodologie – de vragenlijst afgenomen vanuit het standpunt van hoe de ouders met hen praten. De twee oudste groepen werden bevraagd vanuit het standpunt dat zij innemen ten opzichte van kinderen. Voor de gemakkelijheid – en om niet steeds te moeten verwijzen naar het feit dat de jongste groep werd bevraagd vanuit het taalgebruik dat hun ouders tegen hen spreekt – zal in de bespreking steeds verwezen worden naar de volledige groep als een respondent die met een kind praat. De nummering van de respondenten gebeurt aan de hand van de nummering van de enquêtes. Zo werd bijvoorbeeld het 21ste interview afgenomen bij respondent nummer 42, omdat hij/zij de 42ste persoon was waarbij de enquête werd afgenomen. Zo hoort, deze nummering in het achterhoofd houdend, onder meer interview 31 bij respondent 62 en interview 45 bij respondent 125. Zij zullen dan respectievelijk als respondent 62 en respondent 125 vermeld worden.

Ik ben me bewust van het feit dat er in deze bespreking heel veel motivaties berusten op de attitudes van de respondenten. Een attitude is echter een complex gegeven dat meer uitleg behoeft. Binnen de sociale psychologie bestaat er onenigheid over wat een attitude precies is en hoe die gedefinieerd moet worden. Er bestaan twee grote stromingen: de mentalistische visie en de behaviouristische. De mentalistische gaat uit van een ‘mental and neural state of readiness’ (Agheysi & Fishman, 1970, p. 138). De behavioristen vinden daarentegen dat attitudes in termen van

waarneembare data moeten gedefinieerd worden. Fishbein en Ajzen (1975) omschreven het begrip attitude als volgt: 'Attitude is an important concept that is often used to understand and predict people's reaction to an object or change and how behaviour can be influenced'. Allport zei dan weer dat een attitude 'a mental and neural state of readiness [is], organized through experience, exerting a directive or dynamic influence upon the individual's responses to attitude objects or situations with which it is related' (Allport, 1956, p. 45). Volgens Triandis (1971) bestaat een attitude dan ook uit drie componenten: een affectieve component, dit zijn de gevoelens die een persoon heeft ten opzichte van een object; een cognitieve component (de kennis die een persoon over het object heeft) en de conatieve component, dat is de actie die het object bij een persoon oproept om op een bepaalde manier te reageren. Het is dus ten gevolge van een emotionele reactie op iets dat mensen weten of geloven dat er op een bepaalde manier zal worden gereageerd. Ook taalattitudes bestaan en het zijn net deze attitudes ten opzichte van standaardtaal en dialect die een grote rol spelen in de motiveringen van de respondenten. Zoals in de literatuurstudie al werd aangehaald, blijkt de standaardtaal immers als hogere variëteit beschouwd te worden, terwijl het dialect lager op de ladder staat. Dat Standaardnederlands als hoger aanvaard werd, heeft lang te maken gehad met het feit dat het Algemeen Nederlands vroeger als Algemeen Beschaafd Nederlands werd omschreven: wie dus ABN sprak zou volgens Meeus 'zelf ook beschaafd, gecultiveerd en ontwikkeld zijn' (Meeus, 1974, p. 3). Hoewel de letter B ondertussen uit deze benaming is gehaald, lijkt ze dus nu nog steeds impact te hebben op de waarden die mensen aan de standaardtaal toekennen.

Zoals al blijkt uit de cijfers van de enquêtes, geeft de meerderheid van de respondenten aan van met kinderen eerder standaardtaal te praten. Van de mensen die wel (een vorm van) dialect praten met kinderen geven er vijf van de twaalf aan dat dit vooral uit gewoonte is. Dat vooral zij positieve aspecten koppelen aan het dialect lijkt dan ook niet verwonderlijk. Toch maken ook de andere respondenten enkele opvallende opmerkingen wanneer gevraagd wordt naar enkele voordelen van het dialect. Zo geeft een respondent aan dat het dialect interessant is om te kennen. Anderen zeggen dat het leuker is om te praten, dat het iets eigen is van de streek, of dat het gezapiger en gemoedelijker klinkt en daardoor minder formeel is. Een greep uit de gegeven antwoorden van alle respondenten:

'Het is een folklore die verloren gaat.' (respondent 12)

'Omdat het meer volkser is, lossier. Het klinkt ook nie zo kwaad.' (respondent 42)

'Als ge u goed voelt bij iemand anders, kunt ge wa plat gaan praten en da vind ik wel fijn.'
(respondent 77)

'Mensen die uit dezelfde streek komen of hetzelfde dialect machtig zijn, euh dan wordt het gesprek direct vertrouwelijker.' (respondent 125)

Ook respondenten die dus geen dialect praten met hun kinderen geven blijk van een eerder positieve attitude ten opzichte van het dialect. Daar getuigt ook volgend citaat van:

'Daar zijn veel mensen die abn spreken en die zeggen "ja ma, spreek maar uw moedertaal want wij vinden dat tof". [...] op het UZ, da AZ was, daar euh gaan kuisen en ik probeerde ook Nederlands te spreken en ze zegden tegen mij: "Oh nee, spreek Brussels, wij horen dat zo graag" [...] ze vonden dat heel tof.' (respondent 44)

Al deze citaten kunnen echter geen voordeel genoemd worden ten opzichte van standaardtaal. Het gaat immers meer om een gevoel, een positieve houding of attitude die aan het dialect gelinkt wordt. Het zou dan ook als vreemd beschouwd kunnen worden dat wanneer het dialect zo'n positief gevoel met zich meebrengt, slechts een minderheid het nog gebruikt in de buurt van kinderen. Er bleek uit de antwoorden dan ook één grote factor bepalend te zijn om geen dialect meer te gebruiken: dialect is niet overal verstaanbaar. Zo geven sommige respondenten aan dat hun kinderen het niet meer verstaan of dat ze het zelf niet verstaan wanneer ze bij familie langsgaan. Ook de beperkte reikwijdte van een dialect is een groot struikelblok voor veel respondenten. Één respondent zegt dat het ook niet gepast is in iedere situatie, bijvoorbeeld bij een ambtenaar. Tot slot waren er ook enkelen die zeiden dat dialect voor school ook een nadeel kan betekenen. Respondent 11 zei zo dat kinderen dialect immers niet naar school kunnen vertalen; het kan daar met andere woorden niet worden gebruikt.

Dialect werd voor veel respondenten in de interviews dus geassocieerd met cultuur, folklore, eigenheid, identiteit en erfgoed.

'Omda da ja, toch iets typisch vlaams denk ik, alé, da hangt nog wel van streek tot streek af maar het is iets typisch van hier.' (respondent 67)

'Omdak da een heel toffe taal vind en dat is zo eigen aan wie da je bent, ik vind da ja, als ik oma en opa hoor spreken [...] k vind dat die zo een eigen... een eigen ik kunnen vormen' (respondent 126)

'Omdat da, ja, echt een historiek van een bepaalde omgeving is.' (respondent 149)

Ook aan de respondenten die Standaardnederlands praten met kinderen werd gevraagd waarom ze voor die variëteit kozen. Hoewel sommige respondenten antwoordden dat dit was omdat ze enkel dit (de standaardtaal) gewoon zijn thuis of omdat ze zelf geen dialect meer spreken, werden ook enkele andere opvallende antwoorden gegeven:

‘Omdat da zo verwacht wordt, omdat da niet meer in de opvoedingslijn ligt van “we voeden ons kinderen op in ‘t dialect”.’ (respondent 22)

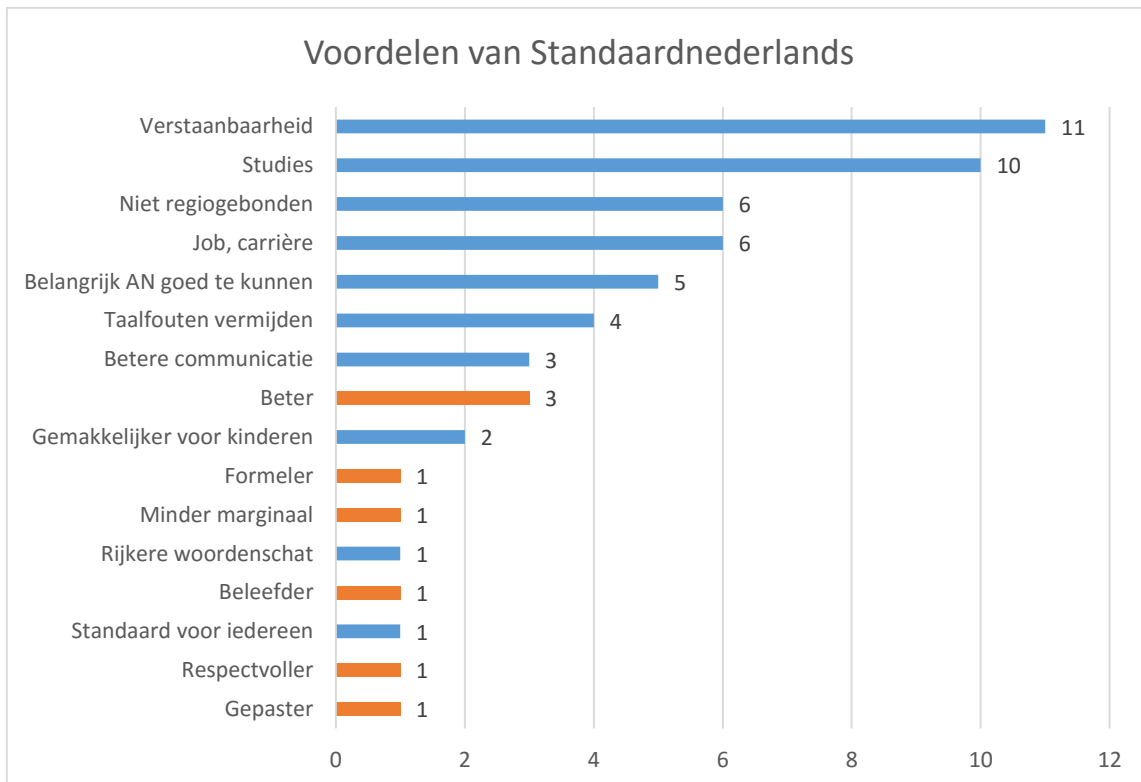
‘Omdat ze daarmee het verste gaan geraken, omdat da een een algemene taal is voor iedereen.’ (respondent 52)

‘Omdat het algemeen aanvaard wordt en we hebben graag dat ze [de kinderen] zich in alle streken kunnen uitdrukken.’ (respondent 53)

‘Omda ge ‘t goeie voorbeeld wilt geven.’ (respondent 126)

Uit deze antwoorden, die allemaal positief zijn over de standaardtaal, wordt ook de negatieve attitude ten opzichte van het dialect door veel respondenten onbewust duidelijk gemaakt. Het wordt immers verwacht dat goede ouders hun kinderen in het Algemeen Nederlands opvoeden, daarmee (vermoedelijk onbewust) implicerend dat mensen die hun kinderen in dialect zouden opvoeden, dan slechtere ouders zouden zijn. Ook het feit dat je met Standaardnederlands het verst zou geraken, impliceert dat je met enkel dialect dit dus niet zou kunnen. Die stelling is gelinkt aan het volgende antwoord dat werd gegeven, namelijk dat standaardtaal algemeen aanvaard wordt. Dit lijkt te kloppen, omdat iedereen daardoor zichzelf verstaanbaar kan maken in heel Vlaanderen (en zelfs over de landsgrenzen heen). Tegelijkertijd benadrukt dit het lokale aspect van het dialect, het feit dat dialect zo regiogebonden is. Tot slot is misschien de laatste zin wel het opvallendste voorbeeld: je wil het goede voorbeeld geven. Betekent dit dan dat wie dialect spreekt met kinderen geen goed voorbeeld geeft? Uiteraard niet, maar het geeft wel duidelijk aan dat de positieve attitudes die in eerste opzicht bij Standaardnederlands geplaast kunnen worden ook impliciet het omgekeerde betekenen wanneer ze in functie van dialect gezien worden.

Daar waar dialect volgens de respondenten op zich geen echte voordelen meer heeft, maar eerder het gevoel van cultuur, charme en folklore met zich meedraagt, zien we dat er wel heel wat voordelen kunnen gekoppeld worden aan de standaardtaal. Wanneer we een lijstje maken van alle antwoorden, zien we in onderstaande grafiek (grafiek 34) dat er heel wat antwoorden zijn die meermaals terugkomen.

Grafiek 34: Voordelen van Standaardnederlands

De meest voorkomende voordelen van standaardtaal zijn de ruimere verstaanbaarheid, dat het een voordeel biedt voor school en voor later op het werk. Ook het feit dat het niet regiogebonden is, is voor veel respondenten een voordeel. Toch vinden we in deze lijst ook heel wat attitudes terug. Zo komen de termen beter, gepaster, respectvoller, beleefder, minder marginaal en formeler aan bod. Deze werden voor de duidelijkheid in de grafiek voorzien van een oranje kleurtje. Dat maakt duidelijk dat ook de standaardtaal erg geladen is met waardeoordelen die de respondenten eraan hechten. Daar waar bij het dialect termen als gemoedelijker en vertrouwelijker naar voor kwamen, zien we dat bij standaardtaal het 'hogere' aspect erg benadrukt wordt in deze attitudes, het gaat allemaal om termen die we kunnen associëren met de standaardtaal als zijnde de 'hogere' of 'betere' variëteit. Het is duidelijk dat de respondenten (onbewust) de standaardtaal dus op een voetstuk plaatsen door er deze termen aan toe te kennen.

'Ik vind het gepaster, ik vind da je, euh, ook verstaanbaarder bent voor iedereen in de streek, wat niet altijd is als je dialect spreekt, het maakt communicatie makkelijker.' (respondent 13)

'Omdat ze da moeten kunnen voor de schrijftaal [...] en omdat ik vind dat dat ook beleefder overkomt.' (respondent 34)

'Het wordt hoger ingeschat, euhm ja, minder marginaal, iedereen aanvaard het, iedereen kan u verstaan.' (respondent 53)

Wanneer we deze antwoorden vergelijken met de antwoorden die Kuppens (2003) in haar onderzoek tegenkwam, duiken er heel gelijkaardige antwoorden op. Ook daar kwam school en een job in de top drie terecht. De wil dat kinderen Algemeen Nederlands kunnen lijkt niet meer de hoofdreden te zijn. Die plaats wordt ingenomen door de reden 'verstaanbaarheid', een punt dat ook bij Kuppens al aan bod kwam. Het aspect taalfouten kwam bij Kuppens' onderzoek tot uiting onder de vorm van correctie door de (klein)kinderen. In dit onderzoek werd het aspect echter ingevuld door de opmerkingen dat het gebruik van Standaardnederlands het risico op taalfouten verkleint, dat kinderen er minder schrijffouten door maken en dat ze meteen de juiste woordenschat meekrijgen. Hoewel de invulling dus anders is, blijft 'taalfouten' ook hoog scoren als reden om Standaardnederlands te willen gebruiken bij kinderen.

Hoewel de respondenten akkoord gaan met het feit dat er aan Standaardnederlands heel wat voordelen verbonden zijn, zijn er ook een paar die daar enkele nadelen tegenover zetten. Zo zegt één respondent bijvoorbeeld dat Standaardnederlands in familiekring een nadeel is omdat daar nog wel dialect gebruikt wordt en vindt een andere respondent dat het gebruik van 'je' en 'jou' nogal Hollands en geforceerd aandoet. Daarnaast is er ook iemand die zegt dat hij te veel moet nadenken over wat hij zegt wanneer hij Standaardnederlands wil praten. Enkele andere respondenten geven dan weer aan dat kinderen Standaardnederlands moeten spreken, maar dat het thuis en voor de opvoeding niet gepast is. Opvallend zijn de vier respondenten die aangeven dat door het gebruik van Standaardnederlands het dialect verloren gaat. Dat is op zich wat vreemd, aangezien dit geen rechtstreeks nadeel is van echt Standaardnederlands te spreken. Het is immers niet omdat iemand Standaardnederlands spreekt, dat die tegelijkertijd ook geen dialect kan. Toch kan het er onrechtstreeks wel aan gekoppeld worden. Door de keuze te maken om standaardtaal te spreken tegen kinderen, wordt er veel minder dialect gebruikt en zullen kinderen het dialect dus ook niet meekrijgen, waardoor het zijn functionaliteit verliest in familiale kring en iedere volgende generatie minder en minder dialect zal kunnen. Er is zelfs iemand die zegt dat hij met zijn kleinkinderen wel dialect wil praten, maar dat de ouders verwachten van standaardtaal te gebruiken. Op die manier zullen ze dus een bepaalde woordenschat niet meekrijgen. Dat laatste wordt ook door een andere respondent bevestigd. Ook al geven verschillende respondenten dus aan dat het gebruik van Standaardnederlands er (onrechtstreeks) voor zorgt dat daardoor het dialect verloren gaat, zijn ze in eerste instantie meestal zelf diegene die de keuze maken en zijn ze dus zelf verantwoordelijk voor het dialectverlies.

Daaraan gekoppeld kunnen we de antwoorden bekijken van wat de respondenten vinden van dat dialectverlies. Wanneer de vraag 'Vindt u het jammer dat het dialect verdwijnt?' werd gesteld, antwoordden slechts twee respondenten negatief. De overgrote meerderheid vindt het dus wel een

jammerlijke zaak. Wanneer gevraagd werd naar de reden daarvoor kwamen vooral de eerder aangehaalde positieve gevoelens van uniekheid, eigenheid en charme naar boven. Veel respondenten lijken erg nostalgisch te worden bij deze vraag. Enkele citaten van respondenten die het dialectverlies een jammerlijke zaak vonden:

'Dat heeft ook te maken met dat ik op jonge leeftijd verhuisd ben denk ik, dus ik heb het nie echt meegekregen, ma ik vind het wel spijtig.' (respondent 73)

'Da is toch zo iets van de regio en ja, da heeft zo... ge voelt u thuis als ge da kunt spreken.' (respondent 77)

'Dat is toch iets da ge meegekregen hebt van vroeger.' (respondent 89)

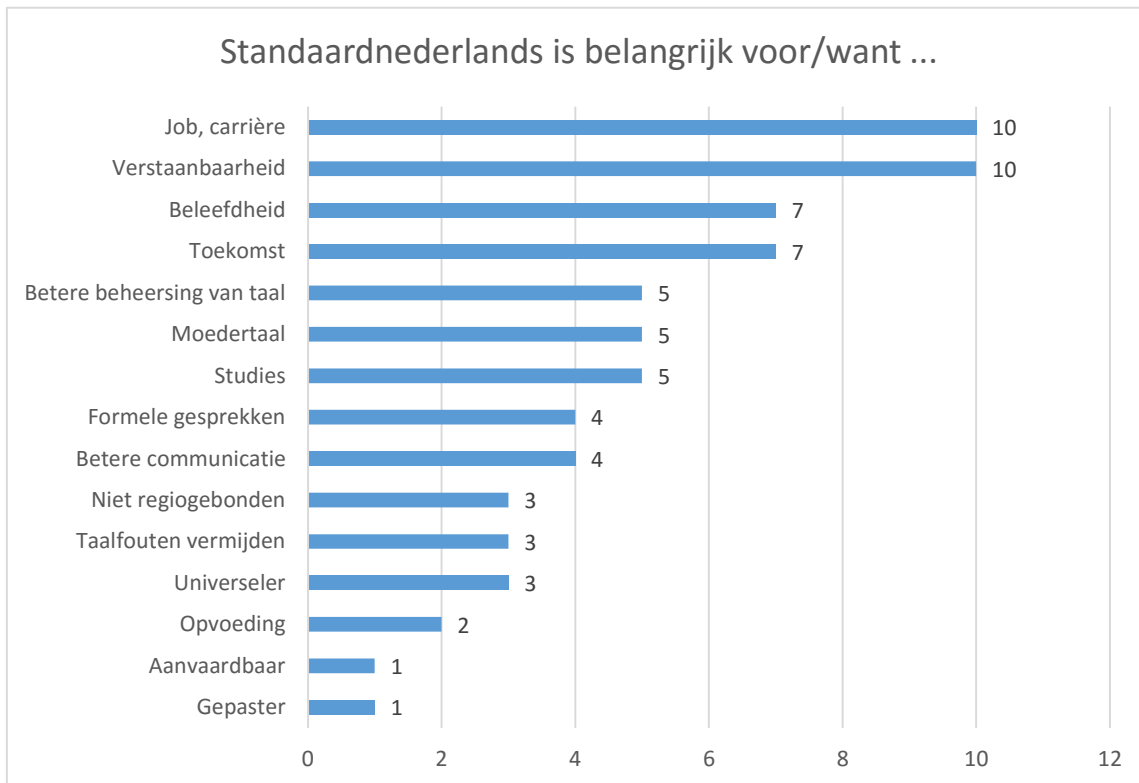
'Vroeger was het juist de omgekeerde wereld hé, vroeger dan was het zo van... je sprak dialect thuis en je moest Nederlands leren in school, ma nu alé, automatisch, ale bij ons toch, de kinderen spreken automatisch Algemeen Beschaafd Nederlands en alé ja, het is voor hun misschien wel gemakkelijk nu in 't school, gemakkelijker voor te volgen, maar toch vind ik dat een spijtige zaak gewoon omdat euh, alé, de tradities zo, die verdwijnen zo van het dialect door te geven aan de kinderen.' (respondent 114)

'Heel jammer [...] juist die rijkdom van dat dialect, en als er geen dialect ni meer ga zijn en iedereen ga standaardtaal praten, euh gaat ge minder aanwinsten hebben uit de eigen taal, dan de aanwinsten, de nieuwe woordjes voor in de Dikke van Dale bij te schrijven, die gaan dan meer komen uit het Engels of het Frans.' (respondent 125)

Dat de gevoelens, overtuigingen en het gedrag van de respondenten niet altijd overeenkomen, wordt hier erg duidelijk. Zo zien we immers dat veel respondenten een positief beeld hebben over het dialect en dat veel van hen het jammer vinden dat het verloren gaat. De vraag waarom de meerderheid van de respondenten beslist om – ondanks alle positieve gevoelens tegenover het dialect – met zijn (klein)kinderen toch Standaardnederlands te spreken, rijst dan dan ook.

De opmerking van respondent 22 dat het niet meer in de lijn ligt van kinderen in het dialect op te voeden, sluit hier nauw bij aan. Ook de vaststelling van respondent 52 dat je met Standaardnederlands het verst geraakt, lijkt van toepassing te zijn op deze vraag. Het lijkt erop dat heel wat respondenten zich dus bewust zijn van de beperkingen waarmee niet-standaardtaalsprekers geconfronteerd worden. Uit de verschillende redenen die werden aangehaald, blijkt immers dat iemand die het Algemeen Nederlands wel beheerst hier ook voordeel uit haalt op school en in een latere carrière. Dat beeld wordt ook bevestigd wanneer de respondenten gevraagd wordt of ze het belangrijk vinden dat kinderen Standaardnederlands leren spreken. Alle respondenten, op één na, antwoordden volmondig

ja op deze vraag. De redenen hiervoor sluiten nauw aan bij de voordelen die gegeven werden van het Standaardnederlands. De meerderheid van de respondenten gaf ook meer dan één antwoord, dus werd voor de overzichtelijkheid opnieuw een grafiek van de antwoorden gemaakt.

Grafiek 35: Standaardnederlands belangrijk

Zoals reeds aangehaald werd, komen de redenen grotendeels overeen met de voordelen die de respondenten toekennen aan de standaardtaal. Opnieuw speelt de toekomst (toekomst, job, studies) een belangrijke rol alsook de ruimere verstaanbaarheid van iemand die standaardtaal gebruikt. Opvallend in deze grafiek is dat toch zeven respondenten vinden dat standaardtaal belangrijk is om zich beleefd te kunnen uitdrukken. Daaraan verbonden vinden we ook vier mensen terug die zeggen dat standaardtaal belangrijk is om formele gesprekken te kunnen voeren. Hoewel dit vooral een attitude is ten opzichte van de taal, wordt opnieuw duidelijk gemaakt dat Standaardnederlands als hogere variëteit beschouwd wordt ten opzichte van het dialect. Er waren ook vijf mensen die aanhaalden dat kinderen Standaardnederlands moeten leren omdat het onze moedertaal is. Al deze antwoorden sluiten nauw aan bij de resultaten die ook Kuppens vond. Haar conclusie waarin 'ouders [...] hun kinderen met een opvoeding in het Standaardnederlands dus alle mogelijkheden [willen] geven, en willen vermijden dat ze ergens benadeeld zouden worden vanwege hun taalgebruik' (Kuppens, 2003, p. 16) is dus hier ook zeer toepasselijk.

Ook de reden van Kuppens (2003) dat dialect geen gepaste variëteit is voor kinderen wordt door enkele respondenten bevestigd. Op de vraag of kinderen altijd standaardtaal moeten gebruiken tegen volwassenen kwamen dan ook volgende citaten uit de bus:

'Als kind toch nog wel, denk ik. [...] [kinderen die dialect spreken klinken] wa rapper achtergesteld.'
(respondent 28)

'Ik vind da, als zij [kinderen] tege mij dialect spreke, heb ik zoiets van "gij ga nooit van u leve mooi Nederlands kunne spreke".' (respondent 141)

Dat dialect voor kinderen dus niet de meest gepaste variëteit lijkt, wordt dan ook bevestigd door een groot deel van de respondenten. Toch zijn er enkele respondenten die aangeven dat dit vooral voor jonge kinderen het geval is:

'Ja, toch wel. Alé, kinderen, kleine kindjes.' (respondent 75)

'[Moeten kinderen tegen volwassenen Standaardnederlands praten?] Kinderen wel. [...] [op de vraag ze later dan wel dialect mogen spreken] Ja, later wel ja.' (respondent 77)

'Een ouder kind moet da [standaardtaal gebruiken] nie.' (respondent 125)

De vraag of kinderen tegen volwassenen altijd Standaardnederlands moeten praten, lijkt echter voor een grote verdeeldheid te zorgen bij de respondenten. Zoals gezegd is er een deel dat aangeeft dat (jonge) kinderen altijd Standaardnederlands moeten gebruiken tegen volwassenen. Daar tegenover staat een groep van maar liefst twaalf respondenten die letterlijk zeggen dat een kind ook tussentaal of dialect mag gebruiken. Één respondent zegt dat tussentaal oké is, maar dialect niet. Iemand anders zegt dat er wel nog woorden en klanken van het dialect mogen inzitten. Er is ook een respondent die aangeeft dat het normaal is dat ze ook tussentaal of dialect zouden gebruiken. Dat zijn opmerkelijke cijfers, aangezien de meeste respondenten aangeven van vooral Standaardtaal te praten met kinderen. In dat opzicht zien we dus opnieuw een tegenstelling in de attitudes die ze tegenover de standaardtaal en het dialect hebben en de handelingen die ze effectief uitvoeren. Tot slot is er ook nog een deel van de groep die zegt dat de kinderen zelf moeten aanvoelen waar ze zich goed bij voelen.

'Ze moeten zich ook een beetje op hun gemak voelen, alé als ge zo het dialect gaat spreken, hebt ge [...] das zo minder formeel, da komt zo minder formeel over.' (respondent 7)

'Het moet binnen bepaalde grenzen blijven, ma da hoeft nu nie echt correct correct te zijn'
(respondent 21)

'k vin da ze mogen kiezen waar da ze zich 't gemakkelijkst bij voelen, 'k vin da wel mooi als ze ook woorden oppikke van andere mensen, als ge ziet da ze da gehoord hebben.' (respondent 48)

Het wordt uit de antwoorden ten slotte ook duidelijk dat de meesten vinden dat kinderen afhankelijk van de situatie al dan niet standaardtaal moeten/mogen gebruiken. Zo geven zeven respondenten aan dat in familiekring een kind mag afwijken van het Standaardnederlands, maar dat ze bij vreemden, op school of in publieke situaties wel Algemeen Nederlands moeten praten. Hoewel veel respondenten dus opteren voor een opvoeding in Standaardnederlands, lijkt het er dus op dat vooral in familiale kring ruimer wordt omgesprongen met de grenzen van deze variëteit.

Wanneer al deze antwoorden samenkomen, kunnen we vaststellen dat er twee grote redenen zijn voor volwassenen om kinderen in het Standaardnederlands op te voeden. Allereerst is er het besef dat kinderen Standaardnederlands moeten kennen. We stellen immers vast dat veel respondenten – ondanks hun positieve attitudes ten opzichte van het dialect – een zeer goed besef hebben van de voordelen die gepaard gaan met (een goede beheersing van) het Standaardnederlands. Hoewel de meerderheid het wel jammer vindt dat het dialect verdwijnt en dat een deel aangeeft dat in familiekring ruimere normen ten opzichte van het taalgebruik bestaan, is het absoluut noodzakelijk dat kinderen Standaardnederlands leren spreken omdat dit hen vooral bij hun studies en in hun job ten goede komt. Ten tweede zien we dat respondenten ook inzien dat de standaardtaal veel ruimer gebruikt kan worden. Het komt de communicatie alleen maar ten goede, niet alleen verbaal maar ook schriftelijk. De ruimere verstaanbaarheid laat hen bovendien toe om ook buiten de dorpsgrenzen met anderen te communiceren. Daarnaast halen de respondenten ook aan Standaardnederlands veel beleefder is en dat het de mogelijkheid biedt tot het aangaan van formele gesprekken. Er worden bovendien ook nog heel wat andere positieve associaties gemaakt met de Nederlandse taal. Zo wordt het door veel respondenten ervaren als beter, gepaster, meer aanvaard en respectvoller. Heel wat respondenten vinden ook dat een opvoeding in de standaardtaal leidt tot een betere beheersing van de taal, wat opnieuw zorgt voor minder schrijffouten, taalfouten en duidelijkere communicatie. Tot slot zien we ook dat respondenten aangeven dat het van hen verwacht wordt om standaardtaal te gebruiken met kinderen. Uit alle gegevens die we uit de antwoorden konden halen, blijkt echter dat het concept van ‘attitude’ veel complexer is dan in de literatuur wordt beschreven. Net als bij Kuppens wordt het duidelijk dat het niet is omdat iemand een positieve attitude heeft ten opzichte van het dialect, dat op basis van die gevoelens bepaald kan worden wat die persoon met kinderen zal spreken. In veel gevallen komen de gekoesterde gevoelens zelfs helemaal niet overeen met de handelingen die de respondent uitvoert. Verder onderzoek naar de attitudes van respondenten ten opzichte van hun werkelijke gedrag is naar mijn mening dan ook nodig om te verklaren waarom tussen beide componenten zulke discrepanties bestaan.

5 Conclusie

Om een beter beeld te krijgen over de huidige status van het dialect in Vlaams-Brabant, ging ik aan de slag met Willemysn's vragenlijst uit 1979 en trok ik de straten van Vlaams-Brabant in om verschillende mensen te ondervragen. Gewapend met een aangepaste versie van Kuppens' vragenlijst kon ik ook dieper ingaan op de motieven die achter de antwoorden van de respondenten zaten.

In totaal werden 150 mensen uit meer dan 25 steden en gemeenten bevestigd naar hun kennis van het dialect en hun dialectgebruik in verschillende situaties. Het doel was om te weten te komen hoe veel mensen zichzelf nog dialectcompetent noemden. Daarnaast probeerden we ook uit te zoeken in welke situaties dan nog dialect gesproken werd en of daar opvallende vaststellingen konden gedaan worden. Van de 150 respondenten gaf exact de helft aan nog een dialect te kennen, maar wanneer die groep dialectsprekers werd onderverdeeld volgens leeftijd werd al gauw duidelijk dat er grote discrepanties zitten tussen de verschillende leeftijdscategorieën. Zo bleek de groep 60-plussers nog het meeste aantal dialectsprekers te bezitten, maar liefst 90% uit deze groep sprak nog een dialect. De kloof met de jongere generatie (30-45-jarigen) is dan ook al zeer groot, want in deze groep blijkt nog maar de helft meester te zijn van een dialect. Die trend wordt echter ook doorgezet naar de jongste leeftijdscategorie: van de 15-20-jarigen noemt er slechts 12,7% zich nog dialectbekwaam. Het wordt dus al meteen duidelijk dat leeftijd een erg bepalende factor is wanneer het aankomt op dialectkennis. Dat ook de (gedane) studies een belangrijke rol spelen, bevestigen de cijfers. Wie enkel de lagere en/of middelbare school afmaakt zal meer kans hebben om een dialect te spreken. De respondenten die wel hogere studies afronden, zijn daarentegen minder geneigd een dialect te beheersen.

Wanneer de groep werd onderverdeeld in dialectsprekers en niet-dialectsprekers kon het taalgebruik in verschillende situaties beter geanalyseerd worden. Zo werd al snel duidelijk dat dialect voornamelijk nog gebruikt wordt in huiselijke en familiale kring en met de vrienden uit de eigen streek. Ook met de burens wordt nog een aardig mondje dialect gesproken. Er waren wel duidelijke verschillen wat de leeftijdsgroepen betreft. Zo zal de jongste groep vooral nog dialect praten met vrienden uit de eigen streek, terwijl het in familieverband nog amper voorkomt. Daarbuiten wordt het bij de jongste groep echter nooit meer gesproken. Daardoor werd erg duidelijk dat het dialect ook in de laatste domeinen aan functie verliest. De kans dat de nieuwe generatie thuis nog dialect zal spreken, lijkt mij dan ook erg klein. Bij de twee oudste leeftijdscategorieën ligt de nadruk dan weer wel op de gesprekken met de ouders, in familiaal verband en met iedereen in de nabijheid van de respondent. Daarmee wordt bedoeld dat ook met vrienden uit de eigen streek en met de burens nog veel dialect gesproken wordt, al liggen die cijfers bij de 30-45-jarigen wel al iets lager dan bij de 60-plussers. Het blijkt in het algemeen de groep 60-plussers te zijn die in de meerderheid van de gevallen nog dialect

gebruikt. Ook wanneer dialectsprekers worden aangesproken door vreemden in hun eigen dialect, zullen ze neerwaarts convergeren en het gesprek verderzetten in het dialect. De rol van similarity attraction vinden we ook terug bij de respondenten die worden aangesproken in het Algemeen Nederlands. Bijna negen op tien respondenten zal in die situatie mee overschakelen op de standaardtaal. Tussentaal biedt daarentegen een sterk tegenwicht voor een aanspreking van een vreemde met een ander dialect. Hoewel de helft van de respondenten opwaarts zal divergeren, geeft ook een heel deel aan te zullen verdergaan in tussentaal. Aangezien het ruimer verstaanbaar is, maar nog niet zo 'strak' als Standaardnederlands, lijkt tussentaal dus de perfecte oplossing voor deze situaties.

De cijfers voor niet-dialectsprekers toonden dan weer dat deze groep niet vaker dan de dialectcompetente groep gebruik maken van standaardtaal. Daar waar bij de dialectcompetente groep het deel niet-standaardtaalsprekers bestond uit dialectsprekers en tussentaalsprekers, wordt in de niet-dialectcompetente groep dit deel volledig ingevuld door tussentaalsprekers. De sterke positie van tussentaal als lingua franca voor informeel taalgebruik lijkt hier bevestigd in iedere situatie. We kunnen dus concluderen dat tussentaal in de meeste gevallen de rol van dialect heeft overgenomen. Bij het bekijken van de cijfers voor tussentaal kwamen we tot de vaststelling dat deze trend zich echter pas vanaf de generatie van de 30-45-jarigen heeft ontplooid en dat tussen de tieners en de dertigers zelfs amper verschil wordt opgemerkt in het gebruik van tussentaal. Van de 60-plussers lijkt echter bijna niemand tussentaal te gebruiken, noch in de dialectcompetente, noch in de niet-dialectspreekende groep. Daar spreken ze dus meestal ofwel dialect, ofwel standaardtaal, als is de groep 60-plussers die geen dialect spreekt erg klein. Tussentaal lijkt zich bovendien op functioneel vlak ook uit te breiden naar de zogenaamde conflictsituaties. Dit zijn situaties waarin de gepaste variëteit moeilijk te bepalen valt door de steeds wisselende context en omgeving. Dat beeld wordt ook bevestigd wanneer niet-dialectsprekers worden aangesproken door een vreemde met het dialect uit hun eigen spreek. De overgrote meerderheid kiest dan voor een antwoord in tussentaal. Het gesprek blijft daardoor zijn informele karakter behouden. Bij onbekenden die Algemeen Nederlands spreken, zal daarentegen in 85% van de gevallen ook opwaarts geconvergeerd worden.

Dat de Vlaams-Brabanders wel een duidelijk normbesef hebben, bewezen de grafieken met betrekking tot de formaliteit van de opgegeven situaties. Hoe formeler de situatie, hoe meer zal worden overgeschakeld op Standaardnederlands. Power en prestige blijven dus een belangrijke rol spelen voor de Vlaams-Brabantse bevolking. Het cijfer voor de niet-dialectcompetente groep ligt zelfs iets hoger dan bij de dialectsprekers, wat kan verklaard worden door het feit dat niet-dialectsprekers enkel naar een hogere variëteit kunnen overstappen door Standaardnederlands te gaan gebruiken.

Wanneer expliciet werd gekeken naar de cijfers met betrekking tot de opvoeding van kinderen, kon één opvallende vaststelling niet uitblijven: zowel dialectsprekers als niet-dialectsprekers verkiezen voor de opvoeding van kinderen het Standaardnederlands. Ook de optie tussentaal scoorde bij de 15-20-jarigen en de 30-45-jarigen redelijk goed. Bij de 60-plussers ging de voorkeur vooral uit naar Standaardnederlands of (in de dialectcompetente groep) dialect. Toch waren er ook bij de twee jongere groepen respondenten die opteerden voor een opvoeding in het dialect. Wat hier zo opmerkelijk aan is, is dat ook in de niet-dialectcompetente groep enkele voorstanders hiervoor waren. Ze beheersen het dialect dan zelf misschien niet meer, maar indien ze de mogelijkheid hadden, zouden ze het toch willen doorgeven. Er bleek in de dialectcompetente groep bovendien een erg sterke correlatie te bestaan tussen de gedane studies en de taalvoorkeur voor de opvoeding van kinderen. Zo werd duidelijk dat wie enkel de lagere school afmaakte, veel vaker koos voor een opvoeding in dialect; wie de middelbare school afwerkte eerder opteerde voor een combinatie van dialect en standaardtaal of tussentaal en wie hogere studies afrondde eerder richting tussentaal en/of standaardtaal ging. Die correlatie vonden we ook terug in het werkelijke taalgebruik. De gedane studies van de respondent bleken dus een enorm doorslaggevende factor te zijn hierin. Ik moet wel opmerken dat met deze cijfers enige voorzichtigheid geboden is. Uit de enquêtes bleek immers duidelijk dat de voorkeurstaal niet altijd overeenstemde met het werkelijk gesproken taalgebruik. Vooral bij de dialectcompetente groep bleek het effectieve taalgebruik wel te verschillen. Zo sprak in werkelijkheid niemand van de jongeren nog effectief dialect met kinderen, hoewel 16% (één respondent van de zes) wel zijn voorkeur uitte voor een opvoeding in het dialect. Van de middenste groep sprak in de realiteit nog geen 10% dialect met kinderen. Enkel de oudste groep raakt aan een cijfer van bijna 40%. Tot mijn spijt moest ik bovendien vaststellen dat de groep respondenten die wel nog een opvoeding in het dialect verkoos erg laag was. Slechts een kleine minderheid (die vooral gedragen wordt door de groep 60-plussers) gaf aan het dialect nog te willen doorgeven. Aangezien noch de 30-45-jarigen, noch de jongste leeftijdsgroep aangeeft van het het dialect massaal te willen doorgeven, ziet het er dus naar uit dat de dialectcompetente groep in de komende jaren alleen maar zal verkleinen. Ik vrees dan ook dat bij de volgende generatie nog amper sprake zal zijn van dialect. Ik durf – met het zicht op deze cijfers – dan ook stellen dat het dialect in Vlaams-Brabant binnen de 20 jaar zo goed als onbestaande zal zijn. Het zal net als het Nederlands in Frans-Vlaanderen de taal worden van de oudjes die niemand van de toekomstige generatie nog begrijpt.

In welke variëteit zullen kinderen dan wel opgevoed worden? Hoewel de voorkeur in de meeste gevallen uitgaat naar de standaardtaal, zien we dat vooral de jongste generatie zich toch erg bewust is van de tussentalige variëteit. Ik ga er echter niet van uit dat tussentaal de nieuwe standaard zal worden, maar zal blijven bestaan als vervanger van het dialect dat langzaam verdwijnt. Ik baseer

mij hiervoor op het feit dat alle leeftijdsgroepen in de realiteit zowel tussentaal als standaardtaal gebruiken wanneer ze met kinderen praten. Tussentaal werpt zich dus niet op als vervanger van het Standaardnederlands, zeker niet omdat uit de cijfers bleek dat die laatstgenoemde vooral bij formelere situaties wordt bovengehaald. Er lijkt dus toch nog een zekere kloof te zijn tussen tussentaal en standaardtaal.

Dat wordt ook duidelijk gemaakt in de 45 interviews die werden afgenomen. In familiale kring is voor veel respondenten het gebruik van dialect en/of tussentaal bij kinderen aanvaardbaar, maar er wordt tegelijk ook duidelijk aangegeven dat van kinderen in alle andere situaties wel correct – en daarmee bedoelend Standaardnederlands – gesproken wordt. Het Algemeen Nederlands blijkt immers een zekere waarde mee te dragen waardoor het als hogere variëteit dan het dialect beschouwd wordt. Er kunnen dan ook twee hoofdredenen aangehaald worden waarom respondenten verkiezen om Standaardnederlands te gebruiken bij kinderen. De respondenten zijn het er immers over eens dat kinderen Standaardnederlands moeten kunnen en kennen. Ten tweede komt het aspect van een ruimer gebruik aan bod. Het gebruik van Standaardnederlands zorgt immers voor een ruimere verstaanbaarheid en betere communicatie. Het kennen van de standaardtaal levert dan ook alleen maar voordelen op ten opzichte van de studies en een latere carrière. Daarnaast wordt aan standaardtaal nog een resem voordelen en positieve attitudes toegekend. Dat beeld wordt ook bevestigd in de kwantitatieve cijfers met de redenen voor de taalvoorkeur. Het overgrote deel van de participanten die kiest voor een opvoeding in het Algemeen Nederlands doet dat omdat ze zich bewust zijn van alle voordelen die gepaard gaan met de standaardtaal, niet alleen met het oog op de toekomst, maar ook door de positieve attitudes die ermee geassocieerd worden. Slechts een minderheid maakt nog negatieve associaties met het Standaardnederlands. Ondanks de vele positieve berichten over de standaardtaal, betekent dit daarom niet dat dialect automatisch als negatief geëvalueerd wordt. Veel respondenten zijn het er over eens dat dialect geassocieerd kan worden met eigenheid, uniekheid, charme en gezelligheid. De meerderheid van de respondenten die kiest voor een opvoeding in het dialect doet dit dan ook voornamelijk met het achterliggende idee dat het dialect niet verloren mag gaan. Dat het dialect echter niet meer van deze tijd is, lijken de meeste respondenten ook wel te beseffen. Veel respondenten vinden het dan ook jammer dat het dialect verloren gaat, omdat daarmee ook een stuk erfgoed en cultuur verdwijnt.

6 Bronnen

- Agheysi, R., & Fishman, J. (1970, Mei). Language Attitude Studies: A Brief Survey of Methodological Approaches. In: *Anthropological Linguistics*, 12(5), 137 - 157.
- Allport, G. (1956). *The nature of prejudice*. Cambridge, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Auer, P. (2005). Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. In N. Delbecq, J. Van der Auwera, & D. Geeraerts, *Perspectives on Variation. Sociolinguistic, Historical, Comparative* (pp. 7-42). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Belemans, R., & Keulen, R. (2004). *Belgisch-Limburgs*. Tielt: Lannoo.
- Ceuppens, G. (1996). *Een onderzoek naar variatie in het dialect van Tienen*. Katholieke Universiteit Leuven.
- De Caluwe, J. (2006). Tussentaal als natuurlijke omgangstaal in Vlaanderen. In: *Studia Germanica Gandensia*, 19-34.
- De Decker, B., & Vandekerckhove, R. (2012). De mythe van de dialectrevival. In S. Kindt, P. Dendale, & A. Vanderheyden, *La langue mise en contexte: essais en l'honneur d'Alex Vanneste* (pp. 27-46). Maastricht: Shaker.
- De Schryver, J. (2014, November 3). *Hoe Vlaams is uw Standaardnederlands?* KU Leuven. Brussel: KU Leuven. Opgeroepen op November 9, 2014, van KU Leuven faculteit Letteren: <http://www.arts.kuleuven.be/home/nieuws/vlaams-in-standaardtaal>
- De Schutter, G. (1991). Stads- en plattelandsdialect: Verschillen in lexicale veranderingspatronen. In: *Handelingen van de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, 45, pp. 39-53.
- De Schutter, G. (1992). Lexicale vernieuwing in stads- en plattelandsdialecten in België. In: *Taal en Tongval, Themanummer 5: Stadsdialecten*, pp. 129-144.
- De Schutter, G. (1998). Talen, taalgemeenschappen en taalnormen in Vlaams-België. In: *Verslagen en mededelingen van de koninklijke academie voor Nederlandse taal—en letterkunde*, 108(2-3), 227-251.
- De Schutter, G. (2013). The dialects of Brabant: Grammatical properties. In F. Hinskens, & J. Taeldeman, *Language and Space: Volume 3 Dutch* (Vol. 30/3, pp. 297-318). DE GRUYTER MOUTON.
- De Schutter, G. (2013). The dialects of the Brabant region: Phonological properties. In F. Hinskens, & J. Taeldeman, *Language and Space: Volume 3 Dutch* (Vol. 30/3, pp. 277-297). DE GRUYTER MOUTON.
- Decaesstecker, L. (2007). *Taalgebruik en taalvariatie in de Westhoek: een onderzoek naar het gebruik van dialect, tussentaal en Algemeen Nederlands*. Vrije Universiteit Brussel.
- Dorchain, V. (1998). *Taalvariatie in Zuid-West-Vlaanderen: een onderzoek naar het gebruik van dialect, standaardtaal en tussentaal*. Vrije Universiteit Brussel.
- Entjes, H. (1977). Nederlands en Gronings in Sauwerd. In: *Taal en Tongval*, 29, pp. 142-155.

- Ferguson, C. (1959). Diglossia. *Word*, 15, pp. 325-340.
- Fishbein, M., & Azjen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour*. Philippines: Addison-Wesley Publishing Company.
- FOD. (2014). *Bevolking - cijfers bevolking*. Opgehaald van http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/bevolking_-_cijfers_bevolking_2010_-_2012.jsp
- Geeraerts, D. (1998). VRT-Nederlands en Soap-Vlaams. In: *Nederlands van Nu*, 46(4), pp. 75-77.
- Geeraerts, D. (2001, Mei 1). Een zondagspak. *Ons Erfdeel*, 3(44), pp. 337 - 343. Opgehaald van http://www.dbnl.org/tekst/_ons003200101_01/_ons003200101_01_0089.php
- Geerts, G., Hellemans, G., & Jaspaert, K. (1985). Standaardnederlands en dialect in Leuven. *Leuvense bijdragen*, 74, pp. 145-183.
- Ghyselen, A.-S., & Van Keymeulen, J. (2014). Dialectcompetentie en functionaliteit van het dialect in Vlaanderen anno 2013. In: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde*, 130(2), 117-139.
- Giesbers, H. (1989). *Code-switching tussen dialect en standaardtaal*. Amsterdam: PJ Meertens Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde.
- Goeman, & Jongenburger. (2009). Dimensions and Determinants of Dialect Use in the Netherlands at the Individual and Regional Levels at the End of the Twentieth Century. Dialect Death in Europe? In: *International Journal of Sociology of Language*, 196-197.
- Goossens, J. (1987). Het gebruik van dialect en Algemeen Nederlands en de evolutie ervan. In: *Verlagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 1-19.
- Goossens, J. (2000). De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen. In: *Ons Erfdeel*, 43(1), pp. 2-13.
- Grondelaers, S., & Van Hout, R. (2011). The Standard Language Situation in the Low Countries: Top-Down and Bottom-Up Variations on a Diglossic Theme. In: *Journal of Germanic Linguistics*, 23(3), pp. 199-243.
- Hinskens, F. (1986). Primaire en secundaire dialectkenmerken; een onderzoek naar de bruikbaarheid van een (vergeten?) onderscheid. In J. Creten, *Werk-in-uitvoering. Momentopnamen van de sociolinguïstiek in België en Nederland* (pp. 135-158). Leuven/Amersfoort: Acco.
- Hoppenbrouwers, C. (1990). *Het regiolect. Van dialect tot algemeen Nederlands*. Muiderberg: Dick Coutinho.
- Janssens, G., & Marynissen, A. (2008). *Het Nederlands vroeger en nu*. Leuven: Acco.
- Kuppens, A. (2003). *Liever Standaardnederlands dan Antwerps? Verklaringen voor taalkeuze in gesprekken met kinderen*. Universiteit Antwerpen.
- Lefebvre, M., & Dejonckheere, P. (2014). Knikkeren we nog met bolleketten en marbels? In: *Nederlands van Nu*, 1, pp. 34-37.
- Meeus, B. (1974). *A diglossic situation: Standard vs. dialect. The case of Dutch in Belgium, especially in relation to urbanization*. Trier: L.A.U.T.

- Ooms, M., & Van Keymeulen, J. (2005). *Taal in stad en land. Vlaams-Brabants en Antwerps*. Tielt: Lannoo.
- Rys, K., & Taeldeman, J. (2007). Fonologische ingrediënten van Vlaamse tussentaal. In D. Sandra, R. Rymenans, P. Cuvelier, & P. Van Petegem, *Tussen taal, spelling en onderwijs: essays bij het emeritaat van Frans Daems* (pp. 1-9). Gent: Academia Press.
- Seghers, M. (2011-2012). *Lexicaal dialectverlies in Evergem*. Universiteit Gent.
- Taeldeman, J. (2006). Polarisation revisited. In F. Hinskens, *Language Variation - European Perspectives* (pp. 233-248). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Taeldeman, J. (1992). Welk Nederlands voor Vlamingen? (L. De Grauwe, & J. De Vos, Red.) *Nederlands van Nu*, 40(2), pp. 33-51.
- Taeldeman, J. (2000-2001). De regenboog in de Vlaamse dialecten. In M. Devos, J. De Caluwe, & J. Taeldeman, *Het taallandschap in Vlaanderen* (pp. 1-15). Gent: Academia Press.
- Taeldeman, J. (2005a). *Oost-Vlaams*. Tielt: Lannoo.
- Taeldeman, J. (2005b). The influence of urban centres on the spatial diffusion of dialect phenomena. In P. Auer, F. Hinskens, & P. Kerswill, *Dialect change. Convergence and divergence in European languages* (pp. 263-283). Cambridge: Cambridge University Press.
- Taeldeman, J. (2008). Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal. In: *Taal en Tongval*, 60(1), pp. 26-50.
- Triandis, H. (1971). *Attitude and attitude change*. New York: Wiley.
- UGent. (2014). *Dialectloket*. Opgehaald van Dialectloket. Een website over taalvariatie van de Universiteit Gent: <http://www.dialectloket.be/>
- Van Der Meersch, L. (2013-2014). *Lexicaal dialectverlies in Zottegem*. Universiteit Gent.
- Van Istendael, G. (1993). *Het Belgisch labyrint. Geheel herziene uitgave [eerste druk: 1989]*. Amsterdam: De arbeiderspers.
- Van Keymeulen, J. (1993). Een verkennend taalgeografisch onderzoek naar lexicaal verlies in Nederlandstalig België. In: (F. Hinskens, C. Hoppenbrouwers, & J. Taeldeman, Red.) *Dialectverlies en regiolectvorming. Taal en Tongval, themanummer 6*, pp. 75-101.
- Vandekerckhove, R. (2009). Dialect loss and dialect vitality in Flanders. In: *International Journal of the Sociology of Language*, 196/197, 73-97.
- Vandekerckhove, R., & Cuvelier, P. (2007). The perception of exclusion and proximity through the use of Standard Dutch, "tussentaal" and dialect in Flanders. In T. Du Plessis, P. Cuvelier, M. Meeuwis, & L. Teck, *Multilingualism and exclusion: Policy, practice and prospects* (pp. 241-256). Pretoria: Van Schaik.
- Wikipedia. (2015, augustus 14). *Vlaams-Brabant*. Opgeroepen op januari 7, 2016, van Wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlaams-Brabant>
- Willemyns, R. (1979). Bedenkingen bij het taalgedrag van Vlaamse universiteitsstudenten uit Brussel-Halle-Vilvoorde. In: *Taal en Sociale integratie*, 2, pp. 141-159.

Willemys, R. (1992). Taalontwikkeling in de Zuidelijke Nederlanden na de politieke scheiding. In: *Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 1, 99-115.

Willemys, R. (2003). *Het verhaal van het Vlaams. De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.

Willemys, R., Vandenbussche, W., & Drees, M. (2010). Dialectgebruik en periferie. In J. De Caluwe, & J. Van Keymeulen, *Voor Magda. Artikelen voor Magda Devos bij haar afscheid van de Universiteit Gent* (pp. 801-816). Gent: Academia Press.

Wilting, M., Van Hout, R., & Swanenberg, J. (2014). Regiolect verankerd. Een survey-onderzoek naar dialectgebruik van Eindhovense jongeren. In: *Taal en tongval*, 66(2), pp. 143-171.

7 Lijst met figuren

Figuur 1: De dialectgebieden van het Middelnederlands	4
Figuur 2: Verschillen tussen het Nederlands in Nederland en Vlaanderen (Geeraerts, 2001)	7
Figuur 3: Type C repertoire: diaglossie (Auer, 2005).....	9
Figuur 4: De huidige standaardtalige situatie in Vlaanderen (Grondelaers & Van Hout, 2011: 234) ...	10
Figuur 5: De huidige standaardtalige situatie in Nederland (Grondelaers & Van Hout, 2011: 234).....	15
Figuur 6: Het Vlaamse dialectlandschap (Taeldeman, 2001)	18
Figuur 7: De provincie Vlaams-Brabant (Bron: Wikipedia)	19
Figuur 8: Het Brabants dialectgebied (Ooms & Van Keymeulen, 2005: 22)	20
Figuur 9: Vlaams-Brabant met stopplaatsen.....	24

8 Lijst met tabellen

Tabel 1: Dialectkenmerken volgens Taeldeman (2006)	11
Tabel 2: Universiteitsstudenten met een goede kennis van het lokale dialect, in %.....	14
Tabel 3: Chi-kwadraattest verdeling	27
Tabel 4: Overzicht respondenten per woonplaats/plaatsafname	28
Tabel 5: Demografische karakteristieken van de 150 respondenten	28
Tabel 6: Kruistabel leeftijd-studies.....	29
Tabel 7: Verdeling respondenten leeftijd ten opzichte van geslacht.....	61

9 Lijst met grafieken

Grafiek 1: Beheerst u nog een dialect?	29
Grafiek 2: Dialect op basis van studies?	30
Grafiek 3: Taalgebruik verdeling bij dialectsprekers	32
Grafiek 4: Onderverdeling van leeftijdsgroepen naar taalgebruik met de ouders	34
Grafiek 5: Taalgebruik met ouders volgens leeftijd	34
Grafiek 6: Taalgebruik met familie volgens leeftijd.....	35
Grafiek 7: Onderverdeling van leeftijdsgroepen naar taalgebruik met kinderen	35
Grafiek 8: Verdeling van leeftijdsgroepen in verschillende situaties	36
Grafiek 9: Taalgebruik van 15-20-jarigen in verschillende situaties	37
Grafiek 10: Taalgebruik van 30-45-jarigen in verschillende situaties	38
Grafiek 11: Taalgebruik van 60-plussers in verschillende situaties.....	39
Grafiek 12: Aanspreking door een vreemde	39
Grafiek 13: Voorkeursvariëteit bij opvoeding van kinderen	40
Grafiek 14: Effectief taalgebruik met kinderen	41
Grafiek 15: Taalvoorkeur voor kinderen ten opzichte van werkelijk taalgebruik?	42
Grafiek 16: Taalvoorkeur voor kinderen op basis van leeftijd?	43
Grafiek 17: Werkelijke taalgebruik met kinderen volgens leeftijd.....	43
Grafiek 18: Studies als indicator voor dialectcompetentie	44
Grafiek 19: Studies als indicator voor werkelijke taalgebruik met kinderen	44
Grafiek 20: Voorkeur taalgebruik met kinderen ten opzichte van studies	45
Grafiek 21: Taalgebruik bij niet-dialectsprekers	46
Grafiek 22: Taalgebruik van 15-20-jarigen in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers.....	49
Grafiek 23: Taalgebruik van 30-45-jarigen in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers.....	50
Grafiek 24: Taalgebruik van 60-plussers in verschillende situaties bij niet-dialectsprekers.....	51
Grafiek 25: Aanspreking door een vreemde bij niet-dialectsprekers	52
Grafiek 26: Voorkeursvariëteit bij opvoeding van kinderen bij niet-dialectsprekers	53
Grafiek 27: Effectief taalgebruik met kinderen bij niet-dialectsprekers	53
Grafiek 28: Voorkeur ten opzichte van werkelijk taalgebruik bij niet-dialectsprekers.....	54
Grafiek 29: Voorkeur taalgebruik met kinderen ten opzichte van studies bij niet-dialectsprekers	55
Grafiek 30: Verdeling categorieën.....	57
Grafiek 31: Taalvoorkeur met redenen	58
Grafiek 32: Reden taalvoorkeur ten opzichte van leeftijd	59
Grafiek 33: Reden taalvoorkeur ten opzichte van studies	60
Grafiek 34: Voordelen van Standaardnederlands	65
Grafiek 35: Standaardnederlands belangrijk.....	68

10 Bijlagen

10.1 Enquête

Bijlage 1: enquête

Persoonlijke gegevens

Geslacht	Man	Vrouw		
Leeftijd	15-20	30-45	60+	
Gedane studies	Lagere school	Middelbare school	Hogere studies	
Beroep	.....			
Afkomst ouders	.....			
	.....			
Afkomst grootouders	.....			
	.....			

Vragenlijst

1. Kent u een dialect?

Ja/nee

2. Als we de volgende taalvarianten in beschouwing nemen, welke van deze taalvarianten spreekt u dan in volgende situaties:

Type A: dialect

Type B: Nederlands met interferentie van de dialecten (variant tussen A en C)

Type C: Algemeen Nederlands

Indien u praat met gezins- of familieleden	A	B	C
Indien u praat met uw ouders	A	B	C
Indien u praat met uw kinderen	A	B	C
Indien u praat met uw burens	A	B	C
Terwijl u boodschappen doet of op café zit	A	B	C

Indien u praat met uw vrienden of kennissen uit eigen streek	A	B	C
Indien u praat met uw vrienden of kennissen uit een andere streek	A	B	C
Indien u praat met medeleerlingen op school - met uw collega's op het werk	A	B	C
Indien u praat met de arts bij wie u in behandeling bent en die geen persoonlijke kennis van u is	A	B	C
Indien u praat met ambtenaren van officiële instanties die u kent en die u spreekt in hun functie op kantoor	A	B	C
Indien u praat met ambtenaren van officiële instanties die u niet kent en die u spreekt in hun functie op kantoor	A	B	C
Indien u praat met ambtenaren van officiële instanties die u kent en er een telefonisch gesprek mee voert	A	B	C
Indien u praat met ambtenaren van officiële instanties die u niet kent en er een telefonisch gesprek mee voert	A	B	C
Wanneer u in een openbare discussie aan het woord bent	A	B	C

3. Welke van de varianten spreekt u in volgende situaties?

Welke variant spreekt u wanneer een vreemde u aanspreekt in uw eigen dialect	A	B	C
Wanneer een vreemde u aanspreekt in een ander dialect	A	B	C
Wanneer een vreemde u aanspreekt in het AN	A	B	C

4. Welke taalvariant verkiest u voor de opvoeding van uw kinderen?

A B C

Waarom: .....

5. Welke variant van de algemene taal zou u het liefst goed kunnen spreken?

- De variant die Nederlanders meestal gebruiken
- De variant die Vlamingen meestal gebruiken
- Een andere variant – welke?

.....

.....

6. Zou u kunnen omschrijven wat de kenmerken zijn van variant B?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Gesproken variant tijdens het interview:

A B C